

Painavat syyt velkajärjestelyssä

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Insolvenssioikeus
Pro gradu -tutkielma
Patrick Salmi, Y26009955
Kevät 2024

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta
Työn nimi: Painavat syyt velkajärjestelyssä
Tekijä: Patrick Salmi
Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Insolvenssioikeus
Työn laji: Pro gradu -tutkielma
Sivumäärä: IX + 74
Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Yksityishenkilön velkajärjestely on moderniin insolvenssioikeuteen kuuluva rehabilitaatiomenettely, jonka tavoitteena on palauttaa ylivelkaantuneen henkilön taloudellinen toimintakyky. Velkajärjestelyn henkilöpiiriä on pyritty rajaamaan VJL 10 §:ssä säädetyn esteperustein. Tämä tutkielma käsittelee yksityishenkilön velkajärjestelyn myöntämistä yleisestä esteestä huolimatta VJL 10 a §:ssä tarkoitetuilla painavilla syillä. Tutkimuksen tavoitteena on käytännöllisen lainopin menetelmin selvittää VJL 10 a §:n merkityssisältöä, eli esittää kyseisestä säännöksestä tulkintakannanotto.

Työssä esitellään ensin lyhyesti velkajärjestelyn taustaa ja velkajärjestelymenettelyn pääpiirteet Suomessa. VJL 10 a §:n merkityssisältöä selvitetään sekä normatiivisin että empiirisin keinoin. Tutkielman empiirinen osa kohdistuu vuoden 2023 aikana annettuihin Helsingin hovioikeuden ratkaisuihin, joissa VJL 10 a §:ää on sovellettu. Tutkimusote on lähtökohtaisesti laadullista, mutta siinä on myös määrällisiä elementtejä. Tutkielmassa esitellään myös Ruotsin velkajärjestelyprosessia ja verrataan sitä soveltuvin osin Suomeen, minkä takia työssä käytettyihin tutkimusmetodeihin kuuluu myös oikeusvertailu.

VJL 10 a §:n mukaan velkajärjestely voidaan 10 §:ssä säädetystä esteestä huolimatta myöntää, jos siihen on painavia syitä ottaen erityisesti huomioon velallisen toimet velkojen maksamiseksi, velkaantumisesta kulunut aika ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojen kannalta. Tutkielman keskeisenä johtopäätöksenä on, että velallisen riittäväksi katsotut toimet velkojensa maksamiseksi ovat yhdessä tarpeeksi pitkään kuluneen ajan kanssa ehdoton kriteeri velkajärjestelyn myöntämiseksi VJL 10 a §:n nojalla. Muiden säännöksessä mainittujen seikkojen osalta tuomioistuinten perusteluissa on havaittavissa epäselvyyttä ja osittaista päällekkäisyyttä, joka on omiaan vaarantamaan velallisten yhdenvertaisen kohtelun.

Tutkielmassa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että VJL 10 a §:ssä nimetyt seikat olisivat ainoastaan velkaantumisen moitittavuus, velallisen toimet velkojen maksamiseksi sekä velkaantumisesta kulunut aika. Lisäksi jatkotutkimuksissa kehoitetaan tarkastelemaan tarkemmin työssä esiin nousseiden Suomen ja Ruotsin velkajärjestelyprosessien erojen hyötyjä ja haittoja.

Avainsanat: yksityishenkilön velkajärjestely, velkajärjestelyn este, painavat syyt

SISÄLLYS

Lähteet.....	IV
Lyhenteet.....	IX
1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuksen aiheesta.....	1
1.2 Tutkimuskysymykset, metodi ja työn rakenne.....	3
2 Yksityishenkilön velkajärjestely.....	9
2.1 Tausta	9
2.2 Velkajärjestelyn pääpiirteet	11
2.3 Velkajärjestelyn edellytykset ja esteet	16
3 Painavat syyt velkajärjestelyssä	22
3.1 Painavien syiden lähtökohdat	22
3.2 Velallisen toimet velkojen maksamiseksi.....	29
3.2.1 Yleistä velallisen toimista	29
3.2.2 Velallisen toimet hovioikeuskäytännössä	32
3.3 Velkaantumisesta kulunut aika	38
3.3.1 Yleistä kuluneesta ajasta	38
3.3.2 Kulunut aika hovioikeuskäytännössä	43
3.4 Muut velallisen olosuhteet	46
3.4.1 Yleistä muista olosuhteista.....	46
3.4.2 Muut olosuhteet hovioikeuskäytännössä	47
3.5 Velkajärjestelyn merkitys velallisen kannalta	50
3.5.1 Yleistä merkityksestä velalliselle.....	50
3.5.2 Merkitys velalliselle hovioikeuskäytännössä	52
3.6 Velkajärjestelyn merkitys velkojan kannalta.....	54
3.6.1 Yleistä merkityksestä velkojalle	54
3.6.2 Merkitys velkojalle hovioikeuskäytännössä	57
3.7 Kokonaisharkinta.....	58
3.7.1 Yleistä kokonaisharkinnasta	58
3.7.2 Kokonaisharkinta hovioikeuskäytännössä.....	60
4 Velkajärjestely Ruotsissa	63
4.1 Velkajärjestelyn pääpiirteet Ruotsissa.....	63
4.2 Painavat syyt Ruotsissa	67
5 Lopuksi.....	71

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aaltonen, Ari & Aurikko, Esko: Keskuspankkipolitiikka Suomessa. Helsinki 1989.

Ervasti, Kaijus: Yhteiskunnallinen oikeustutkimus. Helsinki 2022.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki 2011.

Husa, Jaakko: Oikeusvertailu. Helsinki 2013.

Keinänen, Anssi & Väättänen, Ulla: Empiirinen oikeustutkimus – Mitä ja milloin? Teoksessa: Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex 2016.

Koulu, Risto: KKO 2001:21. Erityinen vastasyys yksityishenkilön velkajärjestelyssä. Teoksessa: KKO:n ratkaisut kommentein 2001:I. Helsinki 2001.

Koulu, Risto & Niemi-Kiesiläinen, Johanna: Velkajärjestelyn ja saneerauksen pääpiirteet. Helsinki 1999.

Koulu, Risto & Lindfors, Heidi: Velkavastuun toteuttaminen luottoyhteiskunnassa. Helsinki 2016.

Koulu, Risto & Lindfors, Heidi: Insolvenssioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki 2017.

Koulu, Risto & Lindfors, Heidi: Maksukyvyttömyys – yritys velkojana ja velallisena. 2. uudistettu painos. Helsinki 2021.

Koskelo, Pauliine & Lehtimäki, Liisa: Yksityishenkilön velkajärjestely. 2. uudistettu painos. Helsinki 1997.

Leskinen, Minni: De lege ferenda -tutkimuksesta metodina ja tieteenä. Lakimies 7–8/2022, s. 1158–1185.

Lindfors, Heidi: KKO:2014:52. Painavat vastasyyt yksityishenkilön velkajärjestelyn myöntämisperusteena. Teoksessa: KKO:n ratkaisut kommentein 2014:II. Helsinki 2014.

Linna, Tuula: Velkajärjestelyn kesto ja rehabilitaatio. Lakimies 4/2011, s. 666–689.

Linna, Tuula: Kohti aikuisuutta velkareppu selässä. Defensor Legis N:o 2/2014, s. 269–274.

Linna, Tuula: Nuori velkajärjestelyssä – Fresh start vai syrjäytyminen? Oikeus 2015 (44); 1: 26–43.

Markus, Jaakko: De lege ferenda -tutkimus prosessi- ja insolvenssioikeudessa. Lakimies 6/2023, s. 895–917.

Mutttilainen, Vesa: Velkajärjestely – jyrkin muutos velallisen suojassa. Edilex 2012.

Määttä, Tapio: Metodinen pluralismi oikeustieteessä – ympäristöoikeudellisen tutkimuksen suuntauksat ja menetelmät. Teoksessa: Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex 2016.

Niemi, Johanna & Lindfors, Heidi: Yksityishenkilön velkajärjestely. Teoksessa: Insolvenssioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki 2017.

Niemi-Kiesiläinen, Johanna: Luonnollisen henkilön velkavastuu insolvenssioikeudessa. Helsinki 1995.

Nieminen, Kati & Lähteenmäki, Noora: Empiirinen oikeustutkimus. Helsinki 2021.

Palomäki, Petteri: Velkajärjestelyasian dispositiivisuudesta. Lakimies 8/1996, s. 1204–1216.

Rautiainen, Pauli – Kostiaainen, Aura – Kurki. Visa – Soininen, Niko & Määttä, Tapio: Oikeus ja sen tutkiminen. Tampere 2023.

Saarnilehto, Ari – Annola, Vesa – Hemmo, Mika – Karhu, Juha – Kartio, Leena – Tammi-Salminen, Eva – Tolonen, Juha – Tuomisto, Jarmo & Viljanen, Mika: Varallisuus oikeus. 2. uudistettu painos. Helsinki 2012.

Siltala, Raimo: Oikeudellinen tulkintateoria. Helsinki 2004.

Tammi-Salminen, Eva: Yleinen maksumoraali ja velkajärjestelyn myöntäminen – velkajärjestelylain 10 a §:n painavat syyt KKO:n käytännössä. Lakimies 1/2007, s. 96–132.

Tammi-Salminen, Eva: Velkaantumisesta kulunut aika painavana syynä velkajärjestelyn myöntämiselle (KKO 2011:9). Oikeustieto 3/2011, s. 8–10.

Tammi-Salminen, Eva: Velkajärjestelylain 10 a §:n painavat syyt korkeimman oikeuden uudemmassa käytännössä ja lain uudistaminen. Lakimies 2/2013, s. 192–214.

Tikkanen, Sirpa: KKO 2000:84 Erytiset vastasyt velkajärjestelyn myöntämiselle. Teoksessa: KKO:n ratkaisut kommentein 2000:II. Helsinki 2001.

Uitto, Tero: Velkajärjestely. Helsinki 2010.

Muut

Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankkeen työryhmäraportteja IV. Saarijärvi 2003.

Kuvaja, Emma – Vesterinen, Janette – Magnusson, Minna (toim.): Ylivelkaantumisen vaikutukset lapsiperheiden arkeen ja mielenterveyteen. Mieli Suomen Mielenterveys ry 2023.

Majamaa, Karoliina & Rantala, Kati: Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen. Valtioneuvoston selvitys 2020:5.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Velkajärjestelyt [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2023, 4. vuosineljännes. ISSN=1798-5803. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 27.3.2024]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cln1lps9h5fck0bw1k3wa3yws>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Velkajärjestelyt [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2024, 1. vuosineljännes. ISSN=1798-5803. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 4.5.2024]. Saantitapa: <https://stat.fi/julkaisu/cln1ldqfl5b000bw15u5yt7te>

Pronominit: montako on muutama? Viitattu: 12.3.2024. Saantitapa: <https://kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/pronominit-montako-on-muutama/>

Valtakunnanvoudin kanslia: Ulosotto Suomessa, Ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2023. Noudettu: 15.4.2024. Saantitapa: https://www.ulosottolaitos.fi/material/sites/vvv2/tilastot/5m1x6teru/Ulosotto_Suomessa2023.pdf

Yksityishenkilöiden ajantasaiset luottotietomerkintätilastot. Viitattu: 10.4.2024. Saantitapa: <https://www.dnb.com/fi-fi/tilastot-ja-tutkimukset/tilastot/yksityishenkiloiden-ajantasaiset-luottotietomerkintatilastot.html>

Oikeuskäytäntö

KKO 1997:15
 KKO 2000:84
 KKO 2001:21
 KKO 2004:108
 KKO 2006:34
 KKO 2011:9
 KKO 2011:76
 KKO 2012:42
 KKO 2014:52
 KKO 2023:80

HelHO S 22/1270 (nro 415)
 HelHO S 22/2180 (nro 1919)
 HelHO S 22/2579 (nro 839)
 HelHO S 22/2663 (nro 1170)
 HelHO S 23/354 (nro 1131)
 HelHO S 23/805 (nro 1953)
 HelHO S 23/1720 (nro 1573)
 HelHO S 22/1785 (nro 283)

HelHO S 22/1786 (nro 568)
HelHO S 22/2358 (nro 457)
HelHO S 22/2360 (nro 458)
HelHO S 22/2459 (nro 366)
HelHO S 23/89 (nro 772)
HelHO S 23/706 (nro 1611)
HelHO S 23/310 (nro 1739)
HelHO S 22/601 (nro 600)
HelHO S 22/2144 (nro 45)
HelHO S 22/2394 (nro 70)
HelHO S 23/27 (nro 167)
HelHO S 23/46 (nro 526)
HelHO S 23/621 (nro 698)
HelHO S 23/943 (nro 1497)

NJA 1996 s. 324.
NJA 1996 s. 548.
NJA 1997 s. 341.
NJA 2003 s. 437.
NJA 2017 s. 741.
NJA 2019 s. 43.

RH 1995:132
RH 2019:8

Virallislähteet

LaVM 14/1992 vp. Lakivaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksen johdosta laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä.

LaVM 20/2002 vp. Hallituksen esitys laeiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 88 §:n muuttamisesta.

PeVL 23/1992 vp. Hallituksen esitys laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä.

PeVL 33/2002 vp. Hallituksen esitys laeiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 88 §:n muuttamisesta

HE 183/1992 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä.

HE 180/1996 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta.

HE 37/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi velkaneuvonnasta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 98/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 88 §:n muuttamisesta.

HE 83/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 238/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi.

Prop. 1993/94:123. Regeringens proposition - skuldsaneringslag.

Prop. 2005/06:124. Regeringens proposition - ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande.

Prop. 2010/11:31. Regeringens proposition - bättre möjlighet till skuldsanering.

Prop. 2015/16:125. Regeringens proposition - bättre möjligheter för överskuldssatta att starta om på nytt.

Lyhenteet

VJL	Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993)
TvnL	Laki talous- ja velkaneuvonnasta (813/2017)
VanhL	Laki velan vanhentumisesta (728/2003)
UK	Ulosottokaari (705/2007)
KKO	Korkein oikeus
HelHO	Helsingin hovioikeus
SksanL	Skuldsaneringslagen (2016:675)
UB	Utsökningsbalk (1981:744)
HD	Högsta domstolen
RH	Rättsfall för hovrätterna
NJA	Nytt juridiskt arkiv

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aiheesta

VJL täytti viime vuonna 30 vuotta. Vaikka laki säädettiin ennen kaikkea rahoitusmarkkinoiden vapautumisen takia lisääntyneiden velkaongelmien ratkaisemiseksi keskellä syvintä 1990-luvun lamaa, on velkajärjestely yhä tänä päivänä relevantti keino ylivelkaantumisesta aiheutuvien lieveilmiöiden korjaamiseksi. Luonnollisten henkilöiden ylivelkaantuminen on edelleen merkittävä ongelma Suomessa. Valtioneuvoston selvityksen mukaan ylivelkaantuneiden lukumäärä on kasvanut tasaisesti usealla mittarilla mitattuna koko 2010-luvun ajan.¹ Mieli ry:n teettämän selvityksen mukaan ylivelkaantuminen kuormittaa koko perheen mielenterveyttä aiheuttaen muun muassa unettomuutta, mielialaoireita sekä häpeän ja epätoivon tunteita². Kyseessä on siten vakava yhteiskunnallinen ongelma.

Lukujen valossa suomalaisten kokemat talousvaikeudet ovat ilmeisiä. Tälläkin hetkellä noin 350 000 suomalaisella – eli noin 7 prosentilla koko aikuisväestöstä – on maksuhäiriömerkintä.³ Talousvaikeuksien vakavuutta voidaan mitata esimerkiksi ulosottovelallisten määrällä. Valtakunnanvoudin kanslian julkaisemien ulosottolaitoksen tilastojen mukaan ulosotossa vireilläolevia velallisia oli vuoden 2023 lopussa 253 933 ja koko vuoden 2023 aikana 573 793 kappaletta, joista uusia velallisia oli yli 30 %. Uudella velallisella tarkoitetaan tässä yhteydessä velallista, jolla ei ole ollut tilastointia edeltävän vuoden aikana ulosotossa asioita vireillä. Ulosotossa perittävänä olevia rahasaatavia oli vuoden lopussa n. 6,6 mrd. euroa ja ulosoton perintätulos lähes 1,2 mrd. euroa, jota ei voida pitää määrältään vähäisenä.⁴

---

¹ *Majamaa & Rantala* 2020, s. 88. Selvityksessä mittareina käytettiin muun muassa maksuhäiriömerkintöjen, ulosottovelallisten ja ylivelkaantumistilanteeseen apua hakeneiden määrää.

² *Kuvaja ym.* 2023, s. 30. Selvitys toteutettiin syksyllä 2022 teetetyllä verkkokyselyllä, johon vastasi 572 vanhempaa ympäri Suomen.

³ Yksityishenkilöiden ajantasaiset luottotietomerkinntätilastot. <https://www.dnb.com/fi-fi/tilastot-ja-tutkimukset/tilastot/yksityishenkiloiden-ajantasaiset-luottotietomerkinntatilastot.html>. Tilastoissa näkyi selvä lasku vuoden 2023 alusta, sillä 1. joulukuuta 2022 alkaen maksuhäiriömerkintä on poistunut luottotietorekisteristä kuukauden kuluessa siitä, kun luottotietotoiminnan harjoittajalle on tullut tieto merkinnän perusteena olevan saatavan suorittamisesta. Ks. luottotietolaki (527/2007) 18 §.

⁴ Ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2023.

Suomessa ylivelkaantumistilanteeseen apua tarjoavat muun muassa erilaiset järjestöt, joista merkittävimpana voidaan mainita Takuusäätiö. Takuusäätiö antaa velkaantuneille maksutonta neuvontaa, myöntää tietyin ehdoin takauksia pankista nostettaviin järjestelylainoihin sekä tarjoaa pienlainoja erilaisiin kodin hankintoihin.⁵ Keskeisimpänä keinona ylivelkaantumistilanteen korjaamiseen on kuitenkin säilynyt VJL:n mukainen velkajärjestely, joka lukuisista lainmuutoksista huolimatta on säilynyt pääpiirteidensä osalta muuttumattomana. Velkajärjestelyhakemuksen laatiminen ja muissa velkajärjestelyyn liittyvissä asioissa avustaminen on yksi oikeusaputoimistojen yhteydessä toimivan talous- ja velkaneuvonnan keskeisistä lakisääteisistä tehtävistä (TvnL 1 §).

2000-luvun aikana velkajärjestelyhakemusten määrä on noussut tasaisesti, vaikkakin ylivelkaantuneiden määrään nähden maltillisesti. Vuonna 2023 velkajärjestelyä haki yhteensä 4768 henkilöä⁶, kun koko 2000-luvun keskimääräinen hakemusmäärä on vuositasolla ollut 3720. Hakemuksista noin 80 prosenttia hyväksytään.⁷ Hakemuksen menestymiseen vaikuttaa ennen kaikkea velkajärjestelylle lailla asetetut edellytykset ja esteet. Velkajärjestelyn myöntämiselle on tietyt VJL 9 ja 9 a §:ssä säädetyt edellytykset, joista keskeisin on velallisen maksukyvyttömyys. Velkajärjestelyä ei myöskään voida lähtökohdaisesti myöntää, mikäli sille on VJL 10 §:ssä säädetty este. Tämän tutkimuksen kohteena on VJL 10 a §, jonka mukaan velkajärjestely voidaan myöntää yleisestä esteestä huolimatta, jos sille on painavia syitä.

VJL:n voimassaolon aikana korkein oikeus on antanut vain yhdeksän ennakkopäätöstä, jotka koskevat velkajärjestelyn myöntämistä yleisestä esteestä huolimatta. Julkaistua korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä on siten verrattain vähän, ja huomattava osuus VJL 10 a §:n tulkinnasta onkin tapahtunut alioikeuksissa. Oikeuskäytännön niukkuutta ilmentää, että vuoden 2015 alusta voimaan tullen suhteellisen merkittävänäkin pidettävän VJL 10 a §:n lainmuutoksen jälkeen korkein oikeus on antanut vain yhden ennakkopäätöksen (KKO 2023:80). Oikeustilassa oli siten mainitun lainmuutoksen jälkeen lähes

---

⁵ Tarkemmin Takuusäätiön toiminnasta ja rahoituksesta esim. <https://www.takuusaatio.fi/takuusaa-tio/tietoa-meista/>

⁶ SVT: velkajärjestelyt. Kuluvaan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä käräjäoikeuksiin jätettiin 1189 velkajärjestelyhakemusta, joka oli 7,8 % vähemmän kuin viime vuonna. Ks. tarkemmat tilastot <https://www.stat.fi/julkaisu/cln1lps9h5fck0bw1k3wa3yws> ja <https://stat.fi/julkaisu/cln1ldqfl5b000bw15u5yt7te>

⁷ *Majamaa & Rantala* 2020, s. 80–81.

kymmenen vuoden ajanjakso, jolloin VJL 10 a §:n tulkinta oli ainoastaan alioikeuksien linjausten varassa. Tutkimuksen kohde on edellä todettu huomioiden yhteiskunnallisesti ajankohtainen ja etenkin tuoreen ennakkoratkaisun myötä oikeudellisesti mielenkiintoinen. Työ mahdollistaa oikeusvertailun kautta myös koko velkajärjestelyprosessin kriittisen tarkastelun, jota voidaan pitää yhteiskunnallisesti tärkeänä johtuen niin edellä kuvattua ylivelkaantumisen lisääntymisestä kuin tämänhetkisestä valtiontalouden alijäämästä ja julkisen sektorin säästötarpeista.

1.2 Tutkimuskysymykset, metodi ja työn rakenne

VJL 10 a §:n mukaan velkajärjestely voidaan myöntää VJL 10 §:ssä säädetystä yleisestä esteestä huolimatta, jos siihen on painavia syitä. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää *mitä ovat VJL 10 a §:ssä tarkoitetut painavat syyt*, eli toisin sanoen selvittää minäkalaiset syyt puoltavat velkajärjestelyn myöntämistä, kun sen aloittamiselle on katsottu olevan VJL 10 §:ssä säädetty este. VJL 10 a §:n mukaan painavia syitä arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti velallisen toimet velkojen maksamiseksi, velkaantumisesta kulunut aika ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojen kannalta. Työn varsinaisena tutkimuskysymyksenä on siten *mikä on VJL 10 a §:ssä mainittujen erityisesti huomioitavien seikkojen merkitysisältö*, eli mitä kullakin säännöksessä mainitulla seikalla tarkoitetaan.

Tutkimuskysymyksen muotoilusta seuraa, että tutkimus on luonteeltaan lainopillinen. Lainoppi on tulkintatiede, joka tarkastelee tutkimuskohteenaan voimassa olevan oikeuden merkitysisältöä⁸, eli tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena olevan VJL 10 a §:n merkitysisältöä. Lainopin tutkimuskohteena on siten normien – eli pitämisen – maailma. Lainopin avulla on mahdollista tuottaa uutta tieteellistä tietoa oikeusnormeista esittämällä niistä normi- ja tulkintakannanottoja. Normikannanotto vastaa yksinkertaisesti kysymykseen, mitkä oikeusnormit kuuluvat voimassa olevaan oikeuteen, ja tulkintakannanotto siihen, miten voimassa olevaan oikeuteen kuuluvaa oikeusnormia tullee tulkita.⁹

---

⁸ Siltala 2004, s. 107.

⁹ Ks. Hirvonen 2011, 22–23, jonka mukaan rajanveto normi- ja tulkintakannanottojen välillä on kuitenkin hankalaa, sillä normikannanotto edellyttää välttämättä oikeusnormin merkitysisällön tulkintaa.

Lainoppi voidaan vakiintuneesti jakaa käytännölliseen ja teoreettiseen lainoppiin. Käytännöllinen lainoppi, eli *oikeusdogmatiikka*, pyrkii tuottamaan tulkintasuosituksia tutkimuksen kohteena olevista oikeuslähteistä, kun taas teoreettinen lainoppi systematisoimaan, eli rakentamaan yhtenäistä oikeusjärjestelmää.¹⁰ Jaon tekeminen ei kuitenkaan ole ehdotonta, eikä aina edes tarkoituksenmukaista. Käytännöllisen ja teoreettisen lainopin voidaankin sanoa olevan vuorovaikutussuhteessa keskenään. Tulkinnan voidaan nimittäin katsoa edellyttävän systematisointia ja oikeusjärjestelmän systematisoinnin puolestaan edellyttävän tulkintaa.¹¹

Voimassa olevaan oikeuteen kohdistuvia tulkintakannanottoja voidaan kutsua myös *de lege lata* -kannanotoiksi. Kun tulkintakannanotto kohdistuu siihen, minkälainen voimassa olevan oikeuden tulisi olla, voidaan puhua *de lege ferenda* -kannanotoista. De lege ferenda -tutkimukselle ei ole muodostunut vakiintunutta määritelmää, vaan de lege ferenda -kannanottoja on pidetty jopa ainoastaan lainopin sivutuotteena syntyneinä suosituksina¹². Yhtenä määrittävänä tekijänä voidaan kuitenkin todeta, että de lege ferenda -tutkimuksen lähtökohtana on aina jokin oikeusjärjestyksessä ilmennyt epäkohta. Tiukasti lainopillisesta näkökulmasta epäkohta voi esiintyä tutkijalle laissa olevana aukkona. Epäkohta voidaan todeta myös esimerkiksi oikeuspoliittisesta näkökulmasta, jos laille asetettu tavoite ei toteudu.¹³ Tämä tutkimus on tehty lähtökohtaisesti de lege lata -näkökulmasta. Edellä kuvatulla tavalla de lege ferenda -suositus voi kuitenkin myös syntyä tällaisen tutkimuksen sivutuotteena, joten sitä ei voida kokonaan poissulkea mahdollisena tutkimustuloksena.

Lainopin menetelmänä – eli metodina – voidaan nähdä oikeuslähde-, tulkinta- ja argumentaatio-opit. Käytännöllisen lainopillisen tutkimuksen kohteena ovat siis

---

Tulkintakannanotto puolestaan sisältää jo itsessään normikannanoton, sillä tulkintakannanotto perustuu oletettamaan voimassa olevaan oikeuteen kuuluvista oikeusnormeista.

¹⁰ Rautiainen ym. 2023, s. 135–136.

¹¹ Hirvonen 2011, 25.

¹² Määttä 2015, s. 151. De lege ferenda -kannanottojen tieteellisyyttä on kyseenalaistettu, sillä de lege ferenda -kannanoton voi helposti mieltää poliittiseksi tai subjektiiviseksi. Ks. Leskinen 2022, s. 1172–1173, jonka mukaan tieteellisyyden kyseenalaistaminen on paradoksaalista.

¹³ Leskinen 2022, s. 1167. Perinteisen lainopin ja de lege ferenda -tutkimusten tiedonintressistä ks. myös Markus 2023, s. 899–900. Tiedonintressit voidaan jäsentää esimerkiksi lainopin tulkinnalliseen tiedonintressiin ja de lege ferenda -tutkimuksen oikeuspoliittiseen tiedonintressiin.

oikeuslähteet, joiden merkityssisältöä tutkimus pyrkii täsmentämään tulkinta- ja argumentaatio-oppien avulla. Näin toimimalla voidaan pyrkiä määrittämään esimerkiksi epäselvien tai monitulkintaisten oikeusnormien sisältöä.¹⁴ VJL 10 a § on sanamuotonsa perusteella joustava normi, joka mahdollistaa tapauskohtaisten seikkojen huomioimisen. VJL 10 a §:n merkityssisältöä ei siten ole mahdollista saavuttaa ilman edellä mainittuja lainopin menetelmiä. Tutkimuskysymyksen muotoilusta seuraa, että tutkimuksen kohteena on VJL 10 a §, jonka merkityssisältöä työ pyrkii tulkinta- ja argumentaatio-oppien keinoin täsmentämään.

Oikeuslähteet sisältävät sekä tulkinnan kohteena olevat *varsinaiset oikeuslähteet* että tulkinnan apuvälineenä toimivat *tulkintalähteet*. Oikeuslähdeopin osalta työn lähtökohdaksi on peczenikläis-aarniolainen oikeuslähdeoppi, joka jakaa oikeuslähteet vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin oikeuslähteisiin. Perinteisesti vahvasti velvoittavilla oikeuslähteillä tarkoitetaan lakeja ja asetuksia, heikosti velvoittavilla lain esitöitä ja ylimpien tuomioistuinten ennakkopäätöksiä, ja sallituilla oikeuslähteillä viranomaisten ja oikeustieteen tuottamaa aineistoa.¹⁵ Oikeuslähdeopin avulla voidaan siten määritellä tutkimuksessa käytettävissä olevat oikeuslähteet ja niiden keskinäissuhteet. Tämän työn tutkimuskysymyksen kannalta relevantit varsinaiset oikeuslähteet ovat VJL 10 a § ja muut VJL:n säännökset. Relevantit tulkintalähteet ovat KKO:n ennakkopäätökset, VJL:n esityöt ja aihetta käsittelevä oikeuskirjallisuus.¹⁶

Työssä ensisijaisesti käytetty tulkintamenetelmä on *kielellinen tulkinta*. Valinta on perusteltu, sillä kielellistä tulkintaa voidaan pitää kaikkien oikeudellisten lähteiden tulkinnan lähtökohdaksi. Kielellisellä tulkinnalla tarkoitetaan lähtökohtaisesti oikeuslähteessä käytetyn kielen sanamuodon mukaista tulkintaa.¹⁷ Kielellinen tulkinta on riittävä KKO:n ennakkopäätösten ja oikeuskirjallisuuden tulkinnassa, mutta VJL 10 a §:n avoimesta sanamuodosta seuraa, ettei pelkkä kielellinen tulkinta riitä vastaamaan tyydyttävästi

---

¹⁴ Rautiainen ym. 2023, s. 135–136.

¹⁵ Rautiainen ym. 2023, s. 141–143. Hiukan modernimpaa oikeuslähdeoppia edustaa Juha Karhun 2000-luvun oikeuslähdeoppi. Ks. havainnollistava kuvio esim. Karhu 2020, s. 1023. Karhun oikeuslähdeopissa oikeuslähdetypit on jaoteltu auktoriteettilähteisiin, asialähteisiin ja synkronointilähteisiin. Kukin Karhun jaon mukainen oikeuslähdetyyppi voi peczenikläis-aarniolaisen jaon mukaan olla vahvasti velvoittava, heikosti velvoittava tai sallittu oikeuslähde.

¹⁶ Insolvenssioikeuden oikeuslähteistä ja niiden painoarvosta ks. Koulou & Lindfors 2017, s. 67.

¹⁷ Rautiainen ym. 2023, s. 175–176.

tutkimuskysymykseen. Sanamuodon mukainen tulkinta ei vastaa esimerkiksi siihen, minkälaisia velallisen toimia voidaan pitää velkajärjestelyn myöntämistä puoltavina seikkoina. Yhtä tärkeäksi tulkintamenetelmäksi työssä nouseekin siten *historiallis-tavoitteellinen tulkinta*, jonka avulla oikeuslähteen merkityssisältöä pyritään täsmentämään selvittämällä lainsäätäjän alkuperäistä tarkoitusta etenkin lain esitöihin perehtymällä.¹⁸

Työn toinen tutkimuskysymys on astetta käytännönläheisempi: *miten VJL 10 a §:ää on sovellettu hovioikeuden ratkaisukäytännössä*. Tältä osin tutkimus on empiiristä normatiivisen sijaan. Tutkimuskysymyksen tarkoituksena on siis laajentaa tutkimusta sisäisestä lähestymistavasta ulkoiseen lähestymistapaan.¹⁹ Työ vastaakin sekä siihen, miten VJL 10 a §:ää tulisi tulkita, että siihen, miten VJL 10 a §:ää on käytännössä tulkittu. Empiirinen tutkimus voi olla *määrällistä* eli kvantitatiivista tai *laadullista* eli kvalitatiivista. Tosiasassa tutkimusotteet voidaan nähdä toisiaan täydentävinä ja toisiinsa lomittuvina²⁰. Eroina voidaan kuitenkin todeta, että määrälliselle tutkimukselle on ominaista selvittää luvuin esitettävissä olevia hypoteeseja analysoimalla valittua laajaa tutkimusaineistoa. Jotta aineiston pohjalta on mahdollista tehdä yleistäviä päätelmiä, on tutkimusaineiston edustettava tasapuolisesti päättelyn kohteena olevaa ryhmää.²¹

Laadullisella tutkimuksella pyritään puolestaan yleistäen ymmärtämään ja selittämään tutkimuskohdetta, ja aineiston osalta keskitytään usein pieneen määrään tarkasti analysoitavia tapauksia. Erona määrälliseen tutkimukseen voidaan siten nähdä, että tutkimuksen tavoitteena ei ole samassa merkityksessä saada yleistettävissä olevaa tietoa mahdollisimman laajan ja edustavan aineiston perusteella. Laadullisen tutkimuksen aineiston avulla ei ole tarkoitus osoittaa hypoteeseja todeksi, kuten määrällisessä tutkimuksessa on tapana. Laadullista tutkimusta leimaakin ennen kaikkea merkitystulkintojen tekeminen, eli sen analysoiminen, mitä aineistossa esiintyvät ilmiöt ja merkitykset tarkoittavat.²²

¹⁸ Rautiainen ym. 2023, s. 191. Eri tulkintameteodeista ks. myös Hirvonen 2011, s. 38–39.

¹⁹ Nieminen & Lähteenmäki 2021, s. 11–12.

²⁰ Keinänen & Väättänen 2016, s. 254. Ks. myös Ervasti 2022, jakso 2.2, jonka mukaan jako määrällisten ja laadullisten menetelmien välillä ei ole tiukka.

²¹ Keinänen & Väättänen 2016, s. 254–255.

²² Keinänen & Väättänen 2016, s. 259–261.

Tämä tutkimus sisältää nähdäkseni sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia elementtejä. Tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä mahdollisimman kattavan aineiston avulla tutkimustulosten edustettavuuteen ja yleistävyyteen. Tutkimuksen tavoite on siten määrälliselle tutkimukselle ominainen. Lisäksi VJL 10 a §:n sanamuodosta seuraa, että aineisto on mahdollista taulukoida, ja taulukoinnin myötä aineistosta on mahdollista esittää tilastoitavissa olevia johtopäätöksiä. Ei kuitenkaan ole mielekästä rajata pois laadullisia tutkimuksen elementtejä, sillä empiirisen osion tarkoituksena tässä työssä on tukea käytännön esimerkein VJL 10 a §:ssä mainittujen seikkojen merkityssisällön lainopillista tulkintaa. Aineistoon perehtyminen on siten määrällistä tutkimusta syvempää ja sillä pyritään laajemmin ymmärtämään lainsoveltajan argumentointia yksittäistapauksissa. Aineisto ei myöskään ole kattavuudestaan huolimatta kovin suuri. Tutkimus on siten laadullista, sisältäen useita määrälliselle tutkimukselle ominaisia elementtejä.²³

Empiirisen osan tutkimusaineistona ovat kaikki Helsingin hovioikeuden vuoden 2023 aikana antamat ratkaisut, joissa on ollut kyse velkajärjestelyn myöntämisestä (tai epäämisestä) VJL 10 a §:n nojalla. Aineisto kattaa myös ne tapaukset, joissa hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Näiden ratkaisujen osalta tutkimuksen kohteena ovat käräjäoikeuksien perustelut. Koska empiirisen osion tavoitteena on tutkimustulosten edustettavuus ja yleistettävyyys, kaksi hovioikeuden ratkaisua rajautui tutkimusaineiston ulkopuolelle. Syynä rajaukselle olivat tapauksissa velkajärjestelyn aloittamiselle todetut esteperusteet. Kaikki muut aineiston ratkaisut koskivat joko VJL 10.1 §:n 1, 2, 3 tai 7 kohdan estettä. Ulkopuolelle jääneistä ratkaisuista toisessa velkajärjestelylle oli katsottu olevan VJL 10.1 §:n 4 kohdan ja toisessa 10 kohdan este, eli kyse oli muuhun aineistoon nähden yksittäistapauksista. Yksittäistapauksista ei ole mielekästä tehdä yleistäviä tulintoja.

Työn kolmantena, oikeusvertailevana, tutkimuskysymyksenä on se, *minkälaisia seikkoja Ruotsissa (soveltuvien osin) pidetään VJL 10 a §:n tarkoittamana painavana syynä*. Vertailevan tutkimuksen kohteena on siten SksanL 9 §, jonka merkityssisältöä työssä pyritään täsmentämään edellä mainittuja lainopillisia tulkintametoja hyväksikäyttäen.

---

²³ Nieminen & Lähteenmäki 2021 s. 12–13. Ks. myös *Ervasti* 2022, jakso 2.2, jonka mukaan laadullista aineistoa voi myös kvantifioida, eli määrittää numeerisesti. Työn empiirisen tutkimusotteen määrittäminen joko määrälliseksi tai laadulliseksi on siten vaikeaa.

Varsinaisena oikeuslähteenä ovat siten SksanL:n säännökset ja tulkintalähteinä SksanL:n esityöt sekä julkaistut Ruotsin hovioikeuksien ja korkeimman oikeuden ratkaisut. Oikeuslähteitä voidaan oikeusvertailevan tutkimuskysymyksen osalta pitää suppeana oikeuskirjallisuuden puutteen vuoksi, mutta tutkimuksen laajuuteen ja kysymykseen vastaamiseen nähden aineisto on kuitenkin riittävä.

Työn oikeusvertailu on *bilateraalista*, eli se tapahtuu vain kahden oikeusjärjestyksen kesken²⁴. Vertailun keskittäminen kahteen oikeusjärjestykseen mahdollistaa laajempaa vertailua yksityiskohtaisemman lopputuloksen. Ruotsi on mielekäs vertailukohde, sillä lähtökohtaisesti eroja Suomeen ei voida selittää esimerkiksi maantieteellisillä, historiallisilla tai kulttuurillisilla tekijöillä. Molemmat valtiot ajautuivat samankaltaisista syistä lamaan 1990-luvulla, ja molemmat valtiot päätyivät osittain laman seurauksena säättämään lait velkajärjestelystä. Vertailun kohteena ovat siten keskenään päällisin puolin hyvin samankaltaiset oikeusjärjestykset, jotka kuitenkin jäljempänä kuvatulla tavalla ovat päätyneet osin hyvinkin erilaisiin ratkaisuihin velkajärjestelyn sääntelyn suhteen. Koska oikeusvertailevan tutkimuksen kohteena ovat edellä kuvatulla tavalla ainoastaan velkajärjestelyä oikeudellisena instituutiona koskevat oikeussäännöt, on kyse *mikrovertailusta*²⁵.

Johdannon jälkeen työn toisessa pääluvussa esitellään velkajärjestelyn taustaa, yleisiä tavoitteita ja varsinaisen velkajärjestelymenettelyn pääpiirteet. Tarkoituksena on antaa lukijalle mahdollisimman tiivis ja selkeä kuva velkajärjestelyprosessista Suomessa. Kolmas ja neljäs pääluku ovat työn varsinaiset tutkimusluvut. Kolmannen pääluvun alaluvut on otsikoitu VJL 10 a §:n mukaan kokonaisarvioinnissa huomioon otettavien seikkojen mukaisesti. Luvussa on pyritty vastaamaan kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen kunkin seikan osalta erikseen. Oikeusvertailevaan tutkimuskysymykseen on vastattu neljännessä pääluvussa, jossa on ensin esitelty velkajärjestelyn pääpiirteet Ruotsissa, ja sen jälkeen soveltuvien osin Ruotsissa painavina syinä pidettävät seikat. Työn päätännössä on pyritty tuomaan esille tutkimuksen myötä esiin nousseet keskeisimmät havainnot sekä *de lege ferenda* -kannanotto siitä, miten VJL 10 a §:ää tulisi tulevaisuudessa muuttaa.

---

²⁴ Husa 2013, s. 134.

²⁵ Ibid. s. 126.

2 Yksityishenkilön velkajärjestely

2.1 Tausta

VJL tuli voimaan Lainan päivänä 8. helmikuuta vuonna 1993. VJL:n säätämistä pidettiin välttämättömänä ja kiireellisenä niin velallisten kuin yhteiskunnan yleisen edun kannalta.²⁶ Laki hyväksyttiin eduskunnassa yksimielisesti. Lain säätämisen tarve johtui huomattavasta velkaantumisen kasvusta ja velkaongelmien lisääntymisestä lama-ajan Suomessa. Lain esitöissä todetaan, että ”*melkoisella määrällä yksityistalouksia on maksukykyynsä nähden liian suuret velat*”. Lukuja tarkastellessa on helppo yhtyä lausuntoon. Esimerkiksi ulosoton kohteena olevien yksityishenkilöiden määrä kasvoi noin 30 prosenttia vuosien 1989 ja 1991 välillä ja konkurssihakemusten määrä yli 40 prosenttia vuosien 1990 ja 1991 välillä. Lisäksi kotitalouksien velkaantumisaste nousi 1980-luvun aikana 50 prosentista yli 85 prosenttiin.²⁷

Velkaongelmien lisääntymisen on katsottu liittyvän oleellisesti rahamarkkinoiden vapautumiseen ja luottosäätelyn purkamiseen. Yksi merkittävä muutos oli luottojen keskikorkosäätelyn poistaminen vuonna 1986, minkä seurauksena kuluttajat saivat luottoa entistä helpommin.²⁸ Tämä näkyi etenkin asuntolainojen määrissä, jotka lähes kaksinkertaistuivat korkosäätelyn poistamista välittömästi seuranneina vuosina. Hyvin tavanomainen tilanne oli, että asunnonostajat ottivat maksukykyynsä nähden liian suuria asuntolainoja, joita he eivät lopulta pystyneet maksamaan takaisin. Yhdessä asuntomarkkinoiden nopean suhdannekäänteen kanssa tästä saattoi seurata, että edes asunnon myyminen ei ratkaissut velkaongelmaa, jos velalliselle jäi asunnon myynnin jälkeen runsaasti jäännösvelkaa.²⁹

Velkaongelmat kärjistyivät talouslaman myötä 1990-luvun alussa, kun yksityistalouksiin alkoi kohdistumaan samanaikaisesti monenlaisia epäsuotuisia tekijöitä, kuten työttömyyttä ja korkotasojen nousua. Laman myötä Suomessa havahduttiin siihen, että

---

²⁶ LaVM 14/1992 vp, s. 2.

²⁷ HE 183/1992 vp, s. 4–7 ja 20. Tilanteen vakavuutta voi pyrkiä ymmärtämään vertaamalla lukuja viime vuosien kehitykseen. Esim. ulosottovelallisten määrä kasvoi vuosien 2022 ja 2023 välillä vain 0,5 prosenttia. Ks. ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2023.

²⁸ *Mutttilainen* 2012, s. 236. Suomen rahoitusmarkkinoiden säätelyn purkamisesta ja muista merkittävistä muutoksista 1980-luvulla ks. esim. *Aaltonen & Aurikko* 1989, s. 11–21.

²⁹ HE 183/1992 vp, s. 4–5.

hyvinvointivaltiolle ominaiset ennalta ehkäisevät toimet – kuten kulutusluottojen sääntely lailla – eivät enää riittäneet. Voimassa olevasta lainsäädännöstä katsottiin puuttuvan riittävät keinot ratkaista yksityishenkilön liiallisesta velkaantumisesta johtuvat ongelmat, kuten syrjäytyminen työelämästä ja riippuvuus sosiaaliturvasta.³⁰ Mallia ratkaisulle haettiin muun muassa anglosaksisten maiden oikeusjärjestelmien jo 1800-luvulta asti tuntemasta kuluttajakonkurssista, jonka myötä velallisen on mahdollista vapautua velkavastuusta.³¹

Velkavastuusta vapautuminen oli suomalaiselle oikeusjärjestelmälle vielä 1990-luvulla tuntematon käsite. Velat perustuvat pääsääntöisesti sopimussuhteisiin luotonantajien ja velallisten välillä, ja sopimusoikeuden yhtenä keskeisenä periaatteena on sopimusten sitovuuden periaate.³² Suomen lainsäädäntö tunsikin kylläkin jo tuolloin yleisen sopimusehtojen kohtuullistamismahdollisuuden, mutta sitä hyödyntämällä ei pystytty tehokkaasti puuttumaan varsinaisen velkasuhteen sisältöön velallisosapuolen alentuneen maksukyvyyn vuoksi.³³

Käytännössä ennen VJL:n säätämistä velkavastuu oli elinikäinen, kunhan velkoja katkaisi velan vanhenemisen säännöllisin väliajoin. Velallisen suojan näkökulmasta tätä on kutsuttu sääntelyssä olleeksi tyhjäksi tilaksi.³⁴ Velkajärjestely oli merkittävä poikkeus elinikäisestä velkavastuusta, sillä se mahdollistaa velalliselle velkavastuusta vapautumisen tilanteessa, kun hän ei pysty enää noudattamaan velkasuhteen alkuperäisiä ehtoja. Nykyään velat vanhenevat ilman velkajärjestelyäkin, sillä VanhL tuli voimaan vuoden 2004 alusta. Sopimukseen perustuvat saatavat vanhenevat lopullisesti viimeistään 20 vuoden tai yksityisvelkojien osalta 25 vuoden kuluessa velan erääntymisestä (VanhL 13 a §).³⁵

Velallisen maksukyvyttömyystilanteessa vastakkaisina intresseinä ovat velkojan oikeus saada velalle suoritus ja velallisen oikeus riittävään toimeentuloon. Yhteiskunnan

---

³⁰ HE 183/1992 vp, s. 8.

³¹ Ks. tarkemmin velkajärjestelylain taustaideoologioista *Niemi & Lindfors* 2017, s. 830–831.

³² Sopimuksen sitovuudesta ks. esim. *Saarnilehto ym.* 2012, s. 729–730.

³³ HE 183/1992 vp, s. 21.

³⁴ *Mutttilainen* 2012, s. 236. Elinikäisestä velkavastuusta ks. myös *Koskelo & Lehtimäki* 1997, s. 24–25, jonka mukaan Suomen lainsäädäntö on perinteisesti rakentunut ajatukselle, että velkavastuu säilyy koko velallisen eliniän.

³⁵ Velat voivat vanhentua aiemminkin, mikäli velkoja ei katkaise vanhentumista (VanhL 4 §). Ulosottoperusteen vanhenemisesta säädetään erikseen UK 2:24:ssä.

intressinä on puolestaan ehkäistä ylivelkaantuneen syrjäytymistä, mutta samalla esimerkiksi turvata rahoitusjärjestelmän toimintaedellytykset. VJL:lla pyrittiin sovittamaan yhteen edellä mainitut keskenään ristiriitaiset intressit. Uuden järjestelmän tarkoituksena oli antaa ylivelkaantuneille ja maksukyvyttömille luonnollisille henkilöille mahdollisuus selviytyä veloistaan ja samalla turvata velkojien oikeus saada velallisen maksukyky huomioiden mahdollisimman suuri osuus saatavistaan.³⁶

Puuttumista luotonantajien ja velallisten välisiin sopimussuhteisiin voidaan perustella joko hyvinvointivaltiollisista lähtökohdista tai taloudellisen tehokkuuden näkökulmasta. Hyvinvointivaltion näkökulmasta ylivelkaantuminen voidaan nähdä sosiaalisena riskitilanteena, ja velkajärjestely osana sosiaalista turvaverkkoa tilanteissa, joissa perinteiset tulonsiirrot eivät riitä korjaamaan ylivelkaantuneen tilannetta. Taloudellisen tehokkuuden näkökulmasta velkajärjestelyllä puolestaan palautetaan ylivelkaantuneet yksityishenkilöt takaisin toimintakykyisiksi markkinaosapuoliksi. Ylivelkaantumistilanne on siis taloudellisesti tehotonta, sillä velallisella ei ole enää kannustinta omien tulojensa parantamiseen.³⁷

2.2 Velkajärjestelyn pääpiirteet

Velkajärjestely on luonnollisille henkilöille tarkoitettu rehabilitaatiomenettely, jonka tarkoituksena on maksukyvyttömän yksityishenkilön taloudellisen tilanteen korjaaminen vahvistamalla hänelle määrääjäksi hänen todellista maksukykyään vastaava maksuohjelma (VJL 1 §). Lähtökohtaisesti maksuohjelman pituus on tavallisten velkojen osalta kolme vuotta (VJL 30.3 §), mutta yksityisvelkojalla on oikeus vaatia maksuohjelman jatkamista enintään kahdella vuodella maksuohjelman päätyttyä muiden tavallisten velkojen osalta (VJL 31 a §). Jos velkajärjestely on myönnetty VJL 10 §:ssä säädetyistä yleisistä esteistä huolimatta, on maksuohjelman pituus viisi vuotta (VJL 30.5 §).

---

³⁶ Koskelo & Lehtimäki 1997, s. 22. Velkojien intressejä ei kuitenkaan tule korostaa liikaa, sillä luottotapit ovat osa taloudellisen voiton tavoittelua. Ehdotonta luottamusta velkojen takaisinmaksuun ei siten voida pitää realistisena. Ks. myös Koulou & Niemi-Kiesiläinen 1999, s. 15–16.

³⁷ Niemi & Lindfors 2017, s. 830–831.

Maksuohjelman kesto tavallisten velkojen osalta voi kuitenkin olla enintään kymmenen vuotta, jos velallinen säilyttää velkajärjestelyssä omistusasuntonsa (VJL 30.4 §)³⁸.

Velkajärjestely on yleistäytäntöönpanomenettely, jonka piiriin kuuluvat lähtökohtaisesti kaikki velallisen velat sekä kaikki se varallisuus, jota velallinen ei tarvitse välttämättömän toimeentulonsa turvaamiseksi (VJL 3.1 §:n 3 kohta ja VJL 5 §). Velkajärjestelyn päätehtävät ovat velallisen rehabilitaatio ja velkojen perintä. Rehabilitaation tavoitteena on saada velallisen taloudellinen tilanne takaisin hallintaan ja palauttaa velallisen taloudellinen toimintakyky. Rehabilitaatioon voidaan käytännössä pyrkiä useilla jäljempänä mainituilla keinoilla. Keskeisin näistä keinoista on kuitenkin velkojen saamisoikeuden leikkaaminen, sillä lievemmat keinot harvemmin riittävät rehabilitaatioon.³⁹

Rehabilitaation tehokas toteutuminen velkajärjestelyn myötä voidaan kyseenalaistaa etenkin nuorten velallisten osalta. Linna on todennut nuorille määrättäviin nollamaksuohjelmiin⁴⁰ ja etenkin lisäsuoritusvelvollisuuteen⁴¹ viitaten, että pisimmillään viiden vuoden passiivisuus nuorella iällä saattaa johtaa syrjäytymisen estämisen sijaan jopa päinvastaiseen tulokseen.⁴² Viisi vuotta on etenkin nuorelle pitkä ajanjakso, ja velkajärjestelyn toimivuuteen rehabilitaation kannalta onkin syytä kiinnittää kriittistä huomiota. Velkajärjestelyä voidaan kuitenkin pitää passivoivana myös muiden kuin nuorten velallisten osalta. Tällä hetkellä menettelyyn pääseminen ei edellytä velalliselta minkäänlaisia aktiivisia toimia esimerkiksi omien taloustaitojensa parantamiseksi, eikä olekaan tavatonta, että velallinen hakeutuu myöhemmin uudelleen velkajärjestelyyn⁴³.

---

³⁸ Jos velallinen säilyttää velkajärjestelyssä asuntonsa, tulee hänen kyetä maksamaan VJL 32 §:ssä säädetty vähimmäiskertymä enintään kymmenen vuoden aikana maksaen samalla mahdollista asuntoon kohdistuvaa vakuusvelkaa alkuperäisten lainaehtojen mukaisesti.

³⁹ Linna 2011, s. 666.

⁴⁰ Nollamaksuohjelmalla tarkoitetaan velkajärjestelyssä velalliselle vahvistettavaa maksuohjelmaa, jossa velalliselle ei määrätä lainkaan velkojen maksuvelvollisuutta. Käytännössä tämä on mahdollista silloin, kun velallisen maksuvara on negatiivinen.

⁴¹ Lisäsuoritusvelvollisuuden myötä velalliselle voi maksuohjelman aikana lisääntyneiden tulojen myötä muodostua huomattavakin määrä lisää velkaa. On siten mahdollista, että velallinen voi velkajärjestelyn päättyessä olla uudelleen maksukyvytön. Lisäsuoritusvelvollisuus ei siten välttämättä kannusta velallista työllistymään velkajärjestelyn aikana. Ks. lisäsuoritusvelvollisuutta koskeva säännös VJL 35 a §.

⁴² Linna 2014, s. 273.

⁴³ HE 238/2021 vp, s. 141, jossa todetaan, että toistamiseen haetut velkajärjestelyt ovat yleistyneet käytännössä.

Velkajärjestelyn perintätehtävä toteutuu siten, että velkojen maksamiseen käytetään kaikki velallisen saatavissa olevat tulot ja omaisuus, joista vähennetään välttämättömät elinkustannukset, elatusvelvollisuus sekä hakijan perusturvaan kuuluva omaisuus (VJL 4 §).⁴⁴ Perintä kohdistuu kuitenkin yleensä vain velallisen maksuohjelman aikana ansaitsemaan tuloon, eli velkajärjestelyn perintäteho on lähtökohtaisesti heikko⁴⁵. Lisäsuoritusvelvollisuusjärjestelmän (VJL 35 a §)⁴⁶ myötä perintä kohdistuu myös velallisen maksuohjelman aikana lisääntyneisiin tuloihin ja saatuihin kertaluonteisiin suorituksiin, kuten perintöön tai lahjoihin. Lisäsuoritusvelvollisuus voi siten yksittäistapauksissa parantaa perinnän tulosta. Tosiasiassa velallisen maksukyky välttämättömien elinkustannusten vähentämisen jälkeen voi olla nolla tai negatiivinen, jolloin myös perinnän tulos on nolla.⁴⁷

Linna on katsonut, että velkajärjestelyllä voisi olla myös kolmas – preventiivinen – tehtävä. Väitteen taustalla on ajatus siitä, että luottoyhteiskunnassa on oltava tarjolla rehabilitaatiojärjestelmä, johon pääsemisen edellytykset ja suoritusvelvollisuuden sisältö ohjaavat ja vaikuttavat velallisten käyttäytymiseen ja odotuksiin. Onkin tärkeää, että järjestelmällä saavutetaan maksukyvyttömiä velallisten rehabilitaatio rapauttamatta yleistä maksumoraalia.⁴⁸ VJL:n esitöissä on todettu, ettei järjestelmän henkilöpiiriin tulisi päästä sellaisia henkilöitä, joiden velkaantumiseen liittyy yleisen yhteiskunta- ja maksumoraalin kannalta arveluttavia piirteitä⁴⁹. Ottaen huomioon, että maksuohjelman toteuttamalla velallinen vapautuu veloistaan niiltä osin, kuin niille ei kerry maksuohjelmassa suorituksia, on sellainen riski kuitenkin aina olemassa.

Velkajärjestely on viimesijainen keino velallisen taloudellisen tilanteen korjaamiseksi. Velallisella on ennen velkajärjestelyn hakemista velvollisuus selvittää velkojensa kanssa mahdollisuus sovintoratkaisuun pääsemiseksi (VJL 11 §). Tätä pääsäännön mukaista velvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos selvittäminen on ilmeisen tarpeetonta esimerkiksi

---

⁴⁴ Maksukyvyyn arvioinnista on säädetty tarkemmin oikeusministeriön asetuksella velallisen maksukyvyyn arvioinnista yksityishenkilön velkajärjestelyssä 322/2001.

⁴⁵ Linna 2011, s. 666.

⁴⁶ Ks. edellä alaviite 41.

⁴⁷ Koulou & Lindfors 2021, s. 148.

⁴⁸ Linna 2011, s. 667–668.

⁴⁹ HE 183/1992 vp, s. 25. Velkajärjestelyyn pääsemisen kynnystä tulisi nähdäkseni tarkastella uusiksi. Oli lainsäätäjältä merkittävä ratkaisu pyrkiä rajaamaan velkajärjestelyn henkilöpiiriä säättämällä velkajärjestelyn yleisistä esteistä, mutta sitten jättää esteiden tutkiminen velkojien väitteiden varaan.

velallisen vähäisen maksukyvyn tai velkojien suuren määrän takia⁵⁰. Sovintomahdollisuuksien selvittämistä voidaan kutsua velkajärjestelyn esivaiheeksi. Sovintoratkaisulla tarkoitetaan kokonaisvaltaista, eli kaikkia velallisen velkoja koskevaa sopimukseen perustuvaa ratkaisua velallisen tilanteeseen, jota voidaan kutsua velkasovinnoksi tai sopimukseen perustuvaksi velkajärjestelyksi.⁵¹ Tällainen järjestely ei kuitenkaan saa olla velallista kohtaan ankarampi, kuin tuomioistuimessa vahvistettu velkajärjestely. Velkojille on säädetty erikseen myötävaikutusvelvollisuus sovinnon syntymiseen, jolla on pyritty estämään velkojien järjestelmällinen kieltäytyminen sovintoneuvotteluista.⁵²

Keskeinen osa velkajärjestelyä on velkaselvittely, joka on tarpeen velallisen taloudellisen tilanteen ja velkajärjestelyn edellytysten selvittämiseksi. Velallisen velat voidaan jakaa yksinkertaisesti velkajärjestelyn piiriin kuuluviin ja siihen kuulumattomiin velkoihin. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvat kaikki ennen velkajärjestelyn aloittamispäätöstä syntyneet velat (VJL 3.1 § 3 kohta). Ennen aloittamispäätöstä syntyneet velat otetaan huomioon riippumatta velkojan kotipaikasta, vaikka ne olisivat riitaisia, ehdollisia tai epäselviä⁵³. Velkajärjestelyyn kuuluvat siten kaikki velat, joista velallinen on henkilökohtaisesti vastuussa ja joiden oikeusperuste on syntynyt ennen tuomioistuimen tekemää velkajärjestelyn aloittamispäätöstä. Aloittamispäätöksen jälkeen syntyneet uudet velat velallisen on maksettava alkuperäisten ehtojen mukaisesti.⁵⁴

Velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen määrittely on pääsääntöisesti ongelmaton, sillä ne ovat monesti osoitettavissa velallisen ja velkojan välisten sopimusten tekoajankohdista. Jatkuvissa sopimuksissa, kuten sähkö- ja vastaavissa sopimuksissa, velkajärjestelyn piiriin katsotaan kuuluvan ennen velkajärjestelyn aloituspäätöstä erääntyneet maksuerät. Aloittamispäätöksen jälkeen erääntyvät erät velallisen on maksettava alkuperäisen sopimuksen mukaisesti.⁵⁵ Kun velat on selvitetty ja velkajärjestely päätetty aloittaa, VJL 25 §:n mukaisesti velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen osalta voidaan:

---

⁵⁰ Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että käytännössä velvollisuutta selvittää mahdollisuus sovintoratkaisuun pääsemiseksi ei ole, jos velkajärjestelyn edellytykset velallisen maksukyvyttömyydestä täyttyvät.

⁵¹ Niemi & Lindfors 2017, s. 839–840.

⁵² HE 83/2014 vp, s. 56–57.

⁵³ Koskelo & Lehtimäki 1997, s. 209–210.

⁵⁴ Koulu & Lindfors 2016, s. 166–167.

⁵⁵ Koskelo & Lehtimäki 1997, s. 216.

1. muuttaa velan maksuaikataulua;
2. määrätä, että velallisen maksusuoritukset on luettava ensin velan pääoman ja vasta sen jälkeen luottokustannusten lyhennykseksi;
3. alentaa jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvien luottokustannusten maksuvelvollisuutta;
4. alentaa maksamatta olevan velan määrää;
5. poistaa velan maksuvelvollisuus kokonaan.

Keinot etenevät pykälässä lievästä ankarampaan, mikä kuvastaa lievimmän riittävän keinon periaatetta, joka on katsottu aiheelliseksi kirjata auki lakiin⁵⁶. Velkaan on sovellettava velkojan kannalta lievintä keinoa, joka riittää korjaamaan velallisen taloudellisen tilanteen (VJL 25.3 §). Käytännössä tämä tarkoittaa, että luettelon 4 ja 5 kohdan keinoja tulee käyttää vain, jos velkajärjestelyä ei voida muuten toteuttaa. Edellä todetulla tavalla muut keinot riittävät harvemmin rehabilitaatioon⁵⁷, eli lievimmän keinon periaate jää monesti vailla tosiasiallista merkitystä. Maksuvelvollisuus voidaan viimesijaisesti poistaa kokonaan silloin, jos velalliselle ei jää maksukykyä, kun tämän tuloista on vähennetty välttämättömät elinkustannukset. Velkajärjestely voi myös sisältää velan maksamisen kokonaan tai osittain uudella velalla (VJL 25.2 §).⁵⁸ Tällöin varsinaisen maksuohjelman kesto on hyvinkin lyhyt, sillä uusi velka ei kuulu enää velkajärjestelyn piiriin.

Velkajärjestelyasia tulee pääsääntöisesti vireille velallisen hakemuksesta (VJL 8 §). Pykälän toisen momentin mukaan myös yhteishakemus aviopuolisoiden, kanssavelallisten tai velallisen ja takaajan kesken on mahdollinen. Varsinainen hakemus on laadittava tuomioistuinviraston vahvistaman kaavan mukaisesti⁵⁹, ja se toimitetaan siihen tuomioistuimeen, joka on velallisen yleinen oikeuspaikka (VJL 49.3 §). 1. heinäkuuta 2022 voimaan tulleen lainmuutoksen yhteydessä VJL:iin lisättiin säännös, jonka mukaan velkajärjestelyasia on käsiteltävä asian edellyttämällä joutuisuudella (VJL 49.1 §). Lain esitöistä käy ilmi, että keskimääräinen velkajärjestelyasian käsittelyaika on vuosina 2019 ja 2020 ollut yli puoli vuotta. Säännöksellä pyrittiin kiinnittämään käräjäoikeuksien huomio

---

⁵⁶ LaVM 14/1992 vp, s. 6. Ks. periaatteen kirjaamisen tarpeellisuudesta myös PeVL 23/1992 vp, s. 4.

⁵⁷ Linna 2011, s. 666.

⁵⁸ HE 183/1992 vp, s. 63. Ks. myös Koskelo & Lehtimäki 1997, s. 243–244.

⁵⁹ Velkajärjestelyn hakemuslomake on saatavilla sähköisesti esim. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiointijulkisuus/lomakkeet/velkajarjestelyasiat.html>.

siihen, että velkajärjestelyasiat tulisivat käsiteltyä niin joutuisasti kuin mahdollista, sillä velkajärjestelyyn pääsemisellä on yksityisen henkilön kannalta suuri merkitys.⁶⁰

2.3 Velkajärjestelyn edellytykset ja esteet

Velkajärjestelyn edellytykset voidaan jakaa neljään osatekijään: 1) velallisen maksukyvyttömyys, 2) maksukyvyttömyyden pysyvyys ja 3) velkajärjestelyn myöntämiselle ei ole yleistä estettä. Jos velkajärjestelyn myöntämiselle on yleinen este, on edellytyksenä lisäksi 4) painavat syyt velkajärjestelyn myöntämiseksi esteestä huolimatta. Ensinnäkin velkajärjestely voidaan myöntää ainoastaan maksukyvyttömälle velalliselle, joka ei kohetuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan (VJL 9 §). Maksukyvyttömyys tarkoittaa, että velallisen on oltava muuten kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä (VJL 3.1 §:n 3 kohta). Maksukyvyttömyyttä voidaan kutsua velkajärjestelyn *yleiseksi edellytykseksi* tai velkajärjestelyn edellytykseksi suppeassa merkityksessä.⁶¹

Velallisen maksukykyä arvioitaessa on huomioitava tämän tulot ja ansaintamahdollisuudet, mahdollisen varallisuuden realisoinnista saatavat varat, välttämättömät elinkustannukset, elatusvelvollisuus sekä muut velallisen taloudelliseen asemaan vaikuttavat seikat (VJL 4 §). Maksukyvyyn arvioimisessa huomioitavista seikoista säädetään tarkemmin oikeusministeriön antamalla asetuksella⁶². Velallinen ei ole VJL 3.1 §:n 2 kohdan tarkoittamalla tavalla maksukyvytön, jos hän kykenee laskennallisesti suoriutumaan veloistaan edellä mainittujen arviointikriteerien valossa, esimerkiksi myymällä perusturvaan kuulumatonta varallisuuttaan tai työllistymällä koulutustansa ja työkykyänsä vastaavaan työhön.⁶³ Maksukyvyttömyydellä on siten normatiivinen sisältö, eikä pelkkä velallisen oma ilmoitus tai kokemus omasta maksukyvyttömyydestä riitä velkajärjestelyhakemuksen perusteeksi.⁶⁴

---

⁶⁰ HE 238/2021 vp, s. 148. Säännöksellä panttiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1023, jonka 25 artiklan mukaan velkajärjestelyasiat on hoidettava tehokkaasti asian käsittelyn jouduttamiseksi.

⁶¹ Niemi & Lindfors 2017, s. 843.

⁶² Ks. oikeusministeriön asetus velallisen maksukyvyyn arvioinnista yksityishenkilön velkajärjestelyssä (322/2001).

⁶³ HE 183/1992 vp, s. 47–48.

⁶⁴ Niemi & Lindfors 2017, s. 843–844.

Velallisen maksukyvyttömyyden on täytettävä toinen keskenään vaihtoehtoisista lisäkvalifikaatioista. Vaihtoehdot eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois, ja suurin osa velkajärjestelyhakemuksista täyttääkin molemmat edellytykset⁶⁵. Maksukyvyttömyyden tulee johtua joko sosiaalisesta suoritusesteestä (VJL 9.1 §:n 1 kohta), tai velkajärjestelylle tulee olla muuten painavia perusteita (VJL 9.1 §:n 2 kohta). Sosiaalinen suorituseste on sopimusoikeudellinen oppi, joka liittyy sopimusosapuolten yhdenvertaisuuteen ja heikkomman suojan periaatteeseen. Sosiaalisen suoritusesteen tilanteissa sopimusosapuoli voi henkilökohtaisiin olosuhteisiinsa vedoten pidättäytyä velan maksusta ja kuitenkin välttyä samalla sopimuksen rikkomisen seurauksista.⁶⁶ Velkajärjestelyssä sosiaalinen suorituseste täyttyy, jos maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukyvyyn olennainen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä.

Kun sovelletaan VJL 9.1 §:n 2 kohtaa, maksukyvyttömyyden syyllä ja olosuhteissa tapahtuneilla muutoksilla ei ole asiassa ratkaisevaa merkitystä. Jos velkojen määrän ja velallisen maksukyvyyn välillä vallitsee niin olennainen epäsuhte, ettei velallinen kykene selviämään tilanteesta ilman velkajärjestelyä, voidaan puhua velallisen *kvalifioidusta maksukyvyttömyydestä*. Velkajärjestelyn tarve on ilmeinen etenkin silloin, kun velallisen maksukyvyyn mukaiset suoritukset kohdistuvat ainoastaan luottokustannusten ja korkojen maksamiseen velan pääoman sijaan⁶⁷. Pelkästään se seikka, ettei velallinen useiden vuosien aikana kykene lyhentämään velkojansa kuin osaksi, voidaan joissain tapauksissa katsoa riittävän painavaksi perusteeksi velkajärjestelyn myöntämiselle.⁶⁸

Toinen velkajärjestelyn edellytysten osatekijä on velallisen maksukyvyttömyyden pysyvyys. Velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos velallinen on väliaikaisena pidettävästä syystä kykenemätön maksamaan tavallisia velkojaan tai kykenee maksamaan niitä vain vähäisenä pidettävän määrän (VJL 9 a §). Keskeistä on, tuleeko velallisen maksukyky

---

⁶⁵ Koulou & Niemi-Kiesiläinen 1999, s. 29–30.

⁶⁶ Ks. Saarnilehto ym. 2012, s. 116–117, jonka mukaan sosiaalisessa suoritusesteessä on kyse tietoisesta sopijapuolten yhdenvertaisuudesta luopumisesta. Toinen sopijapuoli ei siis voi käyttää sille muutoin sopimusrikkomuksen seurauksena kuuluvia oikeussuojakeinoja.

⁶⁷ Korkolain (633/1982) mukainen viivästyskorko 1.1.-30.6.2024 on 11,5 %. Esimerkiksi 100.000 euron velkamäärällä velallisella tulisi olla suhteellisen hyvät tulot, jotta tulojen ulosmittaus lyhentäisi lainkaan velkapääomaa. Viimeaikaisen korkotason nousun myötä entistä useampi ulosottovelallinen tulee todennäköisesti täyttämään kvalifioidun maksukyvyttömyyden edellytyksen.

⁶⁸ HE 183/1992 vp, s. 48–49. Ks. myös Niemi & Lindfors 2017, s. 845–846.

paranemaan väliaikaisen esteen poistuttua. Tyypillisesti esimerkiksi opiskelua voidaan pitää velkajärjestelyn väliaikaisena esteenä, jos velallisen tulotason voidaan odottaa paranevan valmistumisen myötä. Muita tavallisia väliaikaisena pidettäviä syitä ovat vanhempainvapaa ja työttömyys.⁶⁹ Väliaikaisena syynä ei kuitenkaan voida pitää työttömyyttä, joka on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin kestänyt yli 12 kuukautta⁷⁰.

Kolmantena velkajärjestelyn edellytyksenä voidaan pitää sitä, ettei velkajärjestelylle ole VJL 10.1 §:ssä säädettyä yleistä estettä. Velkajärjestelyprosessin aloitusharkinnassa tutkitaankin sekä velallisen taloudellisiin olosuhteisiin liittyvien edellytysten täyttyminen että jäljempänä kuvatulla tavalla yleisten esteiden olemassaolo. VJL 10.1 §:n mukaan velkajärjestelyn yleiset esteet ovat seuraavat:

- 1) velalliselle on määrätty rikoksen perusteella maksuvelvollisuus eikä velkajärjestelyn myöntämistä voida pitää perusteltuna velan määrä, rikoksen laatu, vahingon kärsineen asema ja muut seikat huomioon ottaen;
- 2) velallinen on epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä rikoksesta taikka hänen syykseen on luettu rikos, ja hänelle voidaan määrätä rikoksen perusteella maksuvelvollisuus, eikä velkajärjestelyn myöntämistä voida pitää perusteltuna velan määrä, rikoksen laatu, vahingon kärsineen asema ja muut seikat huomioon ottaen;
- 3) merkittävänä pidettävää velkaa on syntynyt elinkeinotoiminnassa, jossa on menetelty törkeän sopimattomasti velkojia kohtaan tai laiminlyöty olennaisesti muusta kuin maksukyvyttömyydestä johtuvasta syytä lakisääteisiä velvollisuuksia tai joka on ollut pääasiallisesti keinottelunluonteista;
- 4) velallinen on olemassa olevien tai odotettavien taloudellisten vaikeuksiensa vuoksi sopimattomasti heikentänyt taloudellista asemaansa tai suosinut jotakuta velkojaa taikka muutoin järjestellyt taloudellista asemaansa velkojien vahingoittamiseksi, tai on todennäköisiä syitä epäillä velallisen menetelleen näin;
- 5) velallinen on ulosottomenettelyssä pakoillut, salannut tulojaan tai varojaan taikka antanut niistä vääriä tai harhaanjohtavia tietoja;
- 6) velallinen on tahallaan antanut velkojalle taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, jotka ovat olennaisesti vaikuttaneet luoton myöntämiseen, ja velallisen

---

⁶⁹ HE 180/1996 vp, s. 30.

⁷⁰ Aiemmassa oikeuskäytännössä rajana pidettiin kahden vuoden yhtäaikaista työttömyyttä, jota pidettiin velallisen kannalta liian pitkänä ja passivoivana. Ks. HE 83/2014 vp, s. 28 ja HE 180/1996 vp, s. 31.

- menettelyä on luoton määrä ja muut olosuhteet huomioon ottaen pidettävä erityisen moitittavana;
- 7) velkojen perusteesta ja syntyolosuhteista, velallisen tavasta hoitaa talouttaan tai muista seikoista voidaan päätellä olevan todennäköistä, että velallinen on velkaantunut harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen tai velallisen velkaantumiseen johtaneita toimia voidaan kokonaisuutena arvioiden pitää piittaamattomina ja vastuuttomina ottaen huomioon velallisen ikä, asema ja muut olosuhteet sekä se, ovatko luotonantajat toimineet vastuullisesti;
  - 8) velallinen on velkajärjestelyä varten antanut taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, laiminlyönyt 6 §:ssä säädetyn tietojenantovelvollisuutensa tai 7 §:ssä säädetyn myötävaikutusvelvollisuutensa, rikkonut 12 §:ssä säädetyn maksu- ja vakuudenasettamiskiellon tai muutoin menettelyllään tai laiminlyönnillään vaikeuttanut velkajärjestelyä;
  - 10) velalliselle on velkajärjestelyn hakemista edeltäneiden 13 vuoden aikana vahvistettu maksuohjelma tai tätä aikaisemmin vahvistettu maksuohjelma ei ole päättynyt; tai
  - 11) yksityishenkilöiden välisen merkittävän vahingonkorvauksen, kauppahinnanpalautuksen tai muun vastaavan velan järjesteleminen olisi kokonaisuutena arvioiden kohtuutonta.

Edellä luetellut esteperusteet voidaan jakaa Uiton mukaan kahteen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat esteet liittyvät velkaantumisen moitittavuuteen ja toiseen ryhmään kuuluvat esteet liittyvät velallisen moitittavaan käyttäytymiseen velkaantumisen jälkeen.⁷¹ Jo pelkkä velkaantumisen syy voi siten muodostaa velkajärjestelylle esteen. Esteperuste voi syntyä kuitenkin vielä velkajärjestelyprosessin aikana, jos hakija antaa esimerkiksi velkajärjestelyhakemuksella vääriä tietoja taloudellisesta tilanteestaan. Velkajärjestelyn yleisillä estesäännöksillä on pyritty estämään sellaisten henkilöiden pääsy velkajärjestelyn henkilöpiiriin, joiden velkaantumiseen liittyy yhteiskunta- tai maksumoraalin kannalta arveluttavia piirteitä. Velkajärjestelyn asianmukainen toteuttaminen puolestaan edellyttää, että velallisen haluun ja kykyyn korjata taloudellinen tilanteensa voidaan ylipäänsä luottaa.⁷²

---

⁷¹ *Uitto* 2010, s. 46. Nähdäkseni VJL 10.1 §:n kohdat 10 ja 11 eivät mielekkäästi asetu kumpaankaan ryhmään, mutta tässä yhteydessä jakoa ei ole tarpeellista tarkentaa.

⁷² HE 183/1992 vp, s. 25.

Jos yhden velan kohdalla todetaan este, estää se kaikkien muidenkin velkojen järjestelyyn. Tämä on perusteltua, sillä osittainen velkojen järjestely riittää harvemmin ratkaisuun pysyvästi ylivelkatilannetta⁷³. Oikeuskirjallisuudessa lainsäätäjän ratkaisua on kuitenkin kritisoitu, sillä esteiden on katsottu karsivan velallisia eräänlaisen ansaintalogiikan kautta, jonka voidaan nähdä johtavan velallisten eriarvoiseen kohteluun. Erityisesti nuorten osalta ratkaisuksi on vaihtoehtoisesti ehdotettu eriytettyä maksuohjelmaa, jossa esteen muodostavat velat jätettäisiin velkajärjestelyn ulkopuolelle. Tämän on nähty olevan parempi vaihtoehto, kuin evätä nuorilta velkajärjestely kokonaan.⁷⁴ Osittaisella velkojen järjestelemisellä ei kuitenkaan voida nähdä olevan vähäistä suurempaa hyötyä etenkin tilanteissa, joissa velkajärjestelyn ulkopuolelle jäävä velkamäärä on niin suuri, että saatavien ulosmittaus jatkuisi vielä vuosia varsinaisen maksuohjelman päättymisen jälkeen.

VJL 10 §:ssä luetellut esteperusteet eivät ole ehdottomia. Velkajärjestely voidaan myöntää velalliselle yleisestä esteestä huolimatta, mikäli myöntämiselle on VJL 10 a §:ssä tarkoitettuja painavia syitä. Painavia syitä voidaankin pitää ehdollisena neljäntenä velkajärjestelyn edellytysten osatekijänä. VJL:n esitöissä mahdollisuutta myöntää velkajärjestely yleisestä esteestä huolimatta painavalla syyllä pidettiin tärkeänä, sillä ihmisten elämäntilanne ja tapa hoitaa asioitaan voivat muuttua ajan kulumisen myötä. Esteperusteet menettävät siten ajan kulumisen myötä merkitystään, kun yleisen yhteiskunta- ja maksumoraalin ylläpitäminen ei enää ehdottomasti edellytä velkajärjestelyhakemuksen hylkäämistä.⁷⁵

Velkajärjestelyn edellytykset ja esteet voidaan nähdä lähtökohtaisesti dispositiivisina kysymyksinä, eli tuomioistuin on sidottu asian käsittelyssä ainoastaan asianosaisten väitteisiin⁷⁶. Yleistäen voidaan todeta, että velallisen on esitettävä tuomioistuimelle selvitys velkajärjestelyn edellytyksistä ja velkojen puolestaan velkajärjestelyn esteistä. Mikäli

---

⁷³ Talous- ja velkaneuvojan työssä olen huomannut käytännössä, että monesti viimeisimmät lainat ennen velallisen ulosottoon päättymistä ovat niin sanottuja yhdistelylainoja, joilla velallinen on pyrkinyt korjaamaan taloudellista tilannettaan. Usein velalliset eivät ole saaneet yhdistelylainaa kaikkien velkojensa yhdistämiseksi, eikä osittainen velkojen järjestely siten ole riittänyt taloudellisen tilanteen korjaamiseksi.

⁷⁴ Linna 2015, s. 29–32.

⁷⁵ HE 183/1992 vp, s. 25.

⁷⁶ Palomäki 1996, s. 1215.

velkoja vastustaa velkajärjestelyn myöntämistä esteperusteeseen vedoten, on velallisen tehtävä vedota VJL 10 a §:n mukaisesti painaviin syihin.

Tuomioistuimella on kylläkin mahdollisuus hankkia omasta aloitteestaan selvitystä seikoista, jotka voivat aiheuttaa hakemuksen hylkäämisen VJL 10 §:n nojalla (VJL 53 §), mutta tähän tulee suhtautua pidättyvästi⁷⁷. Palomäki on katsonut, että hakemuksen hylkääminen viran puolesta on rajoitettava ainoastaan niihin tapauksiin, joissa edellytysten puuttuminen tai esteen olemassaolo on täysin selvää. Muunlainen tulkinta voisi johtaa velallisen oikeusturvan kannalta perustavanlaatuisiin ongelmiin.⁷⁸ Nähdäkseni velkajärjestelyn esteiden väittämistäkin jättäminen velkojien aktiivisuuden varaan asettaa sekin osaltaan velalliset eriarvoiseen asemaan, ja esteperusteiden olemassaolo tulisikin tutkia lähtökohtaisesti lainsoveltajan toimesta velallisten tasapuolisen kohtelun turvaamiseksi.

---

⁷⁷ Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke 2003, s. 42.

⁷⁸ *Palomäki* 1996, s. 1215.

3 Painavat syyt velkajärjestelyssä

3.1 Painavien syiden lähtökohdat

Velkajärjestelyn henkilöpiiriä on pyritty rajaamaan edellisessä pääluvussa kuvatuilla velkajärjestelyn yleisillä esteillä. Esteperusteiden ei kuitenkaan missään vaiheessa ole tarkoitettu olevan ehdottomia. VJL:a säädettäessä pidettiin tärkeänä, että velkajärjestely olisi mahdollista myöntää esteperusteen olemassaolosta huolimatta painavien syiden niin vaatiessa. VJL:n 10 §:n alkuperäisen sanamuodon mukaan:

”Jollei erityisiä vastasyitä ole, velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos:”

Keskeisimpänä perusteluna velkajärjestelyn myöntämiselle erityisillä vastasyillä on pidetty ajan kulumisen myötä ihmisten käytöksessä tapahtuvia muutoksia. Tarkemmin sanottuna ihmisten elämäntilanne ja tapa hoitaa asioitaan voivat ajan oloon muuttua. Lain esitöissä tällä viitattiin erityisesti nuoriin henkilöihin, jotka saattavat tietystä elämäntilanteesta velkaantua harkitsemattomasti muita herkemmin. Nuorena tapahtunut piittaamatonkaan velkaantuminen ei siten erityisten vastasyiden myötä ole velkajärjestelyn ehdoton este, jos velallisen tapa hoitaa asioita on karttuneen iän ja kokemuksen myötä muuttunut harkitummaksi.⁷⁹

VJL ei kuitenkaan alun perin sisältänyt tarkempia säännöksiä siitä, mitä erityisillä vastasyillä tarkoitetaan. Normin avoimuudesta seurasi se, että tuomioistuimet saattoivat ottaa säännöksen tulkinnassa huomioon laajasti tapausten yksilöllisiä piirteitä⁸⁰. Lain esitöissä erityisiä vastasyitä pyrittiin selventämään harvoin esimerkein. Lainsäätäjän mukaan tällaisia erityisiä vastasyitä saattoivat olla esimerkiksi vastuuntunnon osoittaminen, elämäntapamuutokset sekä velallista kohdanneet yllättävät tapahtumat, kuten sairastuminen tai työkyvyttömyys⁸¹. Esitöissä lueteltujen esimerkkien tarkoitus ei luonnollisestikaan ollut tyhjentävästi määritellä kaikkia mahdollisia erityisiä vastasyitä. Säännöstä koskevien yksityiskohtaisten perusteluiden päätteeksi lainsäätäjä toteaaakin, että

---

⁷⁹ HE 183/1992 vp, s. 25.

⁸⁰ *Koulu & Niemi-Kiesiläinen* 1999, s. 47–48.

⁸¹ Ks. HE 183/1992 vp, s. 53. Elämäntapamuutoksilla tarkoitettiin esim. rikoskierteestä eroon pääsemistä tai alkoholin käytön lopettamista. Kokonaisuutena arvioiden säännöksen yksityiskohtaiset perustelut olivat kuitenkin varsin niukat.

”tämänkaltaisista erityisen painavista syistä velkajärjestely voitaisiin pykälässä mainitun perusteen olemassaolosta huolimatta myöntää”⁸².

Ratkaisun KKO 1997:15 perusteluissa korkein oikeus tiivistä nähdäkseni hyvin, mitä lainsäätäjät pyrki erityisellä vastasyillä tarkoittamaan:

”Velkajärjestelylaissa ei ole säännöksiä siitä, mitä lain 10 §:n erityisillä vastasyillä tarkoitetaan. Lain esitöissä (HE 183/92 vp s. 53) mainittujen esimerkkien perusteella niillä voidaan kuitenkin todeta tarkoitetun ainakin sellaisia tapauksia, joissa velallinen on ryhtymällä maksamaan velkojaan osoittanut ottavansa niistä vastuun tai joissa velallinen on hylännyt esteperusteen muodostaman elämäntavan tai menettelyn ja osoittanut sosiaalista ryhdistäytymistä.”

Eriyisten vastasyiden tulkinnan osalta on tässä yhteydessä perusteltua mainita myös ennakkopäätös KKO 2001:21. Ratkaisussa on nähdäkseni onnistuttu ottamaan tiivistetyksi kantaa siihen, mihin erityisiä vastasyitä koskevassa harkinnassa tuli kiinnittää huomiota. Ratkaisun perustelut sisältävät useita selkeitä oikeusohjeita tuolloisen VJL 10 §:n tulkintaan. Esitöiden suppeuteen ja aiempiin ennakkopäätöksiin nähden ratkaisua voidaan pitää hyvinkin merkittävänä. Koulu totesi tuoreeltaan ratkaisun todistavan käytännön realismia ja olevan eräänlainen oikeuspoliittinen kannanotto siitä, että erityisten vastasyiden ankara tulkinta ei ole kenenkään etujen mukaista⁸³.

Eriyisten vastasyiden harkinnassa oli ratkaisun mukaan ensisijaisesti kiinnitettävä huomiota siihen, miten velallinen on velkaantumisen jälkeen hoitanut talouttaan ja velkojaan. Mitä pidempään velallinen oli osoittanut vastuullisuutta taloudellisten asioidensa hoidossa, sitä enemmän puoltavia perusteita velkajärjestelyn myöntämiselle oli. Korkein oikeus ei kuitenkaan ottanut kantaa siihen, kuinka pitkäaikaista vastuullisuutta velalliselta voitiin edellyttää, jotta erityiset vastasyt hyvittäisivät esteperusteen olemassaolon⁸⁴.

---

⁸² HE 183/1992 vp, s. 53.

⁸³ Koulu 2001, s. 152–153.

⁸⁴ Kyseisessä tapauksessa velallinen oli maksanut velkojaan ulosoton kautta lähes kymmenen vuotta, jota voidaan pitää verrattain pitkänä aikana.

Ratkaisussa kiinnitettiin yllä mainitun lisäksi myös huomiota siihen, mikä merkitys velkajärjestelyn myöntämisellä on velallisen ja velkojan asemaan. Velallisen ja velkojien asemalla on korkeimman oikeuden mukaan merkitystä etenkin silloin, kun velallisen maksuvyyn ei voitu kohtuudella edellyttää paranevan. Tällöin velkajärjestelyn epääminen saattaa olla kohtuutonta ottaen ensinnäkin huomioon velkajärjestelyn vaikutus velallisen taloudelliseen asemaan. Toiseksi epääminen olisi kohtuutonta ottaen huomioon, että ilman velkajärjestelyäkin perintätulos jäisi velkojien kannalta heikoksi⁸⁵. Jälkimmäisen tulkitsen siten, että velkajärjestelyn epääminen olisi velallisen kannalta kohtuutonta silloin, kun velkojien etu ei vaadi hakemuksen hylkäämistä.

Vaikka erityisten vastasyiden tulkinta alkoi etenkin ratkaisun KKO 2001:21 myötä muoutumaan velallismyönteisemmäksi, ei vallinnutta oikeustilaa pidetty tarpeeksi tyydyttävänä. Mahdollisuus velkajärjestelyyn ei ollut saavuttanut kaikkia ylivelkaantuneita. Velkajärjestelyn henkilöpiirin ulkopuolelle oli jäänyt huomattava määrä velallisia joko velkajärjestelylle todetun esteen tai jo kertaalleen rauenneen maksuohjelman takia. Myös passiivisuus, syrjäytyminen tai pelko hakemuksen hylkäämisestä saattoivat olla syynä sille, etteivät kaikki ylivelkaantuneet olleet hakeneet velkajärjestelyä. Velkajärjestelyn ulkopuolelle jääminen merkitsi velallisen osalta perinnän jatkumista loputtomiin, mitä ei voitu perustella enää yleisen maksumoraalin ylläpitämisellä.⁸⁶

Oikeusministeriön keväällä 2002 teettämän selvityksen mukaan ulosottovelallisista noin kolmannes maksoi pelkkiä korkoja, eli velkojen pääomat eivät lyhentyneet lainkaan. Tilanne oli omiaan heikentämään velallisten tulonhankkimismotivaatiota ja kannustamaan heitä hakeutumaan harmaan talouden piiriin. VJL:n muutoshankkeen yhteydessä oikeusministeriölle annettiin useita lausuntoja, joissa korostui, että erityistä vastasyitä on sovellettu velallisten kannalta liian ankarasti. Lakia pidettiin myös puutteellisena siltä osin, ettei laissa ollut mainittu erityisenä vastasyynä pidettäviä seikkoja. Velkajärjestelyn myöntäminen erityisellä vastasyillä oli oikeuskäytännössä ollut varsin poikkeuksellista, mutta silti velkajärjestelyä pidettiin tehokkaimpana keinona ehkäistä pitkäaikaisesta

---

⁸⁵ Koulu on katsonut jälkimmäisen indision olevan loogisesti kestävä, sillä velalliselle on yhdentekevää, kohdistuvatko hänen suorituksensa koron vai pääoman lyhennyksiin. Ks. *Koulu* 2001, s. 153.

⁸⁶ HE 98/2002 vp, s. 15–16. Huomautuksena, että tässä vaiheessa VanhL ei vielä ollut tullut voimaan.

maksukyvyttömyydestä johtuvia yhteiskunnallisia haittoja, kuten syrjäytymistä sekä erilaisia terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia.⁸⁷

Lainmuutoshankkeella tavoiteltiin siis velkajärjestelyn henkilöpiirin ulkopuolelle jääneiden ylivelkaantuneiden aseman helpottamista säätämällä entistä yksityiskohtaisemmin syistä, joiden nojalla velkajärjestely voitiin yleisestä esteestä huolimatta myöntää. Velkajärjestelyyn pääsyn helpottamista perusteltiin velallisen näkökulmasta mahdollisuudella viimein selviytyä ylivoimaisista velkaongelmista. Ehdotetuilla muutoksilla ei sen sijaan nähty olevan vähäistä suurempaa vaikutusta luotonantajien taloudelliseen asemaan, sillä velkajärjestelyn edellytyksenä oli edelleen velallisen maksukyvyttömyys.⁸⁸ VJL 10 a § päädyttiin säätämään seuraavaan muotoon:

”Velkajärjestely voidaan 10 §:n estämättä myöntää, jos siihen on painavia syitä ottaen erityisesti huomioon velkaantumisesta kulunut aika, velallisen toimet velkojen maksamiseksi ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojien kannalta.”

VJL 10 a §:llä korvattiin yleisiä esteitä koskevaan VJL 10 §:ään sisältyneet erityisiä vastasyitä koskeva säännös. VJL 10 a §:n säätämisen myötä termistä ’erityiset vastasyt’ luovuttiin, ja se korvattiin ’painavilla syillä’. Termi ’painavat syyt’ ei kuitenkaan ollut uusi, sillä sitä käytettiin jo lain alkuperäisissä esitöissä⁸⁹. Termistä kuitenkin luovuttiin eduskuntakäsittelyn aikana, sillä valiokuntakäsittelyssä sen havaittiin antavan väärän mielikuvan säännöksen tarkoituksesta, ja siten mahdollisesti ohjaavan säännöksen tulkintaa velallisten kannalta liian tiukkaan suuntaan⁹⁰. Tammi-Salminen on katsonut VJL 10 a §:n tavoitteet huomioiden, että termin ottamisella uudelleen käyttöön ei kuitenkaan tarkoitettu muuttaa tulkintaa tiukempaan suuntaan⁹¹.

Säännöksen esityöt tukevat vahvasti Tammi-Salmisen tulkintaa. Vaikka oikeuskäytäntö oli pian VJL:n säätämisen jälkeen epäyhtenäistä, muotoutui erityisten vastasyiden

⁸⁷ HE 98/2002 vp, s. 17.

⁸⁸ Ibid. s. 22 ja 26–27.

⁸⁹ Ks. HE 183/1992 vp, s. 50, jossa todetaan: ”velkajärjestely voitaisiin kuitenkin pykälässä mainitusta esteestä huolimatta myöntää, jos siihen on erityisen painavia syitä”.

⁹⁰ LaVM 14/1992 vp, s. 5.

⁹¹ Tammi-Salminen 2007, s. 98.

tulkintakäytäntö kokemusten, koulutuksen ja etenkin korkeimman oikeuden ennakkopäätösten myötä melko yhdenmukaiseksi. VJL 10 a §:n katsottiin vahvistavan jo yhdenmukaiseksi muodostunutta käytäntöä⁹² sekä olevan luonteeltaan lähinnä nykyistä oikeustilaa selventävä ja täsmentävä⁹³. Lain esitöiden mukaan uuden säännöksen tarkoituksena oli nimenomaan helpottaa velkajärjestelyn henkilöpiirin ulkopuolelle jääneiden velallisen velkajärjestelyyn pääsyä⁹⁴, eikä varsinaisesti muuttaa tulkintaa tiukempaan suuntaan.

Verratessa VJL 10 a §:n sanamuotoa edellä referoituun ratkaisuun KKO 2001:21 voidaan huomata, että uudessa säännöksessä painavien syiden arvioinnissa erityisesti huomioon otettavat seikat olivat kaikki sellaisia, jotka korkein oikeus oli mainitussa ratkaisussa ottanut huomioon. Tämä käy ilmi myös säännöksen esitöistä, jossa aiempi erityisen vastasyyn tulkintakäytäntö on tiivistetty seuraavalla tavalla:

”Lain esitöiden - - - ja oikeuskäytännön mukaan huomiota kiinnitetään ensisijaisesti siihen, miten velallinen on hoitanut velkojaan ja miten hän maksaisi niitä velkajärjestelyssä. Velallisen maksuhalua ja -kykyä ovat voineet lisätä esimerkiksi elämäntapojen muutos ja sosiaalinen ryhdistäytyminen. Oikeuskäytännössä on kiinnitetty huomiota myös siihen, mikä merkitys velkajärjestelyllä olisi velallisen ja velkojien asemaan. Merkitystä voi olla myös sillä, jos velkajärjestelyn epääminen olisi velallisen olosuhteissa kohtuutonta esimerkiksi velallisen pysyvästi heikon taloudellisen tilanteen vuoksi.”⁹⁵

Erityisten vastasyiden tulkintakäytäntö oli siten edellä kuvatulla tavalla muotoutunut melko yhdenmukaiseksi ennen VJL 10 a §:n säätämistä, eikä jo aiemmin huomioitujen seikkojen kokoamisella omaksi säännöstöksi pyritty lähtökohtaisesti muuttamaan olemassa olevaa käytäntöä, vaan ennemminkin alentamaan säännöksen soveltamiskynnystä. Joissain määrin vakiintuneesta käytännöstä poiketen uudella säännöksellä haluttiin kuitenkin antaa velkaantumisesta kuluneelle ajalle aivan erityinen merkitys osana painavien syiden kokonaisarviointia⁹⁶. Kuluneelle ajalle oli tosin annettu merkitystä jo

---

⁹² LaVM 20/2002 vp, s. 3.

⁹³ PeVL 33/2002 vp, s. 2.

⁹⁴ HE 98/2002 vp, s. 31.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid. s. 22.

säännöstä edeltävässä korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä, mutta lähinnä kytkeytyen velallisen toimiin velkojensa maksamiseksi⁹⁷.

Velkaantumisesta kuluneen ajan painottaminen oli ymmärrettävää ottaen huomioon ne velkajärjestelyn ulkopuolelle jääneet velalliset, jotka olivat ylivelkaantuneet 1990-luvun laman aikana. Heidän tapauksissaan kuluneelle ajalle voitiin antaa kokonaisarvioinnissa keskeinen merkitys, sillä suurella osalla velallisista velkaantumisesta oli pykälää säädetäessä kulunut jo yli kymmenen vuotta.⁹⁸ Kuluneella ajalla nähtiin olevan myös merkitystä tarkasteltaessa velkajärjestelyn yleisiä tavoitteita suhteessa yleisen maksumoraalin ylläpitämiseen. Mitä pidempi aika velkaantumisesta oli kulunut, sitä enemmän yleiset tavoitteet puolsivat velkajärjestelyn myöntämistä⁹⁹.

Esitöissä esitetystä huolimatta velkaantumisesta kulunut aika ei erityisemmin korostunut lainmuutosta välittömästi seuranneessa korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä. Tammi-Salminen tarkasteli tuoreeltaan lainmuutosta seuranneita ennakkopäätöksiä KKO 2004:108, KKO 2006:34 ja KKO 2006:47. Hän havaitsi kiperissä tulkintatilanteissa painotettavan jo ennestään vakiintuneita linjauksia - etenkin velallisen suhtautumista velkojensa maksamiseen¹⁰⁰. Nähdäkseni etenkin ratkaisu KKO 2006:34 osoittaa, että velallisen toimia velkojen maksamiseksi pidettiin VJL 10 a §:n mahdollistamasta laajemmasta tulkinnasta huolimatta yhä tärkeimpänä kokonaisarviointiin vaikuttavana seikkana¹⁰¹.

VJL 10 a § oli sellaisenaan voimassa reilun kymmenen vuoden ajan. 2010-luvulle tultaessa velkaongelmien keskimääräinen kesto oli kuitenkin lyhentynyt noin viiteen vuoteen, ja velkaantumisesta kuluneen ajan merkitystä kokonaisarviointiin vaikuttavana

---

⁹⁷ Ks. esim. ratkaisun KKO 2001:21 perustelut, joissa todetaan: ”mitä pidemmän ajan velallinen on osoittanut vastuullisuutta taloudellisten asioidensa hoitamisessa, sitä enemmän on perusteita katsoa vastasyiden puoltavan velkajärjestelyn myöntämistä”.

⁹⁸ HE 98/2002 vp, s. 31.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Tammi-Salminen 2007, s. 107.

¹⁰¹ Tapauksessa velkajärjestelyä puolsi velkaantumisesta kulunut pitkä aika, velkojen määrä suhteessa hakijan maksukykyyn, hakijan muut olosuhteet sekä se seikka, ettei itse velkaantumiseen liittynyt moitittavia seikkoja. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, ettei velkajärjestelyn myöntämiselle ollut perusteita, sillä hakija ei ollut maksanut velkojaan vapaaehtoisesti eikä myöskään ulosottoperinnän kautta.

seikkana haluttiin vähentää¹⁰². 1. tammikuuta 2015 alkaen säännöksen sanamuoto on ollut:

”Velkajärjestely voidaan 10 §:ssä säädetystä esteestä huolimatta myöntää, jos siihen on painavia syitä ottaen erityisesti huomioon velallisen toimet velkojen maksamiseksi, velkaantumisesta kulunut aika ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojen kannalta.”

Velkaantumisesta kuluneen ajan merkityksen vähentäminen päätettiin toteuttaa muuttamalla säännöksen sanamuotoa siten, että velallisen toimet velkojen maksamiseksi mainitaan säännöksessä ennen velkaantumisesta kulunutta aikaa. Säännöksen muotoilu ei sinänsä anna ymmärtää, että huomioitavat seikat olisivat keskenään eriarvoisia. Muutoksen toteuttamistavasta sen sijaan on tulkittavissa, että huomioitavat seikat voidaan asettaa keskenään tärkeysjärjestykseen niin, että säännöksessä ensiksi mainitulle seikalle tulisi antaa kokonaisharkinnassa suurin painoarvo.

Tämä ei kuitenkaan välttämättä ollut lainsäätäjän alkuperäinen tarkoitus. Lain esitöissä todetaan vain, että ”ensinnä on kiinnitettävä huomiota velkaantumisesta kuluneeseen aikaan” ja ”toiseksi arvioinnissa kiinnitettäisiin huomiota velallisen toimiin velkojen maksamiseksi”. Tärkeimpänä korostettiin kuitenkin kokonaisharkintaa. Kulunutta aikaa voidaan lainsäätäjän mukaan pitää keskeisenä seikkana tapauskohtaisesti ja vain silloin, kun jokin muu seikka ei ollut voimakkaasti velkajärjestelyn myöntämistä vastaan.¹⁰³ Korkein oikeus on kuitenkin esimerkiksi perusteluissaan (KKO 2011:76) todennut, että ”sovellettavan säännöksen mukaan painavien syiden arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota ensiksi velkaantumisesta kuluneeseen aikaan”. Sanavalinta herättää perustellusti kysymyksen, onko korkein oikeus katsonut seikoille olevan tietty järjestys.

Lainsäätäjä on painottanut, ettei kaikkien säännöksessä mainittujen seikkojen tarvitse puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä¹⁰⁴. Yksikin merkittävä seikka voi riittää velkajärjestelyn myöntämiseksi, mutta yhtä lailla yksikin merkittävä seikka voi estää

---

¹⁰² HE 83/2014 vp, s. 55

¹⁰³ HE 98/2002 vp, s. 31-32.

¹⁰⁴ Ks. HE 98/2002 vp, s. 32 ja HE 83/2014 vp, s. 55–56.

velkajärjestelyyn pääsyn. Tuomioistuimen on punnittava jokainen säännöksessä mainittu seikka erikseen ja ratkaistava tapauskohtaisesti, voidaanko velkajärjestely myöntää esteestä huolimatta. Säännöksen soveltaminen perustuu siten aina kokonaisharkintaan. Siksi säännöksessä mainittuja seikkoja ei tulisi nähdäkseni missään tapauksessa asettaa keskenään tärkeysjärjestykseen, vaikka kuluneen ajan merkityksen vähentäminen lainsäädännön keinoin olikin sinänsä perusteltua. Painavien syiden arvioinnin tarve on riippuvaista esteperusteen olemassaolosta. Itse esteperusteella ei kuitenkaan ole väliä, vaan painavat syyt ovat sovellettavissa jokaisen VJL 10 §:ssä säädetyn esteperusteen kohdalla. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan säännöksessä mainittuja seikkoja siinä järjestyksessä, kuin ne on säännöksessä mainittu.

3.2 Velallisen toimet velkojen maksamiseksi

3.2.1 Yleistä velallisen toimista

Velkajärjestelyllä pyritään turvaamaan myös joissain määrin velkojien etua. Siksi painavana syynä tulee pitää nimenomaisesti velallisen velanhoitohalua ja -kykyä. Velallisen säännöllinen velkojen lyhentäminen palkkatuloista saattaa osoittaa velallisessa tällaista velanhoitohalua ja siten vastuuntuntoa velkojaan kohtaan.¹⁰⁵ On tärkeää myös yleisen maksumoraalin kannalta, että velallisella on korostunut velvollisuus veloitteidensa hoitamiseen silloin, kun velkajärjestelylle on VJL 10 §:n mukainen este. Velallinen voi hoitaa velvoitteitaan säännöksessä tarkoitettulla tavalla joko vapaaehtoisin maksuin, realisoimalla omaisuuttaan tai ulosottoperinnän kautta. Suoritetulle rahamäärälle voidaan antaa arvioinnissa merkitystä, mutta tärkeämpänä tulee pitää, onko velallinen mahdollisuuksiensa puitteissa osoittanut ottavansa vastuun velkojensa hoitamisesta.¹⁰⁶

Velalliselta ei voida edellyttää vapaaehtoisia suorituksia ulosottoperinnän ohella etenkin silloin, jos velalliselle ulosmittauksen jälkeen jäävät tulot ovat tämän toimeentulon turvaamiseksi välttämättömiä¹⁰⁷. Arvioinnin apuna voidaan käyttää esimerkiksi velkajärjestelyhakemuksessa ilmoitettua maksuvaraa. Velkajärjestelyssä maksuvaran laskenta-periaatteet kuitenkin eroavat huomattavasti tuloista ulosmitattavan määrän

---

¹⁰⁵ Koskelo & Lehtimäki 1997, s. 96.

¹⁰⁶ HE 98/2002 vp, s. 32.

¹⁰⁷ Ibid. s. 32. Ks. myös KKO 2004:108, KKO 2011:9, KKO 2011:76 ja KKO 2014:52 perustelut.

laskemisesta¹⁰⁸. Palkan ulosmittauksessa velalliselle jätetään vähintään suojaosuus, jonka määrä on velallisen osalta vähintään 30,75 euroa päivältä, eli 922,5 euroa kuukaudessa (UK 4:48). Velallisen elatuksen varassa olevien henkilöiden määrä nostaa suojaosuuden määrää jonkin verran. Tulojen ulosmittauksessa ei kuitenkaan oteta huomioon velallisen todellisia elinkustannuksia, kuten asuin- ja työmatkakustannuksia. VJL:n mukaan laskettava maksuvara onkin etenkin pienituloisten osalta monesti huomattavasti pienempi kuin tuloista ulosmitattava määrä. Jos siis ulosmitattava määrä on maksuvaraa suurempi, voidaan jäljelle jäävien tulojen todeta olevan toimeentulon turvaamiseksi välttämättömiä.

Velallisen toimien arviointiin vaikuttavat väistämättä myös muut velallisen olosuhteet. Alkuperäisessä sanamuodossa VJL 10 a §:n mukaan arvioinnissa huomioitiin ”--- velallisen toimet velkojen maksamiseksi ja muut velallisen olosuhteet---”. Esitöiden mukaan henkilökohtaisista olosuhteista saattaa johtua, ettei velallinen ole tosiasiallisesti voinut huolehtia tai edes osoittaa haluaan huolehtia velkojensa maksamisesta. Olosuhteiden huomioimisella pyritään varmistamaan, etteivät maksukyvyttömät velalliset rajaudu perusteettomasti velkajärjestelyn henkilöpiiriin ulkopuolelle.¹⁰⁹ Onkin loogista, että velkajärjestelylle ei ole puoltavia velallisen toimia, jos tämä henkilökohtaisten olosuhteidensa takia ei ole kyennyt lyhentämään velkaansa. Nähdäkseni tämä sanallinen yhteys katkesi VJL 10 a §:n sanamuodon muuttamisen yhteydessä. Käytännön merkitystä seikalla ei kuitenkaan *tulisi* olla, sillä kaikki seikat tulee ottaa kokonaisarvioinnissa huomioon.

Velallisen toimia arvioitaessa painoarvoa on samalla annettava ajalle, jona velallinen on osoittanut vastuullisuuttaan taloudellisten asioidensa hoitamisessa. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta velkaantumisen kulunutta aikaa, joka on VJL 10 a §:n mukaan erillinen kokonaisarvioinnissa huomioitava seikka. VJL:n esitöiden mukaan, mitä pidemmän ajan velallinen on osoittanut vastuullisuuttaan taloudellisten asioidensa hoitamisessa, sitä painavampia syitä on velkajärjestelyn myöntämisen puolesta¹¹⁰. Velkaantumisen kulunutta aikaa voidaan siten arvioida sekä velallisen toimiin kytkeytyvänä seikkana että itsenäisenä kriteerinä. Seikkojen erillisyyttä korostaa ratkaisu KKO 2011:76, jonka

---

¹⁰⁸ Vrt. Ruotsiin, jossa velkajärjestelyssä kuukausittain maksettava määrä lasketaan vastaavin perustein kuin ulosotossa (SksanL 33 §, UB 7:4 ja UB 7:5).

¹⁰⁹ HE 98/2002 vp, s. 32.

¹¹⁰ Ibid. Ks. myös esim. KKO 2001:21 perustelut.

perusteluissa korkein oikeus katsoi, että velkaantumisen kulunut aika ei puhunut vahvasti velkajärjestelyn myöntämisen puolesta, mutta yhtä kauan jatkunutta tulojen ulosmittaamista pidettiin painavimpana velkajärjestelyä puoltavana seikkana.

Mitä suurempaa moitittavuutta velkajärjestelyn este osoittaa velallisessa, sitä tärkeämpää on, että velallinen on pitkäaikaisesti osoittanut selvää pyrkimystä veloitteidensa hoitamiseen¹¹¹. Velkajärjestelyä puoltavien seikkojen tulee siis olla sitä painavampia, mitä moitittavampana itse velkaantumisen perustetta pidetään. Jos velallinen on syylistynyt törkeään rikokseen, taikka jos velallinen on järjestellyt tulojaan tai varojaan pyrkimyksensä välttää velkojensa takaisinmaksamista, voidaan velkojen syntymisestä edellyttää kuluneen enemmän aikaa kuin silloin, jos esteen muodostaa esimerkiksi piittaamaton velkaantuminen¹¹². Myös oikeuskäytännössä on katsottu, että kun velkaantumisen perusteena oleva (rikollinen) toiminta on erityisen moitittavaa, voidaan velkajärjestelyä puoltavien syiden odottaa olevan erityisen painavia¹¹³.

Kiperissä tulkintatilanteissa korkein oikeus on painottanut etenkin velallisen suhtautumista velkojensa maksamiseen¹¹⁴. Ratkaisun KKO 2000:84 perusteluissa erityisenä vastasyynä korostettiin etenkin velkojen maksua ulosoton kautta¹¹⁵. Säädetyt enimmäismäärän mukainen tulojen ulosmittaus oli kestänyt vuosien ajan, eikä tällä tavoin kertyneitä suorituksia veloille voitu pitää määrältään vähäisenä. Koska velallisella ei ollut tosiasiallista mahdollisuutta hoitaa velan lyhennyksiä ulosottoperinnän ohella, ei velalliselta voitu edellyttää velkojen vapaaehtoista lyhentämistä. Täten myös pelkästään ulosoton kautta tapahtunut velkojen maksu voi tarpeeksi pitkään jatkuneena osoittaa velallisessa lainsäätäjän tarkoittamaa vastuunottoa veloista, vaikka ulosottoperintä ei edellytä velalliselta minkäänlaisia aktiivisia toimia¹¹⁶.

---

¹¹¹ HE 98/2002 vp, s. 33.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ks. KKO 2012:42 ja KKO 2011:9 perustelut. Vaikka rikosperusteinen velka muodostaakin lähtökohtaisesti velkajärjestelylle esteen, on painavien syiden arvioinnissa merkitystä myös rikoksen laadulla.

¹¹⁴ Tammi-Salminen 2007, s. 107. Ks. myös KKO 2004:108, KKO 2006:34 ja KKO 2006:47 perustelut.

¹¹⁵ Ks. Tikkanen 2000, s. 76, jonka mukaan velallisen vastuullinen maksukäyttäytyminen voitaisiin ottaa enemmänkin huomioon erityisten vastasyiden harkinnassa.

¹¹⁶ Ks. myös KKO 2011:76 perustelut.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä esiin nousseet velkajärjestelyä puoltavat velallisen toimet noudattavat pitkälti jo lain esitöissä esiin nostettuja esimerkkejä. Velkajärjestelyä puoltavina velallisen toimina on huomioitu asunnon vapaaehtoinen myyminen ja lähes kymmenen vuoden ulosmittaus (KKO 2004:108); velallisen uudelleenkouluttautuminen ja yli kymmenen vuoden ulosmittaus (KKO 2011:9); viiden vuoden ulosmittaus (KKO 2011:76); ansiotason nostaminen, työmatkakulujen vähentäminen, asunnon myyminen ja ulosottoperintä (KKO 2014:52) sekä uudelleenkouluttautuminen, työllistyminen ja yleinen sosiaalinen ryhdistäytyminen (KKO 2023:80). Puoltavissa toimissa korostuu velallisen *aktiivisuus*. Uudelleenkouluttautumista tai muuttoa työmatkakulujen vähentämiseksi voidaan objektiivisestikin arvioiden pitää aktiivisuutta ja viitseliäisyyttä osoittavina seikkoina. Perusteluissa korostuu myös ajatus siitä, että velallisen on tehtävä *voitavansa* velkojensa maksamiseksi. Pelkkä ulosottoperinnän kohteena oleminenkin voi siten olla riittävä toimi, kunhan velallinen tekee työtä oman työkykynsä mukaisesti tai on vaihtoehtoisesti sosiaalisen suoritusesteen vuoksi työkyvytön.

Sen sijaan pelkkää konkurssin yhteydessä tapahtunutta omaisuuden realisointia ei pidetty velkajärjestelyä puoltavana seikkana, kun velallinen ei tämän jälkeen ollut maksanut lainkaan velkojaan vapaaehtoisesti tai ulosoton kautta (KKO 2006:34). Pelkkää töissä käymistä ei myöskään pidetty puoltavana seikkana, kun hakijan palkasta ei sen vähäisyyden takia ollut pystytty ulosmittaamaan, ja velallisella olisi ikäänsä ja ammattitaitoonsa nähden ollut edellytykset kohentaa maksukykyään (KKO 2012:42). Velkajärjestelyä vastaan puhuvissa velallisen toimissa korostui velallisen *passiivisuus* sekä *vastuun välttely*. Ensiksi mainitussa ratkaisussa velallinen ei ollut omasta aloitteestaan pyrkinyt lainkaan maksamaan velkojansa. Ratkaisun perusteella voitaisiin tulkita analogisesti, että omaisuuden pakkorealisointia myöskään ulosoton velvoittamana ei voitaisi yksistään pitää velkajärjestelyä puoltavana seikkana. Jälkimmäinen tapaus taas osoittaa, että etenkin nuorilla voi olla ikänsä puolesta korostunut velvollisuus hakeutua aktiivisesti ammattitaitoansa vastaavaan työhön.

3.2.2 Velallisen toimet hovioikeuskäytännössä

Edellä todetun mukaisesti velkajärjestelyä puoltavina velallisen toimina voidaan huomioida niin vapaaehtoiset maksusuoritukset ja omaisuuden realisointituotot kuin

ulosottoerinnän kautta saadut suoritukset ja omaisuuden rahaksimuuton tuotot¹¹⁷. Puoltavina toimina voidaan huomioida tapauskohtaisesti kaikki muutkin velallisen aktiiviset toimet oman maksukykynsä ylläpitämiseksi tai parantamiseksi sekä erilaiset elämäntapamuutokset. Kuten Niemi-Kiesiläinen totesi jo väitöskirjassaan vuonna 1995: ”kaikki velallisen velkojensa maksamiseksi tai muutoin velkojien aseman parantamiseksi tekemät toimenpiteet ’noteerataan’ oikeuskäytännössä”¹¹⁸. Esteperusteen moitittavuus vaikuttaa suoraan siihen, minkälaiset velallisen toimet voidaan katsoa riittäviksi, jotta velkajärjestely voidaan esteestä huolimatta aloittaa. Tästä syystä olen katsonut perustelluksi jakaa hovioikeuden puoltavina pidetyt seikat esteperusteen mukaisesti kahden ryhmään: piittaamattomaan velkaantumiseen sekä rikos- ja elinkeinoperusteiseen velkaantumiseen. Kun velkajärjestelylle oli VJL 10.1 §:n 7 kohdan mukainen este, tarkasteltavissa hovioikeuden ratkaisuisissa velkajärjestelyä puoltavina toimina pidettiin:

HelHO S 22/1270 (nro 415): Hakija oli maksanut reilusti yli maksuvaransa ulosottoon kahden vuoden ajan, ja osoittanut siten vastuullisuutta taloudellisten asioidensa hoitamisessa. Hakijan toimia velkojen maksamiseksi pidettiin vahvasti velkajärjestelyn myöntämistä puoltavina.

HelHO S 22/2180 (nro 1919): Hakija oli lyhentänyt velkaa ulosoton kautta 17.000 euroa. Ulosmittauksen toistuva katkeaminen varattomuusesteeseen osoitti, ettei hakijalla ollut varoja velkojen vapaaehtoiseen maksamiseen. Toimia pidettiin varsin merkittävänä, ja niiden katsottiin osoittavan hakijan suhtautuneen asianmukaisesti velkojen lyhentämiseen.

HelHO S 22/2579 (nro 839): Hakijan tuloista oli ulosmitattu säännöllisesti neljä vuotta ja yhteensä noin 25.000 euroa. Hakijan katsottiin tehneen usean vuoden ajan voitavansa velkojen maksamiseksi ja siten pyrkineen hyvittämään esteen vaikutusta.

HelHO S 22/2663 (nro 1170): Neljän vuoden säännöllinen ulosmittaus ja edullisempaan asuntoon muuttaminen osoittivat hakijassa asianmukaista suhtautumista ja pyrkimystä velkojen maksamiseen, ja toimien katsottiin puoltavan velkajärjestelyn myöntämistä.

---

¹¹⁷ HE 98/2002 vp, s. 32.

¹¹⁸ Niemi-Kiesiläinen 1995, s. 216.

HelHO S 22/805 (nro 1953): Hovioikeus antoi painoarvoa sille, että hakija oli ennen ulosottoon joutumista maksanut lainojaan yli kymmenen vuotta. Puoltavana seikkana pidettiin myös maksukyvyyn parantamista edullisempaan asuntoon muuttamisen myötä. Hakijan toimia ei pidetty vähäisenä.

HelHO S 22/1720 (nro 1573): Hakija oli ennen ulosottoon joutumista realisoinut vapaaehtoisesti ensin omakotikiinteistön ja myöhemmin asumisoikeuden. Tämän lisäksi hakija oli maksanut velkojaan säännöllisen ulosmittauksen kautta kaksi vuotta.

HelHO S 23/89 (nro 772): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Käräjäoikeus piti velkajärjestelyn myöntämistä puoltavana seikkana neljän vuoden säännöllistä ulosmittaamista.

Pääsääntönä voidaan pitää, että mitä moitittavampi velkajärjestelyn este on kyseessä, sitä tärkeämpää on, että velallinen on pitkäaikaisesti osoittanut selvää pyrkimystä veloitteidensa hoitamiseen. Pelkkä ajan kuluminen ei siten riitä, eli velallisen on aktiivisesti pitkäaikaisin toimin pyrittävä hyvittämään esteperusteen olemassaoloa. Yleistäen voidaan todeta, että etenkin törkeitä rikoksia ja tietoista velkavastuun välttämistä voidaan pitää piittaamatonta velkaantumista enemmän moitittavana. Rikokseen syyllistyneen velkajärjestelyn myöntämistä puoltavina toimina voidaan pitää myös elämäntilanteen muuttumista ja sosiaalista ryhdistäytymistä.¹¹⁹ Seuraavissa hovioikeuden ratkaisuissa velkajärjestelylle oli VJL 10.1 §:n 1, 2 tai 3 kohdan mukainen este. Puoltavina velallisen toimina pidettiin seuraavia seikkoja:

HelHO S 23/310 (nro 1739): Hakija teki kokoaikaisesti töitä ja hänen tuloistaan oli ulosmitattu yhteensä noin 57.000 euroa seitsemän ja puolen vuoden aikana. Hakijan ei arvioitu pystyvän parantamaan maksukykyään ja toimien katsottiin siten osoittavan hakijassa asianmukaista asennoitumista velkavastuuseen ja puoltavan velkajärjestelyn myöntämistä.

---

¹¹⁹ Ks. HE 98/2002 vp, s. 33. Lainsäätäjän tarkoittamista erityisen moitittavista rikoksista ks. myös HE 180/1996 vp, s. 33.

HelHO S22/601 (nro 600): Maksukyvyyn puitteissa maksetut suoritukset ulosoton kautta yhdeksän vuoden ajan oli velkajärjestelyä puoltava seikka, vaikka hovioikeus ei muuttanutkaan käräjäoikeuden kielteistä päätöstä.

HelHO S 22/2144 (nro 45): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Käräjäoikeuden mukaan neljän vuoden säännöllinen ulosmittaus yhteensä 65.000 euron edestä oli vain joissain määrin velkajärjestelyä puoltava seikka. Hakijan uudelleenkouluttautumista pidettiin puoltavana seikkana.

HelHO S 22/2394 (nro 70): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Käräjäoikeuden mukaan neljän vuoden säännöllinen ulosmittaus yhteensä 81.000 euron edestä oli velkajärjestelyä puoltava seikka.

HelHO S 23/27 (nro 167): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Hakija oli ollut ulosoton toimenpiteiden kohteena lähes kolmekymmentä vuotta. Käräjäoikeus piti hakijan toimia osaltaan velkajärjestelyä puoltavina¹²⁰.

HelHO S 23/46 (nro 526): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Käräjäoikeuden mukaan kuuden vuoden säännöllinen ulosmittaus yhteensä 12.000 euron edestä oli velkajärjestelyä puoltava seikka.

Tarkastelun kohteena olleissa hovioikeuden ratkaisuisa tarpeeksi pitkäkestoinen velkojen maksu ulosoton kautta vaikutti olevan lähtökohtainen perusedellytys velkajärjestelyn myöntämiselle, kun velkajärjestelylle oli jokin VJL 10 §:n mukainen este. Säännöllisen ulosmittauksen oli tullut kestää vähintään kaksi vuotta, jotta velallisen toimet olisivat puoltaneet velkajärjestelyn myöntämistä. Alle kaksi vuotta kestänyttä ulosmittausta ei pidetty velkajärjestelyä puoltavana seikkana yhdessäkään ratkaisussa¹²¹. Kahden vuoden säännöllinen ulosmittaus ei kuitenkaan ollut velkajärjestelyn ehdoton edellytys, kun muut VJL 10 a §:n mukaan huomioitavat seikat puhuivat vahvasti velkajärjestelyn myöntämisen puolesta. Ratkaisussa HelHO S 23/354 velallisen olosuhteet ja velkajärjestelyn

---

¹²⁰ Velallisen ei katsottu huomattavan pitkstä ulosottooperinnasta huolimatta pitkäaikaisesti osoittaneen selvää pyrkimystä velvoitteidensa hoitamiseen, sillä tämä oli erilaisin keinotekoisin järjestelyin pyrkinyt piilottelemaan omaisuuttaan. Lisäksi velallinen oli syyllistynyt useisiin talousrikoksiin, joista ei vielä ollut kulunut erityisen pitkää aikaa.

¹²¹ HelHO S 22/1785, S 22/1786, S 22/2358, S 22/2360, S 22/2459 ja S 23/943.

huomattava merkitys velalliselle¹²² muodostuivat ratkaisevaksi seikaksi, vaikka velat olivat varsin tuoreita ja velallinen oli maksanut niitä ulosoton kautta vasta alle kaksi vuotta.

Pitkäkestoinen ulosmittaus ei ollut velkajärjestelyn myöntämisen edellytys myöskään silloin, kun velallinen oli *vapaaehtoisin suorituksin* osoittanut tarpeeksi pitkään jatkunutta vastuuntuntoa velkojansa kohtaan. Ratkaisussa HelHO S 23/805 velallinen oli selvinyt velkojensa hoidosta noin kymmenen vuotta ennen velkajärjestelyn hakemista. Hakemusta edeltävänä vuonna hakija oli ottanut yhdistelylainan, jolla tämä oli pyrkinyt korjaamaan taloudellista tilannettaan. Hovioikeus piti velallisen pitkäkestoisia vapaaehtoisia suorituksia ennen yhdistelylainan ottamista velkajärjestelyä puoltavana seikkana.

Hovioikeuden näkemys on jokseenkin erikoinen ottaen huomioon, että velkajärjestelyn este oli syntynyt nimenomaan yhdistelylainan ottamisen myötä. Yhdistelylaina ei siten ollut velkajärjestelyn myöntämistä puoltava toimi. Lainsäätäjä on viitannut velallisen toimilla painavina syinä *esteen vaikutuksen hyvittämiseen*¹²³, eli lähtökohtaisesti painavina syinä tulisi arvioida ainoastaan moitittavaksi katsotun velkaantumisen jälkeen tehtyjä velallisen toimia. Esteen vaikutusta ei nähdäkseni voi hyvittää etukäteen. Vaikka lainojen maksamista alkuperäisten ehtojen mukaisesti voidaankin pitää jonkinlaisena osoituksena velallisen vastuuntunnon osoittamisesta, ei seikalle siksi tulisi antaa ratkaisevaa painoarvoa. Moni velallinen on todennäköisesti kyennyt tai ainakin yrittänyt hoitaa velkojansa ennen niiden päätymistä ulosottoon, eikä velkajärjestelylle ole edes edellytyksiä niin kauan kuin velallinen kykenee maksamaan velkansa.

Korkeimman oikeuden linjauksen mukaisesti¹²⁴ on tärkeää, että velallinen on osoittanut ottavansa vastuun velkojensa hoitamisesta *omien mahdollisuuksiensa puitteissa*. Lain esitöiden mukaan velalliselta ei yleensä voida edellyttää vapaaehtoisia suorituksia ulosoton ohessa varsinkaan, jos velalliselle jäävät tulot ovat hänen toimeentulonsa turvaamiseksi välttämättömiä¹²⁵. Toisin sanoen ollakseen velkajärjestelyä puoltava seikka, velallisen on tullut maksaa velkojansa vähintään maksukykynsä mukaisesti. Velalliselta

---

¹²² Muista olosuhteista todettakoon tässä yhteydessä, että velallinen oli eläkkeellä ja merkityksestä velalliselle, että hänen aviopuolisollensa oli jo myönnetty velkajärjestely.

¹²³ HE 83/2014 vp, s. 55

¹²⁴ Ks. KKO 2011:76 perusteluiden kohta 5 ja KKO 2023:80 perusteluiden kohta 27.

¹²⁵ HE 98/2002 vp, s. 32.

voidaan siis edellyttää vapaaehtoisia suorituksia ulosoton ohella, jos maksuvara sen sallii. Ratkaisussa HelHO S 23/706 velallisen tuloja oli ulosmitattu 7 vuoden ajan. Suorituksia oli kertynyt yli 50.000 euroa, jota ei voida pitää määrältään vähäisenä. Hovioikeuden hyväksymien käräjäoikeuden perusteluiden mukaan velallisen toimet eivät kuitenkaan erityisesti puoltaneet velkajärjestelyn myöntämistä, kun otettiin huomioon hakijan suhteellisen hyvä maksuvara.

Velkojen maksamisella ulosoton kautta oli poikkeuksellisen korostunut rooli velkajärjestelyn myöntämistä puoltavana seikkana. Seikkaa korostettiin niin paljon, että ratkaisun HelHO S 23/943 perusteluissa jopa todettiin seuraavasti:

”Hakemuksesta ei ilmene, että hakija olisi maksanut velkojaan ulosottoteitse. Hakijan toimet velkojen maksamiseksi eivät siten puolla järjestelyn myöntämistä.”

Edellä mainitusta huolimatta myös muita velallisen toimia pidettiin velkajärjestelyn myöntämistä puoltavina seikkoina. Tällaisia toimia olivat tarkastellussa aineistossa velallisen uudelleenkouluttautuminen, edullisempaan asuntoon muuttaminen, velkojen vapaaehtoinen maksaminen ennen velkojen päätymistä ulosottoon ja asuinkiinteistön vapaaehtoinen realisoiminen. Velkajärjestelyä puoltavina seikkoina voidaan siis pitää velallisen *aktiivisia* ja *vapaaehtoisia* toimia, joilla tämä pyrkii joko menoja karsimalla tai tulotasoa nostamalla parantamaan maksukykyään taikka maksamaan velkojaan kaikin mahdollisin vapaaehtoisin keinoin.

Velallisen toimet esiintyivät tarkasteltavassa aineistossa niin tärkeänä velkajärjestelyä puoltavana seikkana, että hovioikeus ei myöntänyt velalliselle velkajärjestelyä yhdessäkään sellaisessa tapauksessa, jossa velallisen toimet eivät olisi edes joissain määrin puoltaneet velkajärjestelyn myöntämistä¹²⁶. Velkajärjestelyä puoltavat velallisen toimet eivät kuitenkaan yksistään riittäneet perusteeksi velkajärjestelyn myöntämiselle silloin, kun velkaantumisesta kulunut aika puhui velkajärjestelyn myöntämistä vastaan¹²⁷. Tämä korostui etenkin niissä tapauksissa, joissa velkajärjestelylle oli VJL 10.1 §:n 1, 2 tai 3

---

¹²⁶ Rajatapauksena edellä mainittu HelHO S 23/354, jossa velallisen toimia tärkeämmiksi seikoiksi nostettiin muut olosuhteet ja velkajärjestelyn merkitys velalliselle.

¹²⁷ Ks. HelHO S 22/601, S 22/2144, S 22/2394, S 23/27, S 23/46 ja S 23/89.

kohdan mukainen este. Voidaankin todeta, että velallisen toimet velkojensa maksamiseksi olivat tärkein velkajärjestelyn myöntämistä puoltava seikka, kunhan velkaantumisesta kulunut aika ei ollut lain esitöiden tarkoittamalla tavalla huomattavan lyhyt¹²⁸.

3.3 Velkaantumisesta kulunut aika

3.3.1 Yleistä kuluneesta ajasta

Lainsäätäjän mukaan velkajärjestelyn esteperusteiden merkitys voisi jäädä vähäiseksi, jos velalliselle myönnettäisiin velkajärjestely silloin, kun velkaantumisesta on kulunut vasta suhteellisen vähän aikaa. Esteperusteet liittyvät ennen kaikkea velkajärjestelyn henkilöpiirin rajaamiseen sekä yleisen maksumoraalin ylläpitämiseen, ja niiden painoarvon velkajärjestelyä vastaan puhuvina seikkoina voidaan katsoa vähenevän ajan kulumisen myötä. Mitä vanhempia velat siis ovat, sitä enemmän velkajärjestelyn muut yleiset tavoitteet puhuvat velkajärjestelyn myöntämisen puolesta, vaikka velkajärjestelylle olisi todettu este.¹²⁹

Huomiota tulee lainsäätäjän mukaan kiinnittää sekä aikaan ennen velkojen erääntymistä että aikaan erääntymisen jälkeen. Keskeinen arvioinnissa huomioitava seikka on *pääsääntöisen velkaantumisen ajankohta*. Tällä tarkoitetaan sitä ajanjaksoa, jolloin pääasiallinen osa velallisen veloista on syntynyt.¹³⁰ Lähtökohtaisesti velkaantumisesta kulunut aika voi olla velkajärjestelyä puoltava seikka silloin, kun pääasiallisesta velkaantumisesta ja velkaongelmien syntymisestä on kulunut selvästi kauemmin kuin muutama vuosi¹³¹. Kielitoimiston ohjepankin mukaan 'muutama' viittaa vähäiseen määrään, joka on yleensä useampi kuin kaksi¹³². Määritelmän mukaisesti kulunut aika voisi olla velkajärjestelyä puoltava seikka silloin, kun velkaantumisesta on kulunut selvästi yli kolme vuotta.

Velkaantumisesta kulunut aika lasketaan siis pääsääntöisen velkaantumisen ajankohdasta, mutta se ei tarkoita, etteikö sitä myöhemmin syntyneillä veloilla ole

---

¹²⁸ HE 83/2014 vp, s. 55. Ks. myös KKO 2023:80 perusteluiden kohdat 27 ja 33.

¹²⁹ HE 98/2002 vp, s. 31.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Ibid.

¹³² Pronominit: montako on muutama? <https://kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/pronominit-montakon-muutama/>

kokonaisarvioinnissa merkitystä. Velallisen toimia koskevassa alaluvussa totesin, että painavilla syillä tarkoitetaan esteperusteen hyvittämistä. Varsinainen esteperuste ja joissain tapauksissa myös velkajärjestelyn edellytys voi syntyä pääasiallista velkaantumista myöhemmin. Edellä todettu huomioiden tärkeänä on siten pidettävä myös varsinaisen maksukyvyttömyyden alkamisen ajankohtaa, johon puolestaan voi kytkeytyä velkaantumisen moitittavuutta lieventäviä seikkoja.

VJL 10 a §:ää säädettäessä velkaantumisesta kuluneen ajan merkitystä kokonaisarviointiin vaikuttavana seikkana haluttiin korostaa. Kuten edellä on todettu, tällä pyrittiin helpottamaan etenkin 1990-luvun laman seurauksena velkaantuneiden pääsemistä velkajärjestelyyn¹³³. VJL 10 a §:n säätämisen jälkeen annetuissa korkeimman oikeuden ratkaisuissa KKO 2004:108, KKO 2006:34 ja KKO 2006:47 velkaantumisesta kuluneelle ajalle ei kuitenkaan annettu ratkaisevaa merkitystä. Ratkaisujen on katsottu ilmentäneen suhteellisen vähäistä tai jopa olematonta muutosta aiempaan tulkintaan¹³⁴.

Hiukan uudemmissa ratkaisuissa KKO 2011:9 ja KKO 2012:42 velkajärjestelyä puolsi velkaantumisesta kulunut pitkä aika, mutta ratkaisevaksi seikaksi muodostui velallisen asianmukainen asennoituminen velkavastuuseen. Velkaantumisesta kuluneelle ajalle onkin voitu nähdäkseni antaa ratkaiseva merkitys vain silloin, kun velallinen on kantanut vastuutaan veloista niiden syntymisen jälkeen¹³⁵. Pelkkä velkaantumisesta kulunut pitkä aika ei siten riitä velkajärjestelyä puoltavaksi seikaksi, vaikka sen merkitystä haluttiinkin VJL 10 a §:n säätämällä korostaa. Myös Tammi-Salminen on pitänyt velallisen asianmukaista suhtautumista velkavastuuseen ensisijaisena ja välttämättömänä edellytyksenä velkajärjestelyn myöntämiselle painavilla syillä¹³⁶.

1.1.2015 voimaan tulleella lailla VJL 10 a §:ää muutettiin tarkoituksena vähentää velkaantumisesta kuluneen ajan merkitystä kokonaisharkintaan vaikuttavana seikkana. Lainmuutoksella haluttiin korostaa yhteiskunnassa tapahtunutta muutosta verrattuna

---

¹³³ HE 98/2002 vp, s. 31.

¹³⁴ Tammi-Salminen 2011, s. 9.

¹³⁵ Ks. etenkin ratkaisu KKO 2006:34. Velkaantumisesta oli kulunut yli 10 vuotta, eli suhteellisen pitkä aika. Vaikka velallisen omat toimet velkojensa maksamiseksi olivat jääneet varsin vähäisiksi, katsottiin niiden silti osoittaneen asianmukaisesta asennoitumisesta velkavastuuseen.

¹³⁶ Tammi-Salminen 2011, s. 9.

pykälää säädettäessä valliineseen tilaan¹³⁷. Nähdäkseni säännöksen sanajärjestyksen muuttamisella pyrittiin lähinnä vahvistamaan olemassa olevaa käytäntöä, eikä varsinaisesti muuttamaan sitä. Myös Lindfors totesi korkeimman oikeuden omaksuman linjan olleen jo ennen lainmuutosta hyvin samansuuntainen¹³⁸.

Ennen lainmuutosta annetussa ennakkoratkaisussa KKO 2014:52 hakijan velkaantumisesta ei ollut kulunut kovin pitkää aikaa – vain noin viisi vuotta. Velkajärjestelyn myöntämistä puolsivat kuitenkin vahvasti velallisen toimet ja velkajärjestelyn merkitys velalliselle¹³⁹. Lindfors on todennut ratkaisun osoittavan, ettei velkaantumisesta kuluneen ajan merkitys ollut enää yhtä suuri kuin VJL 10 a §:ää säädettäessä¹⁴⁰. Oikeuskäytännön valossa velkaantumisesta kuluneen ajan merkitys ei nähdäkseni ole *missään vaiheessa* ollutkaan yhtä suuri, kuin mitä VJL 10 a §:n esitöiden perusteella olisi voinut kuvitella. Sen sijaan on korostunut velallisen asianmukainen suhtautuminen velkavastuuseensa, ja velkaantumisesta kuluneen ajan on katsottu olevan jopa vain velkajärjestelyn myöntämistä puoltava lisäperuste¹⁴¹.

Lainmuutoksella tavoiteltiin sitä, ettei VJL 10 a §:n soveltaminen edellyttäisi velkojen olevan huomattavan vanhoja. Velallinen voisi myös omilla toimillaan pyrkiä hyvittämään esteen vaikutusta siten, ettei kuluneen ajan tarvitsisi olla erityisen pitkä. Taustalla oli ajatus siitä, että velkaongelmien pitkittyminen johti usein niiden syvenemiseen. Tämä puolestaan lisää ylivelkaantumisen aiheuttamia epätoivottuja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Vaikka kuluneen ajan merkitystä kokonaisarviointiin vaikuttavana seikkana haluttiinkin vähentää, voidaan sille lainsäätäjän mukaan antaa edelleen keskeinen merkitys, kun tuo aika on huomattavan pitkä tai huomattavan lyhyt. Ajalle annettavaan merkitykseen vaikuttavat myös velallisen toiminnan moitittavuuden aste, sovellettu esteperuste ja velallisen toimet esteen hyvittämiseksi.¹⁴² Toisin sanoen mitä moitittavampaa

---

¹³⁷ HE 83/2014 vp, s. 55.

¹³⁸ Lindfors 2014, s. 76. Myös Tammi-Salminen 2011, s. 9.

¹³⁹ Velallinen oli pyrkinyt parantamaan tulotasoaan ja vähentämään samalla työmatkakustannuksiaan siirtymällä töihin asuinpaikkakunnalleen. Velkajärjestelyn merkitystä korosti se, että velallisen puolisolle oli myönnetty velkajärjestely.

¹⁴⁰ Lindfors 2014, s. 75–76.

¹⁴¹ Tammi-Salminen 2013, s. 214.

¹⁴² HE 83/2014 vp, s. 55.

velkaantuminen on ollut, sitä pidempää ajan kulumista voidaan edellyttää, jotta kulunut aika puoltaisi velkajärjestelyn myöntämistä.

Törkeisiin rikoksiin syyllistymistä ja velkojien vahingoittamiseksi tehtyä tulojen tai varallisuuden järjestelyä pidetään yleensä moitittavampana kuin piittaamatonta velkaantumisesta. Ensiksi mainituissa tilanteissa voidaankin yleensä edellyttää, että velkaantumisesta kulunut aika on pidempi, kuin jos velkaantuminen on ollut piittaamatonta. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä velkaantumisesta kulunutta aikaa on pidetty velkajärjestelyä puoltavana seikkana esteperusteesta riippumatta silloin, kun velkaantumisesta on kulunut vähintään kymmenen vuotta aikaa (KKO 2004:108, KKO 2006:34 ja KKO 2011:9). Sen sijaan velkaantumisesta kuluneen ajan ei ole katsottu puoltavan velkajärjestelyn myöntämistä, kun velallisen pääasiallisesta velkaantumisesta on kulunut alle viisi vuotta (KKO 2011:76 ja KKO 2014:52).

Rikosperusteisten velkojen osalta korkein oikeus on perinteisesti kiinnittänyt arvioinnissa huomiota sekä varsinaisesta teosta että rikosperusteisen maksutuomion antamisesta kuluneeseen aikaan (KKO 2011:9 ja KKO 2012:42). Ensiksi mainitussa tapauksessa hakija oli tuomittu kirjanpitorikoksesta ja törkeästä velallisen epärehellisyydestä. Maksutuomion antamisesta oli kulunut kolme vuotta ja teoista yksitoista vuotta. Korkein oikeus piti ratkaisevimpana puoltavana seikkana velkaantumisesta kulunutta aikaa. Jälkimmäisessä tapauksessa hakija oli tuomittu avunannosta törkeään veropetokseen, kirjanpitorikoksesta ja törkeästä veropetoksesta. Maksutuomion antamisesta oli kulunut viisi vuotta ja teoista viisitoista vuotta. Perusteluissa todettiin, että hakijan velkaantumisesta on kulunut sinänsä melko pitkä aika, mikä voisi puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä¹⁴³.

VJL 10 a §:n sanajärjestyksen muuttamisen jälkeen korkein oikeus on ottanut kantaa velkaantumisesta kuluneen ajan merkitykseen ennakkoratkaisussa KKO 2023:80. Perusteluissa todettiin, että velkaantumisen ajankohtana on *lähtökohtaisesti pidettävä rikoksen tekoaikaa*. Tapauksessa velallinen ei ollut voinut itse vaikuttaa esitutkinnan ja oikeudenkäynnin keston sen jälkeen, kun tämä oli tunnustanut tekonsa poliisille. Viimeisin

---

¹⁴³ Ero kuvastaa hyvin rikosten moitittavuudelle annettua painoarvoa suhteessa kuluneeseen aikaan.

tuomio oli annettu alle kaksi vuotta ja viimeisimmät rikokset tehty neljä vuotta ennen velkajärjestelyhakemuksen vireilletuloa. Korkein oikeus katsoi, ettei velkaantumisesta kulunut aika ollut esitöiden tarkoittamalla tavalla niin huomattavan pitkä tai huomattavan lyhyt, että sille voitaisiin antaa ratkaisevaa merkitystä. Riippumatta velkaantumisesta kuluneen ajan laskentatavasta, kyseessä on selkeä muutos aiempaan oikeuskäytäntöön verrattuna¹⁴⁴.

Eri mieltä oleva esittelijäneuvos totesi, että velkaantumisen moitittavuuden takia hakijalle ei *vielä tässä vaiheessa* tulisi myöntää velkajärjestelyä. Samalla kannalla olivat kaksi oikeusneuvosta. Vastaan äänestäneet katsoivat siten, että velkaantumisesta ei ollut vielä kulunut tarpeeksi aikaa sen moitittavuuteen nähden. Mietinnössä peliriippuvuuden tunnustettiin voivan vähentää velkaantumisen piittaamattomuutta ja moitittavuutta, mutta ei käsiteltävässä tapauksessa tarpeeksi ottaen huomioon velkojille aiheutettu vahinko ja toiminnan luonne. Erimielisyys ei siten aiheutunut velkaantumisesta kuluneelle ajalle, vaan hakijan peliriippuvuudelle annetusta merkityksestä velkaantumisen piittaamattomuutta ja moitittavuutta vähentävänä seikkana.

Kulunut aika ei ole yhdessäkään korkeimman oikeuden ratkaisussa ollut itsenäinen ratkaiseva seikka. Yli kymmenen vuoden kulunut aika ei riittänyt velkajärjestelyn myöntämiseksi, kun velallinen ei ollut lyhentänyt velkojaan vapaaehtoisesti tai ulosoton kautta (KKO 2006:34). Kuluneen ajan lisäksi velalliselta voidaan siten edellyttää asianmukaista asennoitumista velkavastuuseen. Velkaantumisesta kuluneen ajan ei myöskään tarvinnut puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä, kun velallisen toimet ja velkajärjestelyn merkitys velalliselle puolsivat vahvasti velkajärjestelyn myöntämistä (KKO 2011:76 ja KKO 2014:52). Velkaantumisesta kulunut aika ei siten vaikuta olevan yhtä ehdoton kriteeri kuin velallisen toimet velkojen maksamiseksi. Oikeussääntöjen määrittämisessä on kuitenkin huomioitava, että vanhempaa oikeuskäytäntöä ei voida enää sellaisenaan soveltaa vuoden 2015 lainmuutoksen jälkeen.

---

¹⁴⁴ Vrt. KKO 2011:76 ja KKO 2014:52, joissa piittaamattomana (eli vähemmän moitittavana) pidetystä velkaantumisesta kuluneen alle viiden vuoden aikaa ei pidetty velkajärjestelyn myöntämistä puoltavana seikkana.

3.3.2 Kulunut aika hovioikeuskäytännössä

Suurin osa tarkastelluista hovioikeuden ratkaisuista on annettu ennen korkeimman oikeuden ennakkoratkaisua KKO 2023:80. Aineiston osalta hovioikeus on siten joissain määrin ollut riippuvainen korkeimman oikeuden aiemmin omaksumasta tulkintalinjasta, jonka tosin on edellä kuvatulla tavalla katsottu vastaavan pitkälti vuoden 2015 VJL 10 a §:n sanajärjestyksen muutosta. Kulunut aika lasketaan siis pääsääntöisen velkaantumisen ajankohdasta ja sille voidaan antaa keskeinen merkitys, kun tuo aika on huomattavan pitkä tai huomattavan lyhyt. Kuluneelle ajalle annettavaan merkitykseen vaikuttaa etenkin sovellettu esteperuste, minkä takia olen ilmoittanut ratkaisujen yhteydessä myös sovelletun esteperusteen. Tutkimuksen kohteena olevissa hovioikeuden ratkaisuissa velkaantumisesta kulunutta aikaa pidettiin velkajärjestelyä puoltavana seikkana ainoastaan seuraavissa tapauksissa:

HelHO S 22/2663 (nro 1170): Velkajärjestelylle oli VJL 10.1 §:n 7 ja 10 kohdan este. Hakijan pääasiallisesta velkaantumisesta oli kulunut noin kuusi vuotta. Aikaa ei voitu pitää erityisen pitkänä tai erityisen lyhyenä. Hovioikeus katsoi kuluneen ajan kuitenkin puoltavan velkajärjestelyn myöntämistä.

HelHO S 23/805 (nro 1953): Velkajärjestelylle oli VJL 10.1 §:n 7 kohdan este. Velkaantumisen katsottiin tapahtuneen pääosin kymmenen vuotta sitten, vaikka hakija oli vuosi sitten velkaantunut lisää pyrkimällä järjestelemään aiempia velkojaan yhdistelylainalla. Ajan kulumisen katsottiin puoltavan velkajärjestelyn myöntämistä.

HelHO S 23/310 (nro 1739): Velkajärjestelylle oli VJL 10.1 §:n 1, 3 ja 7 kohdan este. Valtaosa hakijan veloista oli rikosperusteisia. Hakija oli tuomittu useista törkeistä talousrikoksista. Teoista oli kulunut noin 15 vuotta ja korvausten tuomitsemisesta noin 6,5 vuotta. Velkaantumisesta kuluneen ajan katsottiin puoltavan velkajärjestelyä¹⁴⁵.

HelHO S 23/943 (nro 1497): Velkajärjestelylle oli VJL 10.1 §:n 1 kohdan este. Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Hakija oli tuomittu törkeästä petoksesta. Teosta oli kulunut noin 14 vuotta ja tuomiosta alle 3 vuotta.

---

¹⁴⁵ Hovioikeuden ei luonnollisesti ollut tarve ottaa kantaa kuluneeseen aikaan suhteessa piittaamattomaan velkaantumiseen, sillä kuluneen ajan voidaan lähtökohtaisesti edellyttää olevan pidempi VJL 10.1 §:n 1 kohdan esteen osalta.

Oikeudenkäyntikulujen (yhteensä 120.000 euroa) osalta velkaantumisen katsottiin ta-pahtuneen, kun tuomioistuimet olivat antaneet ratkaisunsa. Kulunutta aikaa pidettiin vain vähäisessä määrin velkajärjestelyä puoltavana seikkana.

Kun velkajärjestelylle oli VJL 10.1 §:n 7 kohdan mukainen este, velkaantumisesta kulu-neelle ajalle ei suurimmassa osassa tapauksista annettu ratkaisevaa merkitystä paina-vien syiden kokonaisarvioinnissa. Vain kahdessa ratkaisussa kulunutta aikaa pidettiin eri-tyisesti velkajärjestelyä puoltavana seikkana¹⁴⁶. On huomionarvoista, että yhdessäkin hovioikeuden velallisen kannalta myönteisessä ratkaisussa velkaantumisesta kulunut aika ei kuitenkaan puhunut velkajärjestelyä vastaan. Sen sijaan kaikissa hovioikeuden hylkäämissä hakemuksissa katsottiin, ettei velkaantumisesta kulunut aika puolla velka-järjestelyn myöntämistä. Tarpeeksi pitkään kulunut aika velallisen pääasiallisesta vel-kaantumisesta osoittautui siis jossain määrin yhdessä velallisen toimien kanssa *ehdotto-maksi* velkajärjestelyn myöntämisen edellytykseksi.

Hovioikeus ei antanut velkaantumisesta kuluneelle ajalle juurikaan painoarvoa, kun ve-lallisen pääasiallisesta velkaantumisesta oli kulunut 3–4 vuotta¹⁴⁷. Vain yhdessä tapauk-sessa velkaantumisesta kulunutta 4 vuoden aikaa pidettiin niin lyhyenä, että se ei puol-tanut velkajärjestelyn myöntämistä¹⁴⁸. Alle 3 vuoden kulunutta aikaa sen sijaan pidettiin säännönmukaisesti niin lyhyenä, että se puhui velkajärjestelyn myöntämistä vastaan¹⁴⁹. Näissäkin tilanteissa velallisen muut olosuhteet saattoivat puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä niin vahvasti, ettei huomattavan lyhyellekään kuluneelle ajalle voitu antaa ratkaisevaa merkitystä¹⁵⁰. Karkeasti yleistäen voidaan siis sanoa piittaamattoman vel-kaantumisen osalta, että lainsäätäjän tarkoittamana huomattavan pitkänä on pidetty yli kuuden vuoden, ja huomattavan lyhyenä alle kolmen vuoden kulunutta aikaa.

Kun velkajärjestelylle oli VJL 10.1 §:n 1, 2 tai 3 kohdan mukainen este, hovioikeuden linja ei ollut yhtä vakiintunut. Hovioikeus piti velkaantumisesta kulunutta aikaa velkajärjeste-lyä puoltavana seikkana ainoastaan ratkaisussa HelHO S 23/310, jossa velallinen oli

---

¹⁴⁶ HelHO S 22/2663 ja S 23/805.

¹⁴⁷ HelHO S 22/1270, S 22 2180 ja S 22/2579.

¹⁴⁸ HelHO S 23/706. Vrt. HelHO S 22/1270, S 22 2180 ja S 22/2579, joissa velkaantumisesta oli kulunut suunnilleen saman verran aikaa.

¹⁴⁹ HelHO S 22/1785, S 22/1786, S 22/2358, S 22/2360, S 22/2459 ja S 23/89.

¹⁵⁰ HelHO S 23/354 ja S 23/1720.

syyllystynyt sekä avunantoon törkeään veropetokseen että kirjanpitorikokseen, ja ratkaisussa HelHO S 23/943, jossa velallinen oli syyllystynyt törkeään petokseen. Ensiksi mainitussa rikosten tekoajankohdasta oli kulunut 15 vuotta ja korvausvelvollisuuden tuomitsemisesta 6 vuotta. Jälkimmäisessä teoista oli kulunut noin 14 vuotta ja tuomiosta alle 3 vuotta aikaa. Ankarinta hovioikeuden suhtautuminen oli ratkaisussa HelHO S 23/621, jossa velallinen oli syyllystynyt törkeään veropetokseen ja kirjanpitorikokseen. Tapauksessa rikosten tekoajankohdasta oli kulunut 11 vuotta ja korvausvelvollisuuden tuomitsemisesta 6 vuotta, eikä velkaantumisen ajan katsottu puoltavan velkajärjestelyn myöntämistä.

Kuten edellä jaksossa 3.2.2 on todettu, velallisen toimia velkojensa maksamiseksi voidaan pitää tärkeimpänä velkajärjestelyä puoltavana seikkana, kun velkaantumisesta kulunut aika ei puhu velkajärjestelyä vastaan. Edes huomattavat ja pitkään jatkuneet velallisen toimet velkojensa maksamiseksi eivät riittäneet velkajärjestelyn myöntämiseksi painavilla syillä, kun rikosperusteisen korvausvelvollisuuden tuomitsemisesta ei ole kulunut tarpeeksi aikaa. Esimerkiksi ratkaisussa HelHO S 23/27 useamman vuosikymmenen kestänyt ulosotto-perintä ei riittänyt kumoamaan sitä seikkaa, että viimeisimmät hakijan syyksi luetut talousrikokset olivat tapahtuneet 7 vuotta sitten, ja viimeisin tuomio oli annettu noin vuosi sitten.

Hovioikeuden linjan vaihtelevuutta selittää osin se, että rikoksen moitittavuus vaikuttaa kuluneelle ajalle annettavaan merkitykseen. Suurimmassa osassa tutkimusaineistona käytetyissä ratkaisuissa velallinen oli syyllystynyt törkeisiin talousrikoksiin, ja vain yhdessä pahoinpitelyyn ja törkeään vammantuottamukseen. Eri rikosten välisestä moitittavuudesta ei aineiston pohjalta siten ollut mahdollista tehdä johtopäätöksiä. Vain yhdessä tapauksessa velallisen syyksi oli luettu muu kuin törkeä talousrikos, joten aineisto ei mahdollistanut ensinnäkään eri rikostyyppien välistä vertailua. Velkaantumisesta kulunut aika puolsi velkajärjestelyn myöntämistä vain kahdessa tarkastelun kohteena olleessa hovioikeuden ratkaisussa, joissa molemmissa velallinen oli syyllystynyt törkeään talousrikokseen. Velkaantumisesta kuluneen ajan sijasta ratkaisevana seikkana näissä tapauksissa pidettiin velallisen toimia.

Yhteenvetona aineistosta voidaan kuitenkin todeta, että rikoksen tekohetken osalta 11 vuoden tai sen alle kulunutta aikaa ei pidetty velkajärjestelyä puoltavana seikkana minäkään rikoksen osalta¹⁵¹. Tuomion antamisesta kuluneen ajan osalta alle 6 vuotta pidettiin säännönmukaisesti liian lyhyenä ollakseen velkajärjestelyä puoltava seikka¹⁵². Aineistossa tuomitsemisvuoden katsottiin olevan merkityksellinen arvioitaessa velkaantumisesta kulunutta aikaa, joka on linjassa korkeimman oikeuden linjauksen kanssa. Vain jälkimmäiselle havainnolle voidaan siten antaa painoarvoa. Havainto on linjassa vanhemman korkeimman oikeuden oikeuskäytännön kanssa¹⁵³, mutta poikkeaa ankaruudessaan ennakkoratkaisussa KKO 2023:80 annetusta oikeusohjeesta.

3.4 Muut velallisen olosuhteet

3.4.1 Yleistä muista olosuhteista

Painavien syiden kokonaisharkinnassa on otettava huomioon myös velallisen muut olosuhteet. Lain esitöiden mukaan muilla velallisen olosuhteilla tarkoitetaan seikkoja, joilla on vaikutusta velallisen ansaintamahdollisuuksiin ja siten velanmaksukykyyn. Tällaisia seikkoja voivat olla esimerkiksi velallisen ikä ja erilaiset sairaudet, joiden takia velallinen voi olla ollut tosiasiasa estynyt hoitamasta velvoitteitaan. Muiden olosuhteiden huomiointien myötä velkajärjestelyn henkilöpiiriin pääsevät yleisestä esteestä huolimatta myös ne velalliset, joilla ei ole lainkaan maksukykyä. Muista olosuhteista voi siten seurata, että velallinen ei kykene osoittamaan velkajärjestelyä puoltavia toimia velkojensa maksamiseksi.¹⁵⁴

Velallisen muut olosuhteet liittyvät edellä todetusti ensisijaisesti velallisen toimiin. Muiden olosuhteiden tulisi siten olla kokonaisarvioinnin kannalta melko merkityksettömiä, kun niillä ei ole ollut vaikutusta velallisen velanmaksukykyyn. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä velkajärjestelyä puoltavina velallisen muina olosuhteina on pidetty 53 vuoden ikää ja heikkoa terveydentilaa (KKO 2004:108); 63 vuoden ikää (KKO 2006:34); 65 vuoden ikää ja rajallisia mahdollisuuksia parantaa maksukykyään (KKO 2011:9);

¹⁵¹ HelHO S 22/601, S 23/27, S 23/46 ja S 23/621.

¹⁵² HelHO S 22/601, S 22/2144, S 23/27, S 23/46 ja S 23/621.

¹⁵³ Ks. etenkin KKO 2011:9, jonka perusteluiden mukaan velkajärjestelyn myöntäminen noin kuuden vuoden kuluttua rikostuomion antamisen jälkeen olisi poikkeuksellista ja ristiriidassa sen lähtökohdan kanssa, jonka mukaan rikoksesta syntynyt velka muodostaa yleisen esteen velkajärjestelylle.

¹⁵⁴ HE 98/2002 vp, s. 32.

elatusvelvollisuutta (KKO 2011:76, KKO 2014:52 ja KKO 2023:80) ja työtöntä puolisoa (KKO 2011:76). Lainsäätäjän tarkoittamiksi muiksi olosuhteiksi on oikeuskäytännössä siten katsottu ensinnäkin *velallisen ikä ja sairaudet*. Suhteellisen vakiintuneesti velallisen ansaintamahdollisuuksien puuttumiseen vaikuttavana syynä on pidetty myös *alaikäisten lasten määrää*. On huomionarvoista, että velallisen muita olosuhteita on pidetty sellaisenaan velkajärjestelyä puoltavina seikkoina, eikä niitä ole kytketty osaksi velallisen toimia velkojensa maksamiseksi.

Tässä kohtaa voidaankin perustellusti kysyä, ovatko velallisen muut olosuhteet sellaisia seikkoja, joille tulisi antaa kokonaisarvioinnissa merkitystä velallisen maksukyvyn arvioimisen ohella itsenäisesti puoltavana seikkana. Nähdäkseni muiden olosuhteiden arvioiminen irrallisena seikkana on epätarkoituksenmukaista, ja pahimmillaan näin toimiminen voi asettaa velalliset epätasa-arvoiseen asemaan. Esimerkiksi alaikäisten lasten määrällä ei voida tosiasiallisesti katsoa olevan ratkaisevaa merkitystä, jos kaikki muut tapauksen relevantit seikat kahden velallisen välillä ovat yhteneväiset. Osassa korkeimman oikeuden ratkaisuista velallisen muut olosuhteet on velallisen toimien sijaan kytketty osaksi velkajärjestelyn merkityksen arvioimista (KKO 2004:108, KKO 2011:76 ja KKO 2023:80). Havainto tuntuu ainoastaan korostavan edellä mainittua VJL 10 a §:n sanamuodon muutoksen aiheuttamaa epäselvyyttä velallisen muiden olosuhteiden asetumisesta osaksi kokonaisarviointia.

3.4.2 Muut olosuhteet hovioikeuskäytännössä

Edellä kuvattu problematiikka velallisen muiden olosuhteiden roolista osana painavien syiden kokonaisarviota toistui tutkimusaineistossa. Velallisen muita olosuhteita saatettiin pitää irrallisina velkajärjestelyä puoltavina seikkoina, tai sitten ne kytkettiin osaksi velkajärjestelyn merkitystä velalliselle. Olen seuraavassa pyrkinyt parhaani mukaan erottamaan ratkaisujen perusteluista ne merkityksellisenä pidetyt seikat, joita voidaan pitää lainsäätäjän tarkoittamina velallisen muina olosuhteina.

HelHO S 22/2663 (nro 1170): Hakijan pienituloisuus oli hovioikeuden näkemyksen mukaan olosuhde, joka puolsi velkajärjestelyn myöntämistä.

HelHO S 23/354 (nro 1131): Hakija oli 74-vuotias eläkeläinen. Ei siten ollut odotettavissa, että hänen maksukykynsä tulisi jatkossa paranemaan ainakaan merkittäväällä tavalla. Hakijan olosuhteet puolsivat velkajärjestelyn myöntämistä.

HelHO S 23/805 (nro 1953): Hakija oli 70-vuotias yksinasuva eläkeläinen, jolla oli joitain sairauksiin liittyviä erilliskustannuksia. Hakijan olosuhteet puolsivat velkajärjestelyn myöntämistä.

HelHO S 23/1720 (nro 1573): Hakijalla ei ollut lainkaan maksuvaraa. Lisäksi hänellä oli terveydellisiä ongelmia, joiden takia oli epätodennäköistä, että hänen maksukykynsä tulisi jatkossakaan paranemaan tarpeeksi veloista selviämiseksi. Hakijan olosuhteet puolsivat velkajärjestelyn myöntämistä.

HelHO S 22/2459 (nro 366): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Käräjäoikeuden mielestä hakijan kolme alaikäistä lasta oli joissain määrin velkajärjestelyä puoltava seikka.

HelHO S 22/601 (nro 600): Hakija oli pysyvällä työkyvyttömyyseläkkeellä, eikä pystynyt parantamaan maksukykyään. Hakijan olosuhteet puolsivat velkajärjestelyn myöntämistä.

HelHO S 22/2394 (nro 70): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Hakija oli yksinasuva 78-vuotias eläkeläinen. Käräjäoikeus katsoi hakijan olosuhteiden puoltavan vahvasti velkajärjestelyä.

HelHO S 23/27 (nro 167): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Hakija oli 73-vuotias eläkeläinen, jolla oli perussairauksia. Käräjäoikeus katsoi hakijan olosuhteiden puoltavan velkajärjestelyä.

Etenkin käräjäoikeudet arvioivat velallisen muita olosuhteita varsin kaavamaisesti. Esitöissä mainittujen seikkojen lisäksi kokonaisarvioinnissa otettiin muina olosuhteina huomioon hakijan työssäolo ja tämän perhesuhteet. Terveiden ja perheettömien työelämässä kiinni olevien velallisten olosuhteissa ei ollut sellaisia seikkoja, jotka olisivat puoltaneet velkajärjestelyn myöntämistä. Kun asia ilmaistaan näin, lisää se nähdäkseni riskiä pitää velallisen muita olosuhteita velkajärjestelyä *vastaan* puhuvina seikkoina.

Hovioikeus katsoikin tarpeelliseksi todeta, että vaikka velallisen henkilökohtaiset olosuhteet eivät erityisesti puoltaneet velkajärjestelyä, eivät ne toisaalta olleet velkajärjestelyä vastaan¹⁵⁵.

Siinä missä velallisen toimien riittämättömyys tai velkaantumisesta kulunut huomattavan lyhyt aika voivat puhua velkajärjestelyn myöntämisestä vastaan, velallisen muiden olosuhteiden tulisi siis hovioikeuden mukaan ainoastaan puoltaa velkajärjestelyä. Nähdäkseni tähän liittyy kuitenkin riski, että velallinen voi *hyötyä* kahdesti tai useammin samasta seikasta. Velallisen toimet voidaan katsoa riittäviksi, jos tämä on riittävän pitkän ajanjakson maksanut velkojansa omien mahdollisuuksiensa puitteissa. Jos velallinen on muuhun olosuhteeseen liittyvän seikan takia maksukyvytön, riittää siis periaatteessa pelkkä ajan kuluminen. Kaavamaisesti sovellettuna samaa seikkaa voidaan pitää *myös* velkajärjestelyä puoltavana velallisen muuna olosuhteena ja jäljempänä kuvatulla tavalla myös merkitystä velalliselle lisäävänä seikkana. Velallisen maksukykyyn vaikuttavat olosuhteet tulisi kuitenkin nähdäkseni katsoa velallisen hyväksi vain kerran.

Aineistossa muina olosuhteina pidettiin siis velallisen ikää, sairauksia, työssäoloa ja perhesuhteita. Yleisenä havaintona velallisen iästä voidaan todeta, että alle 57-vuotiaiden ikää ei pidetty velkajärjestelyä puoltavana seikkana¹⁵⁶. Velallisen sairaudelle voitiin antaa painoarvoa, jos sairaus vaikutti tämän työkykyyn. Aineistossa esiintyneessä kahdessa tapauksessa toisessa velallinen oli sairauden vuoksi jäänyt jo työkyvyttömyyseläkkeelle¹⁵⁷, ja toisessa pitkittynyt ylivelkatilanne aiheutti velalliselle henkisiä ja fyysisiä haasteita¹⁵⁸. Kun velallinen oli vielä kiinni työelämässä, kyseistä seikkaa ei pidetty velkajärjestelyn myöntämisestä puoltavana kuin yhdessä tapauksessa, jossa velallinen työskenteli matalapalkkaisella alalla¹⁵⁹. Elatusvelvollisuuden osalta yhtä huollettavaa lasta ei vielä pidetty velkajärjestelyä puoltavana seikkana, etenkin jos lapsen toinen vanhempi

---

¹⁵⁵ HelHO S 23/310 ja S 23/46.

¹⁵⁶ HelHO S 22/1786, S 22/2358, S 22/2360, S 22/2459, S 23/89, S 23/706, S 23/310, S 22/2144, S 23/46, S 23/621 ja S 23/943.

¹⁵⁷ HelHO S 22/601.

¹⁵⁸ HelHO S 23/1720.

¹⁵⁹ HelHO S 22/2663.

osallistui elatukseen¹⁶⁰. Useampaa lasta sen sijaan pidettiin velkajärjestelyä puoltavana seikkana¹⁶¹.

Kaikki edellä mainitut tutkimusaineistossa puoltavina pidetyt velallisen muut olosuhteet vaikuttavat velallisen maksukykyyn ja tulevat arvioitaviksi jo VJL 4 §:n nojalla. Työssä on edellä tuotu toistuvasti esiin, että lainsäätäjällä on tarkoittanut velallisen muut olosuhteet huomioitavaksi ennen kaikkea velallisen maksukyvyttömyyttä selittävinä seikkoina. Oikeuskäytännössä muiden olosuhteiden huomioiminen vietiin kuitenkin pidemmälle. Perusteluissa tuntui korostuvan etenkin ajatus siitä, että mitä pienempi maksukyky velallisella on, sitä vahvemmin muut olosuhteet puoltavat velkajärjestelyn myöntämistä. Ajatuksen taustalla voidaan nähdä eräänlainen helposti kritisoidavissa oleva ansaintalogiikka, jossa muiden negatiivisten olosuhteiden kasautuminen helpottaa velkajärjestelyyn pääsyä esteestä huolimatta.

Aineistossa velallisen muita olosuhteita arvioitiin osin myös synonyymina velkajärjestelyn merkitykselle velalliselle. Myös päällekkäisyyttä esiintyi, niin että muita olosuhteita pidettiin sekä itsenäisesti velkajärjestelyä puoltavana seikkana että velkajärjestelyn merkitystä korostavana seikkana. Vaihteleva käytäntö korostaa oikeustilan epäselvyyttä ja tulkinnanvaraisuutta, jonka syynä voidaan ainakin osittain nähdä VJL 10 a §:n nykyinen sanamuoto. Velallisen muut olosuhteet jätettiin vuoden 2015 lainmuutoksen yhteydessä kytketyksi *ja*-sanalla velkaantumiseen kuluneeseen aikaan, siinä missä ne tarkoitettiin alun perin tulevan arvioiduksi osana velallisen toimia.

3.5 Velkajärjestelyn merkitys velallisen kannalta

3.5.1 Yleistä merkityksestä velalliselle

Painavien syiden harkinnassa tulee ottaa huomioon velkajärjestelyn merkitys velallisen kannalta. Seikan huomioon ottamisella on haluttu korostaa velkajärjestelyn yleisiä tavoitteita, eli ylivelkaantumisesta johtuvien yksilöllisten ja sosiaalisten haittojen ehkäisemistä.¹⁶² Ylivelkaantumisesta aiheutuvat haitat voivat olla moninaisia. Ylivoimaiset velkaongelmat voivat lamauttaa velallisen ja vaikeuttaa siten tämän selviytymistä

---

¹⁶⁰ HelHO S 22/2358, S 22/2360, S 23/706, S 23/621 ja S 23/943.

¹⁶¹ HelHO S 22/2459 ja S 22/601.

¹⁶² HE 98/2002 vp, s. 32. Velkajärjestelyn yleisistä tavoitteista ks. myös HE 183/1992 vp, s. 22.

työelämässä. Pahimmillaan velkaongelmat voivat johtaa jopa velallisen syrjäytymiseen ja riippuvuuteen sosiaaliturvasta, joka puolestaan aiheuttaa yhteiskunnalle taloudellisia menetyksiä. Yhteiskunnalle voi aiheutua taloudellisia menetyksiä myös siitä, jos velalliset siirtyvät harmaan talouden piiriin.¹⁶³

Lain esitöissä ei ole juurikaan edellä mainittua tarkemmin otettu kantaa siihen, minkälaiset seikat vaikuttavat velkajärjestelyn merkitykseen velalliselle. Velkajärjestelyn merkitys velalliselle päätettiin sisällyttää VJL 10 a §:n mukaan painavana syynä huomioitaviin seikkoihin, sillä näin oli tehty myös säännöstä edeltäneessä oikeuskäytännössä¹⁶⁴. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä KKO 2000:84 erityisenä vastasyynä pidettiin sitä, että velallisen suoritukset eivät tosiasiasa lyhentäneet velkapääomaa. Merkitystä velalliselle korosti siten tämän *maksukyvyttömyys*. Ratkaisussa KKO 2001:21 merkitystä annettiin sille, että velkajärjestelyn epäminen olisi velallisen maksukyvyttömyyden takia *kohtuutonta*. VJL 10 a §:ää edeltäneessä oikeuskäytännössä merkityksen arviointi velallisen kannalta oli siten eräänlaista kohtuullisuusarviointia, jonka kriteerinä voitiin pitää velallisen maksukyvyttömyyden syvyyttä.

Korkeimman oikeuden myöhemmässä ratkaisukäytännössä vakiintuneessa linjassa ei juurikaan tapahtunut muutoksia. Velkajärjestelyn merkitystä velalliselle on pidetty huomattavana etenkin silloin, kun hakija ei kykene edes tulotasoansa parantamalla lyhentämään velkapääomaa (KKO 2004:108, KKO 2006:34 ja KKO 2014:52), ja kun velkojen määrä on niin suuri, ettei hakija kykenisi selviytymään niistä ilman velkajärjestelyä (KKO 2011:9). Merkitystä velalliselle korostaa siten velkojen määrä ja kehäpäätelmän tavoin koko velkajärjestelyn tavoite, eli maksukyvyttömän velallisen taloudellisen tilanteen korjaaminen. Edellä mainittu on lain lähtökohta (VJL 1 §), ja velkajärjestelyn merkitystä velalliselle voidaan siten pitää jopa edellytyksenä velkajärjestelylle. Merkityksen arviointi kuvatulla tavalla itsenäisenä seikkana on siten nähdäkseni tarpeetonta.

Kuten edellisessä alaluvussa on todettu, velallisen muita olosuhteita on monesti pidetty myös velkajärjestelyn merkitystä velalliselle perustelevina seikkoina. Koska merkitystä

---

¹⁶³ HE 37/2000 vp, s. 10. Ylivelkaantumisen aiheuttamista haitoista tarkemmin ks. esim. *Kuvaja ym.* 2023, s. 18–19.

¹⁶⁴ HE 98/2002 vp, s. 31.

velalliselle on arvioitu suhteessa tämän maksukyvyttömyyden syvyyteen, voidaan merkityksellisinä seikkoina pitää siten kaikkia velallisen maksukykyä heikentäviä muita olosuhteita. Tällaisia olosuhteita voivat olla esimerkiksi elatusvelvollisuus ja hakijan puolison työttömyys (KKO 2011:76), mutta myös muut edellä mainitut velallisen olosuhteet. Velkajärjestelyllä voidaan katsoa olevan merkitystä velallisen lisäksi myös *koko perheen* toimeentulolle (KKO 2012:42, KKO 2014:52 ja KKO 2023:80). Koko perheen talouden tervehdyttämistä on pidetty yhteiskunnan kannalta toivottavana, ja merkitystä velalliselle korostikin tällaisissa tilanteissa etenkin puolisolle aiemmin myönnetty velkajärjestely.

3.5.2 Merkitys velalliselle hovioikeuskäytännössä

Velkajärjestelyn myöntämisellä on ymmärrettävästi huomattava merkitys velalliselle. Velkajärjestelyn merkitystä voidaan nähdäkseni sanoa jopa velkajärjestelyn edellytykseksi. Velkajärjestelyn merkitystä velalliselle pidettiin säännönmukaisesti lähes kaikissa tapauksissa velkajärjestelyä puoltavana seikkana¹⁶⁵. Suurimmassa osassa aineistosta päädyttiin kuitenkin toteamaan melko lakonisesti, että: ”velkajärjestelyn merkitys on ymmärrettävästi suurempi hakijalle kuin hakijan velkojille, joille velkajärjestelyn merkitystä voidaan pitää melko rajallisena”. Voidaan jopa sanoa, että velkajärjestelyn merkitys velalliselle on *itsestään selvää*, eikä kyseisen seikan puoltavuutta ole tarpeen perustella sen enempää. Seuraavassa olen pyrkinyt poimimaan tutkimusaineistosta merkitystä velalliselle erityisesti korostaneet seikat.

HelHO S 22/1270 (nro 415): Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin, että luottojen suuren määrän takia velkajärjestelyllä oli huomattava merkitys hakijan ja tämän perheen kannalta.

HelHO S 22/2579 (nro 839): Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden toteamin tavoin, että velkajärjestelyllä olisi velalliselle iso merkitys, sillä velkajärjestelyyn pääsyn avulla hakija saisi apua velkaongelmiinsa ja selkeän alku- ja loppuajankohdan velkajärjestelyn kestolle, minkä jälkeen hän vapautuisi velkajärjestelyn piiriin kuuluvista veloistaan.

---

¹⁶⁵ Vain yhdessä ratkaisussa (HelHO S 23/310) merkitystä velalliselle ei mainittu perusteluissa lainkaan.

HelHO S 22/2663 (nro 1170): Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden perustelut, joiden mukaan velkajärjestelyllä olisi pienituloiselle velalliselle huomattava merkitys.

HelHO S 23/354 (nro 1131): Hovioikeus totesi, että velkajärjestelyn avulla velallinen voisi selviytyä veloistaan ja saada taloudellisen tilanteensa korjatuksi. Hakijan aviopuolisolle myönnetty velkajärjestely ja perheen taloudellinen tilanne huomioiden velkajärjestelyllä katsottiin olevan koko perheelle huomattava merkitys.

HelHO S 23/1720 (nro 1573): Hovioikeus katsoi velkajärjestelyllä olevan hakijalle huomattava merkitys, sillä velkajärjestelyn avulla tämä voisi selviytyä veloistaan ja saada taloudellisen tilanteensa korjatuksi.

HelHO S 22/601 (nro 600): Velallinen kertoi valituksessaan ylivelkaantumisen olleen raskasta ja aiheuttaneen hänelle terveydellisiä ongelmia. Hovioikeus piti hakijan olosuhteistaan esittämiä seikkoja ja velkajärjestelyn merkitystä hänen kannaltaan puoltavina seikkoina.

HelHO S 23/27 (nro 167): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Käräjäoikeus totesi hakijan velkamäärän olevan niin mittava, että on ilmeisen selvää, ettei tämä pysty maksamaan velkojansa takaisin.

Velallisen henkilökohtaiset olosuhteet kytkeytyivät velkajärjestelyn merkitykseen velalliselle myös tarkastellussa tutkimusaineistossa. Velallisen henkilökohtaiset olosuhteet saattoivat lisätä velkajärjestelyn merkitystä velalliselle silloin, kun niiden katsottiin ensin irrallisena seikkana puoltavan velkajärjestelyn myöntämistä¹⁶⁶. Velallisen muut olosuhteet eivät kuitenkaan yhdessäkään tapauksessa vähentäneet velkajärjestelyn merkitystä velalliselle. Kuten edellä on todettu, velkajärjestelyn merkitystä velalliselle pidettiin velkajärjestelyä puoltavana seikkana lähes jokaisessa tapauksessa muista seikoista riippumatta. Merkitystä velalliselle oli siis runsaasta päällekkäisyydestä huolimatta käsitelty tapauskohtaisesti myös erillään velallisen muista olosuhteista.

---

¹⁶⁶ Esim. HelHO S 22/2663, jossa velallisen pienituloisuutta pidettiin puoltavana muuna olosuhteena. Merkityksen osalta todettiin, että velkajärjestelyllä olisi pienituloiselle huomattava merkitys.

Korkeimman oikeuden linjausten mukaisesti tutkimusaineistossa merkitystä tuntui kasvattavan velallisen *maksukyvyttömyyden syvyys*. Merkitystä annettiin muun ohessa velan suurelle määrälle ja velallisen pienille tuloille. Linjausta voidaan kuitenkin perustellusti kritisoida. Voidaanko sanoa, että velkajärjestelyllä on sitä suurempi merkitys velalliselle, mitä matalapalkkaisemmassa ammatissa hän työskentelee tai mitä suurempi hänen kokonaisvelkansa on? Koska velallisen maksukyvyttömyys on velkajärjestelyn ehdoton edellytys, on vastaus nähdäkseni kielteinen. Maksukyvyttömän velallisen näkökulmasta velkojen määrällä ei ole mitään merkitystä, jos velallisen suoritukset eivät kuitenkaan riitä lyhentämään velkapääomaa. Velkojen määrän ja velallisen maksukyvyyn väliselle suhteelle ei siten tulisi painavia syitä arvioitaessa antaa lainkaan merkitystä.

Toinen aineistossa toistuva ilmiö oli velkajärjestelyn merkityksen korostaminen kehäpäätelmän tavoin velkajärjestelyn tarkoituksen avulla. Useammassa ratkaisussa velkajärjestelyn merkitystä velalliselle perusteltiin esimerkiksi veloista selviämällä ja taloudellisen tilanteen korjaamisella, jotka ovat VJL 1 §:n mukaan koko velkajärjestelyn tavoite. Velkajärjestelyn merkitys velalliselle on siten jo *lakiin sisään kirjattu*. Velkajärjestelyn myöntämisellä on ja tuleekin olla velalliselle huomattava merkitys, sillä velkajärjestelyn edellytyksenä on velallisen maksukyvyttömyys. Velkajärjestelyä ei tulisi siis edes myöntää, jos velallisen olisi mahdollista selviytyä veloistaan muulla tavalla. Kyseisiin seikkoihin vetoamiselle ei siten tulisi antaa painavien syiden kokonaisarvioinnissa merkitystä. Velkajärjestelyn myöntämisellä on mitä ilmeisemmin merkitystä velalliselle, eikä seikkaa nähdäkseni olisi tarpeen arvioida erikseen.

3.6 Velkajärjestelyn merkitys velkojan kannalta

3.6.1 Yleistä merkityksestä velkojalle

Velkajärjestelyssä sovitetaan yhteen velallisen etu saada taloudellinen tilanteensa korjatuksi ja velkojien etu saada oikeudenmukainen osuus velallisen nykyisistä ja tulevista tuloista¹⁶⁷. Velkojien etua onkin pyritty velkajärjestelyssä suojaamaan monella eri tavalla. Velkajärjestely voi ensinnäkin estyä, jos velallisella on väliaikaisena pidettävästä syystä poikkeuksellisen heikko maksuvara (VJL 9 a §). Velkojien taloudellista etua

---

¹⁶⁷ Ks. tarkemmin velkajärjestelyn tavoitteista ja eri osapuolien turvattavista eduista HE 183/1992 vp, s. 22.

turvataan siis ajoittamalla velkajärjestely sellaiseen ajankohtaan, jolloin velallisen täysi ansaitsemiskyky on käytössä. Lisäksi yksityisvelkojia on pyritty suojaamaan erikseen mahdollisuudella jatkaa velkajärjestelyn maksuohjelman kestoja enintään kahdella vuodella, jos se on kohtuullista saatavan määrä, velkojan taloudellinen tilanne ja velallisen olosuhteet huomioon ottaen (VJL 31 a §).

Velkajärjestelyssä velkojien edun turvaamiseksi on katsottu tarpeelliseksi huomioida velallisen muuttuvat tulot lisäsuoritusvelvollisuuden myötä. Käytännössä jos velallisen tulot nousevat maksuohjelmassa ilmoitettuihin tuloihin verrattuna kalenterivuoden aikana yli 2.000 euroa, tulee velallisen käyttää summan ylimenevästä osuudesta puolet velkojensa suoritukseksi (VJL 35 a §). Lisäsuoritusvelvollisuuden on katsottu olevan tärkeä etenkin yksityishenkilöille, joiden toimeentuloon saatavalla voi olla suuri merkitys¹⁶⁸. Velkojien etu voidaan nähdä myös velkajärjestelyn yleisten esteiden taustalla. Velkajärjestelylle on este, jos velallinen on menetellyt elinkeinotoiminnassa törkeän sopimattomasti velkojia kohtaan, suosinut jotakuta velkojaa, järjestellyt taloudellista asemaansa velkojien vahingoittamiseksi tai antanut tahallaan velkojalle taloudestaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja (VJL 10.1 §:n 3, 4 ja 6 kohta). Velkoja voi siis valvoa taloudellista etuansa vetoamalla tarvittaessa velkajärjestelyn yleiseen esteeseen, jolloin velkajärjestely joko estyy kokonaan tai velalliselle mahdollisesti vahvistettavan maksuohjelman kesto pitenee.

VJL 10.1 §:n 11 kohdan mukaan velkajärjestelylle on este, jos yksityishenkilöiden välisen merkittävän vahingonkorvauksen, kauppahinnanpalautuksen tai muun vastaavan velan järjesteleminen olisi kokonaisuutena arvioiden kohtuutonta. Kohtuullisuutta arvioidaan siten velallisen ja velkojan kannalta. Siinä missä velkajärjestelyn myöntämättä jättäminen voisi tietyissä tapauksissa olla velallisen kannalta kohtuutonta, voi myöntäminen tietyissä tapauksissa olla myös velkojan kannalta kohtuutonta. Lain esitöissä on mainittu esimerkkinä hometalokaupat. Tilanne voi olla ostajan kannalta kohtuuton, jos myyjän kauppahinnan palautuksen maksuvelvollisuutta sovitellaan tai poistetaan kokonaan. Myyjä on jopa saattanut hankkia kaupasta saaduilla varoilla uuden asunnon, jonka tämä voisi säilyttää velkajärjestelyssä.¹⁶⁹

---

¹⁶⁸ HE 98/2002 vp, s. 20.

¹⁶⁹ HE 83/2014 vp, s.55.

VJL 10.1 §:n 11 kohta soveltuu sanamuotonsa mukaisesti vain harvoihin tapauksiin¹⁷⁰. Mikäli velkajärjestelyn aloittamiselle ei katsota olevan estettä, voidaan yksityisvelkojan taloudellisia etuja pyrkiä suojaamaan vielä VJL 31 a §:n nojalla. Jos myöntämiselle on jokin VJL 10.1 §:ssä tarkoitettu este, tulee velkajärjestelyn merkitys velkojalle arvioitavaksi VJL 10 a §:n nojalla. Merkityksen arvioiminen voi siten tapahtua saman velallisen kohdalla kahdesti, mikä korostaa etenkin *yksityisvelkojien asemaa* velkajärjestelyssä. VJL 10 a §:n mukainen merkityksen arviointi on kuitenkin VJL 10.1 §:n 11 kohdan mukaista kohtuullisuusarviointia laajempaa, ja siinä asettuvat korostetusti vastakkain velkajärjestelyn merkitys velalliselle ja velkojalle. Merkitystä velkojalle voidaan pitää hyvinkin korostuneena, jos sekä esteperuste että painavat syyt puhuvat velkojan edun puolesta. Jos velkajärjestely kuitenkin aloitetaan VJL 10 a §:n mukaisilla painavilla syillä, voi yksityisvelkoja edelleen vedota VJL 31 a §:ään ja saada saatavalleen enintään seitsemän vuoden vähimmäiskertymää vastaavan suorituksen¹⁷¹.

VJL 10 a §:n esitöiden mukaan merkityksen arvioinnissa on otettava huomioon velkojan saatavan määrä ja sen vaikutus velkojan taloudelliseen asemaan. Arvioinnissa voidaan myös ottaa huomioon velkojan jo saamien suoritusten määrä sekä kertymä, jonka velkoja saisi velkajärjestelyssä. Jälkimmäistä voidaan arvioinnissa edelleen verrata kertymään, jonka velkoja saisi ulosottoperinnän jatkuessa. Koska saatavan määrälle on annettava merkitystä, pienvelkojien vastustukselle ei ole lähtökohtaisesti annettava kokonaisarvioinnissa merkittävää painoarvoa. Monesti vähäisetkin saatavat voivat kuitenkin vaikuttaa etenkin yksityisvelkojien taloudelliseen asemaan, jolloin seikka puhuu luonnollisesti velkajärjestelyn myöntämistä vastaan.¹⁷²

---

¹⁷⁰ Esteperustetta ei ole sovellettu yhdessäkään korkeimman oikeuden ennakkoratkaisussa eikä se nousut esiin tutkimusaineistossakaan. Korkein oikeus on todennut säännöksen olevan poikkeusluonteinen, eikä sitä tulisi tulkita laajentavasti. Esimerkiksi osituksen myötä syntynyttä regressisaatavaa ei pidetty luonteeltaan sellaisena, johon VJL 10.1 §:n 11 kohta soveltuisi. Ks. tarkemmin KKO 2019:83 perusteluiden kohdat 14 ja 16.

¹⁷¹ Käytännössä lienee hyvin harvinaista, että velkajärjestelylle ei olisi muuta kuin VJL 10.1 §:n 11 kohdan mukainen este. Esimerkiksi yksityishenkilöiden välinen vahingonkorvaus voi usein liittyä rikokseen, jolloin velkajärjestelylle olisi joka tapauksessa VJL 10.1 §:n 1 kohdan mukainen este. 11 kohdan esteperusteen lisääminen yleisten esteiden luetteloon turvaa kuitenkin yksityisvelkojien etua mahdollistamalla näissä harvinaisissa tapauksissa velalliselle vahvistettavan viiden vuoden maksuohjelman myös silloin, kun velallisen velkaantuminen tai tämän käyttäytyminen velkaantumisen jälkeen ei ole ollut moitittavaa.

¹⁷² HE 98/2002 vp, s. 32.

Oikeuskäytännössä merkityksen arvioinnissa on korostunut *velkajärjestelyn vaikutus velkojan taloudelliseen asemaan*. Pyöristäen noin 10.000 euron saatavia on pidetty niin pienenä, ettei velkajärjestelyn myöntämisellä ole luottolaitoksille ja viranomaisille erityistä merkitystä (KKO 2011:76 ja KKO 2014:52). Jos velallisen maksukyky on heikko, ei velkajärjestelyn myöntämisellä voida katsoa olevan suurta merkitystä velkojille (KKO 2023:80). Merkitystä ei kuitenkaan lähtökohtaisesti voida pitää vähäisenä, kun maksuvelvollisuus perustuu vahingonkorvaukseen, johon velallinen on tuomittu rikoksen takia (KKO 2012:42 ja KKO 2023:80). Väliä on tällöinkin sillä, onko velkoja luonnollinen henkilö. Esimerkiksi Verohallinnolle velkajärjestelyn myöntämisellä ei ole katsottu olevan mainittavaa taloudellista merkitystä, sillä kielteiset vaikutukset kohdistuivat lähinnä valtion (KKO 2011:9 ja KKO 2012:42).

3.6.2 Merkitys velkojalle hovioikeuskäytännössä

Edellä esitetyn mukaisesti merkitystä velkojalle arvioitaessa huomio on kiinnitettävä *saatavan määrään, velkojen taloudelliseen asemaan ja rikoksen uhrin asemaan*. Nähdäkseni velkajärjestelyn merkityksen arvioiminen velkojan kannalta oli tarkastelluissa tapauksissa melko kaavamaista, sillä velkojat olivat pääosin luottolaitoksia ja viranomaisia, eikä velkajärjestelyn myöntämisellä ymmärrettävistä syistä ole tällaisten yhteisöjen taloudelle vähäistä suurempaa merkitystä. Seikan esiin tuominen näissä tapauksissa on jokseenkin tarpeetonta, eikä vähämerkityksellisyyttä velkojen kannalta tulisi ainakaan itsessään pitää velkajärjestelyä puoltavana seikkana. Velkajärjestelyä vastaan puhuvina seikkoina tutkimusaineistossa pidettiin:

HelHO S 22/601 (nro 600): Hakija oli tuomittu vahingonkorvaukseen pahoinpitelystä ja törkeästä vammantuottamuksesta. Velkajärjestelyn merkitystä yksityisvelkojalle ei voitu pitää vähäisenä.

HelHO S 22/2394 (nro 70): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Hakijalla oli yksityisvelkoja ja hän oli lisäksi esitutkinnassa epäiltynä törkeästä velallisen epärehellisydestä, törkeästä kirjanpitorikoksesta ja törkeästä veropetoksesta. Merkitystä velkojille ei voitu pitää vähäisenä.

HelHO S 23/46 (nro 526): Hovioikeus ei myöntänyt hakijalle jatkokäsittelylupaa. Merkitystä Verohallinnolle ei voitu pitää aivan vähäisenä, kun hakijan tapauksessa kyse oli yli 100.000 euron verovelosta, jotka olivat seurausta lakisääteisten velvoitteiden olennaisista laiminlyönneistä.

Merkitystä velkojille puolestaan vähensivät seuraavat seikat:

HelHO S 22/2663 (nro 1170): Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden perustelut niiltä osin, kun merkityksen velkojille katsottiin olevan pieni johtuen etenkin velkojen pienestä määrästä.

HelHO S 23/310 (nro 1739): Velkojen mahdollisuutta saada saatavilleen suorituksia kanssavelallisilta pidettiin merkitystä vähentävänä seikkana.

Yhteenvetona voidaan todeta, että merkitys velkojien kannalta korostui kokonaisharkinnassa ainoastaan niissä tapauksissa, joissa velkojalla on hakijan tekemään rikokseen perustuva vahingonkorvaussaatava tai velkoja on yksityishenkilö. Kaikkein suurin merkityksen voidaan katsoa olevan, kun velkojana on *rikoksen uhrina oleva yksityishenkilö*. Tällaiset tilanteet olivat kuitenkin harvinaisia, ja suurimmassa osassa tarkastelluista tapauksista velkajärjestelyn merkitystä velkojalle ei pidetty ratkaisevana seikkana.

3.7 Kokonaisharkinta

3.7.1 Yleistä kokonaisharkinnasta

VJL 10 a §:n sanamuoto ohjaa lainsoveltajaa helposti kiinnittämään huomion ainoastaan säännöksessä lueteltuihin seikkoihin. Painavien vastasyiden punninnassa ei kuitenkaan ole tarkoitus huomioida ainoastaan VJL 10 a §:ssä mainittuja seikkoja. Esitöissä painotetaan voimakkaasti *kokonaisharkintaa*. Harkinnassa on siten mahdollista huomioida kunkin velallisen tilanteen yksilölliset seikat, jotta velkajärjestelyllä voidaan saavuttaa kohtuullinen lopputulos niin velallisen kuin velkojan kannalta.¹⁷³

Kokonaisharkinnan vaatimuksesta seuraa myös se, että kaikkien säännöksessä mainittujen seikkojen ei tarvitse puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä. Jokaisen VJL 10 a §:ssä

---

¹⁷³ HE 98/2002 vp, s. 22.

mainitun seikan merkityksellisyys tulee punnita erikseen kunkin velallisen kohdalla. Yksikin vahvasti velkajärjestelyä puoltava seikka voi riittää velkajärjestelyn myöntämisperusteeksi, vaikka muut seikat puhuisivat velkajärjestelyä vastaan. Vastaavasti yksittäisenkin seikka voi puhua velkajärjestelyn myöntämisestä vastaan niin voimakkaasti, että se estää velkajärjestelyyn pääsyn, vaikka kaikki muut seikat puhuisivatkin myöntämisen puolesta.¹⁷⁴

Kokonaisharkinnassa tulee kiinnittää huomiota etenkin velkajärjestelyn esteen laatuun ja siten velallisen toiminnan moitittavuuteen.¹⁷⁵ Yleisesti voidaan todeta, että mitä moitittavampaa velallisen käyttäytyminen on ollut, sitä painavampia syitä velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää.¹⁷⁶ Tämä tarkoittaa sitä, että myös velkaantumisen muut olosuhteet on otettava huomioon. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä itse velkaantumisen moitittavuutta on vähentänyt esimerkiksi velallisen sairaus, jonka takia hän ei ollut pystynyt huolehtimaan taloudellisista asioistaan riittävän hyvin (KKO 2011:76). Myös nuoruudesta johtuvan harkintakyvyn puutteen ja pikavippien helpon saatavuuden on katsottu vähentävän velkaantumisen piittaamattomuutta ja vastuuttomuutta (KKO 2014:52).

Tuoreen ennakkoratkaisun KKO 2023:80 myötä korkein oikeus otti suoraan kantaa hakijalla diagnosoidun *peliriippuvuuden* vaikutuksesta velkaantumisen moitittavuuteen ja siten painavien syiden arviointiin¹⁷⁷. Peliriippuvuuden vaikutusta arvioitiin tapauksessa sekä VJL 10.1 §:n 1 että 7 kohdassa tarkoitetun velkaantumisen syntymiseen. Tällaiset velallisen harkintakykyyn vaikuttavat sairaudet tulee jo lain esitöidenkin mukaan ottaa huomioon arvioitaessa velkaantumisen piittaamattomuutta¹⁷⁸, mutta oikeustila diagnosoidun peliriippuvuuden osalta on ollut epäselvä ja tulkinnanvarainen¹⁷⁹.

---

¹⁷⁴ HE 83/2014 vp, s. 56.

¹⁷⁵ HE 98/2002 vp, s. 22.

¹⁷⁶ HE 98/2002 vp, s. 22 ja 31. Näin myös vakiintuneesti korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä. Ks. esim. ennakkoratkaisujen KKO 2012:42 ja KKO 2011:9 perustelut.

¹⁷⁷ Aikaisemmassa oikeuskäytännössä lähimmäksi on päästy ratkaisussa KKO 2021:39, joka koski jatkokeskustelun myöntämistä hakijalle, jonka velkaantuminen oli johtunut pääosin diagnosoidusta peliriippuvuudesta. Korkein oikeus katsoi, että oikeustilan epäselvyyden takia käräjäoikeuden kielteisen päätöksen oikeellisuutta oli syytä epäillä.

¹⁷⁸ HE 83/2014 vp, s.53. Ks. myös oikeuskäytännöstä aiemmin mainittu KKO 2011:76.

¹⁷⁹ Oikeustilan epäselvyydestä ks. tarkemmin aiemmin mainitun ratkaisun KKO 2021:39 perustelut.

Ratkaisun perusteluissa korkein oikeus toteaa suoraan peliriippuvuuden olevan sellainen sairaus, joka tulee ottaa huomioon velkaantumisen piittaamattomuutta koskevassa harkinnassa. Kyseisessä tapauksessa ei kuitenkaan esitetyn selvityksen perusteella voitu katsoa, ettei hakijalla olisi peliriippuvuuden takia ollut riittäviä edellytyksiä arvioida velanoton seurauksia. Koska peliriippuvuus oli vaikuttanut hakijan harkintakykyyn, voitiin sitä kuitenkin pitää kokonaisarvioinnissa velkaantumisen piittaamattomuutta vähentävänä seikkana. Linjaus on varsin selvä. Jos sairauden voidaan osoittaa vaikuttaneen velallisen harkintakykyyn, voi se olla velkaantumisen piittaamattomuutta vähentävä seikka¹⁸⁰. Hakijalla katsottiin vastaavasti olleen peliriippuvuudesta huolimatta riittävä kyky arvioida rikostensa merkitystä ja niistä aiheutuvia seurauksia. Sairaus oli kuitenkin olennaisesti heikentänyt hakijan kykyä hallita käyttäytymistään, ja sitä pidettiin siksi myös rikosperusteisen velkaantumisen moitittavuutta vähentävänä seikkana.

3.7.2 Kokonaisharkinta hovioikeuskäytännössä

Keskeistä kokonaisharkinnassa on edellä kuvatulla tavalla velkaantumisen moitittavuuden arviointi. Korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä velkaantumisen moitittavuutta vähentävinä seikkoina on pidetty lähinnä velallisen nuorta ikää, sairauksia ja epätoivottuja elämänmuutoksia. Tutkimusaineistossa seuraavia seikkoja pidettiin velkaantumisen moitittavuutta vähentävinä:

HelHO S 22/1270 (nro 415): Asiassa esitetyn selvityksen perusteella velkaantuminen ei ollut erityisen moitittavaa. Velallinen oli ilmoittanut piittaamattomaksi katsotun velkaantumisen taustatekijöiksi avioeron, pitkäaikaisen sairastelun ja auton hajoamisen.

HelHO S 22/2180 (nro 1919): Hovioikeus piti piittaamattoman velkaantumisen moitittavuutta vähentävinä seikkoina velallisen peli- ja päihderiippuvuutta sekä kaksisuuntaista mielialahäiriötä. Velallisen saama hoito oli ajallisessa yhteydessä velkaantumisessa tapahtuneisiin muutoksiin.

HelHO S 22/2663 (nro 1170): Piittaamattoman velkaantumisen taustalla oli anteeksiannettavia ja inhimillisiä syitä, sillä velat oli otettu perheen perustarpeiden

---

¹⁸⁰ Ks. myös *Tammi-Salminen* 2013, s. 206.

tydyttämistä varten. Hovioikeus piti velallisen taloudellisesti vaikeaa elämäntilannetta moitittavuutta lieventävänä seikkana.

HelHO S 23/354 (nro 1131): Hovioikeus kiinnitti perusteluissaan huomiota siihen, että merkittävä osa hakijan velkaantumisesta oli syntynyt ennen koronapandemiaa ja sen myötä vaikeutunutta yritystoimintaa.

HelHO S 23/1720 (nro 1573): Hakijan velkaantumiseen liittyi inhimillisiä syitä, joiden takia piittaamattomuutta ei voitu pitää erityisen moitittavana. Velkaantumisen taustatekijöinä oli muun muassa hakijan puolison jääminen pois työelämästä, ero sekä yritystoiminnan konkurssi.

HelHO S 23/805 (nro 1953): Yhdistelylainan ottamista pidettiin osoituksena piittaamattomasta velkaantumisesta, kun hakija oli hakenut velkajärjestelyä noin vuoden päästä yhdistelylainan ottamisesta. Velan tarkoitus oli kuitenkin moitittavuutta vähentävä seikka.

Kun velkajärjestelylle oli VJL 10.1 §:n 1, 2 tai 3 kohdan mukainen este, kokonaisarvioinnissa korostui esteperusteen moitittavuus, jonka takia velkajärjestelyn myöntämiseksi vaadittiin aivan erityisen painavia vastasyitä¹⁸¹. Myös tapauksessa sovellettujen esteperusteiden määrä vaikutti puoltavilta seikoilta edellytettyn painavuuteen¹⁸², ja joissain tapauksissa pelkkä esteperusteen laatu saattoi jo itsessään olla velkajärjestelyä vastaan puhuva seikka¹⁸³. Edellä sanottu kuvastaa hyvin sitä, että kokonaisarvioinnissa huomioidaan vahvasti myös velkajärjestelyn myöntämisen vaikutus yleiseen yhteiskunta- ja maksumoraaliin. Rikos- ja elinkeinoperusteisen velkaantumisen osalta voidaan todeta, että velkajärjestelyn myöntämisen kynnyks oli korkea. Suurimmassa osassa tarkasteltavista tapauksista hovioikeus ei myöntänyt hakijalle edes jatkokäsittelylupaa.

VJL 10 a § ei ole tarkoitettu olemaan tyhjentävä luettelo kaikista painavien syiden kokonaisarvioinnissa huomioon otettavista seikoista. Tarkasteltavasta aineistosta ei

---

¹⁸¹ HelHO S 23/27 ja S 23/46.

¹⁸² HelHO S 23/621.

¹⁸³ HelHO S 22/2394 ja S 23/943. Tapauksissa velkajärjestelylle katsottiin olevan VJL 10.1 §:n 1 ja 2 kohdan mukainen este. Yleistäen voidaan todeta, että rikosperusteista velkaantumista pidetään lähtökohteisesti erittäin moitittavana.

kuitenkaan ilmennyt muita vastaavalla tavalla kategorisoitavissa olevia seikkoja, joille lainsoveltaja olisi antanut kokonaisarvioinnissa painoarvoa. Edellä kuvatusti kokonaisarviointi oli käytännössä *velkaantumisen moitittavuuden arviointia*. Yleisin tuomioistuinten toimintatapa oli arvioida tapaukseen soveltuvien VJL 10 a §:ssä mainittujen seikkojen puoltavuus, ja punnita sitten velkaantumisen moitittavuus huomioon ottaen, onko tapauksessa käsillä enemmän velkajärjestelyn puolesta vai sitä vastaan puhuvia seikkoja.

4 Velkajärjestely Ruotsissa

4.1 Velkajärjestelyn pääpiirteet Ruotsissa

Ruotsin SksanL tuli voimaan 1. heinäkuuta 1994, eli Pohjoismaista viimeisimpänä¹⁸⁴. Säännöksen tarpeen taustalla on nähtävissä hyvin samanlaisia yhteiskunnallisia tekijöitä kuin Suomessa¹⁸⁵. Korkosäätelyn purkaminen vuonna 1985 helpotti kuluttajien lainansaantia, kuten Suomessakin. Tämä johti nopeaan ruotsalaisten kotitalouksien velkaantumisasasteen kasvuun 1980-luvun jälkimmäisen puoliskon aikana. Etenkin asuntolainojen, mutta myös kulutusluottojen, määrän osalta oli nähtävissä selvää kasvua. Samanlaisesti osakkeiden ja kiinteistöjen arvo nousi, joka mahdollisti entistä suurempien vakuudellisten lainojen ottamisen. Lainansaannin ehtoja tiukennettiin 1990-luvulle tultaessa, minkä myötä kotitalouksien velkaantumisasaste palasikin suhteellisen nopeasti korkosäätelyn vapauttamista edeltäviin lukuihin. Vahinko oli kuitenkin jo tapahtunut. 1990-luvun laman myötä kiinteistöjen arvot laskivat nopeasti ja työttömyys lisääntyi, mikä johti monen kotitalouden maksukyvyttömyyteen.¹⁸⁶

Ruotsissa velkajärjestely voidaan myöntää luonnolliselle henkilölle, jonka pääasiallinen intressien keskus on Ruotsissa (SksanL 5 ja 6 §). Hakijan on oltava kvalifioidusti maksukyvytön. Velkajärjestelyn myöntämisen edellytyksenä on, että velallinen ei tämän henkilökohtaiset olosuhteet huomioon ottaen kykene selviytymään veloistaan muulla tavoin kohtuullisessa ajassa (SksanL 7 §). Ajan kohtuullisuutta arvioitaessa on lain esitöiden mukaan otettava huomioon kaikki hakijan maksukykyyn vaikuttavat henkilökohtaiset seikat, kuten hakijan ikä, terveydentila tai perhesuhteet. Hakijan ollessa työtön, arvioinnissa on huomioitava esim. hakijan mahdollisuudet työllistyä uudestaan tulevaisuudessa.¹⁸⁷ Näiltä osin velkajärjestelyn edellytykset vastaavat tarkoitukseltaan pääosin VJL 9 ja 9 a §:ssä säädettyä.

Keskeinen ero järjestelmien välillä puolestaan ilmenee siinä, että SksanL:ssa ei ole säädetty velkajärjestelyn yleisistä esteistä eikä siten myöskään VJL 10 a §:n tarkoittamista painavista syistä. Velkajärjestely on myönnettävä, jos se on hakijan henkilökohtaiset ja

¹⁸⁴ Norjan Lov om frivillig og tvungen gjeldsordning for privatpersoner tuli voimaan vuonna 1993 ja Tanskan Konkursloven jo vuonna 1984.

¹⁸⁵ Näin todettu myös HE 183/1992 vp, s. 14.

¹⁸⁶ Prop. 1993/94:123, s. 33–34.

¹⁸⁷ Prop. 2015/16:125, s. 207.

taloudelliset olosuhteet huomioiden kohtuullista. Kohtuullisuusarvioinnissa on otettava erityisesti huomioon velkaantumisen syy ja siihen vaikuttaneet olosuhteet, velallisen toimet velvollisuuksiensa täyttämiseksi sekä velallisen tapa toimia velkajärjestelyprosessin aikana (SksanL 9 §). Esimerkiksi kohtuuttoman kulutustason ylläpitäminen tulotasoon nähden on sellainen lain tarkoittama velkaantumisen syy, joka puhuu kohtuullisuusarvioinnissa velkajärjestelyn myöntämistä vastaan¹⁸⁸. Ruotsin oikeuskäytännössä on katsottu, että myös rikosperusteiset velat voivat puhua velkajärjestelyn myöntämistä vastaan, kun niiden osuus saatavien kokonaismäärästä on merkittävä¹⁸⁹. Edellä mainitut vastaavat käytännössä VJL 10.1 §:n 1 ja 7 kohdassa tarkoitettuja yleisiä esteitä.

Vaikka myös velkaantumisesta kuluneelle ajalle voidaan antaa kohtuullisuusarvioinnissa merkitystä, ei sen tulisi olla ratkaiseva seikka. Tuoreet velat eivät siten itsessään ole este velkajärjestelyn myöntämiselle silloin, kun velallisen muut olosuhteet puoltavat vahvasti velkajärjestelyn myöntämistä. Etenkin velkaantumisen syy vaikuttaa kuluneen ajan merkitykseen arvioinnissa, ja hyvin tuoreet velat voivat puhua velkajärjestelyn myöntämistä vastaan lähinnä silloin, jos velkaantuminen on jatkunut tiedossa olevista maksuvaikeuksista huolimatta.¹⁹⁰

Ruotsi otti mallia SksanL 9 §:n muotoiluun Tanskasta, siinä missä Suomessa ja Norjassa velkajärjestelyn edellytykset on muotoiltu osin esteiden kautta¹⁹¹. Säännöksen sanamuodosta seuraa, että taakka kohtuuttomuuden osoittamisella on lainsoveltajalla, mitä voidaan joissain määrin pitää velallisen kannalta myönteisempänä lähestymistapana. Säännöksen tarkoitus ja lopputulos on kuitenkin jokseenkin sama kuin Suomessa, eli rajata velkajärjestelyn henkilöpiirin ulkopuolelle ne henkilöt, joiden velkaantuminen on ollut tavalla tai toisella moitittavaa. Yhtäläisyyksiä voidaan havaita myös sen suhteen, että kohtuullisuusarvioinnissa huomioitavat seikat vastaavat hyvin pitkälti VJL 10 a §:n tarkoittamia painavia syitä.

---

¹⁸⁸ Esim. RH 1995:132, jossa hakijan ylivelkaantuminen oli seurausta esim. ulkomaanmatkoista ja kallisten huonekalujen ostamisesta.

¹⁸⁹ Esim. NJA 2017 s. 741, jossa hakija oli syyllistynyt tuhopolttoon ja 45 % saatavien kokonaismäärästä olivat rikosperusteisia.

¹⁹⁰ Prop. 2010/11:31, s. 23.

¹⁹¹ Prop. 1993/94:123, s. 96.

Varsinaisen velkajärjestelymenettelyn osalta on järjestelmien välillä havaittavissa useita eroja. Ruotsissa velalliselle vahvistetaan tämän maksukykyä vastaava maksuohjelma, jonka kesto on lähtökohtaisesti viisi vuotta, jollei ole painavia syitä määrätä lyhempää maksuohjelmaa (SksanL 33 ja 34 §)¹⁹². Maksuohjelman pituus on siten lähtökohtaisesti pidempi kuin Suomessa. Säännöksen tarkoittamia painavia syitä lyhemmän maksuohjelman määrittämiseksi voivat lain esitöiden mukaan olla velallisen vakava sairaus ja korkea ikä¹⁹³ taikka velkaantumisesta kulunut aika ja riski lapsen huostaanotosta¹⁹⁴. Oikeuskäytännössä myös velallisen pitkäaikaiset toimet velkojen maksamiseksi ulosoton kautta on katsottu painavaksi syyksi lyhemmän maksuohjelman määrittämiseksi¹⁹⁵.

Maksuohjelman suorittamisen myötä velallinen vapautuu velkavastuustaan niiltä osin kuin velat eivät maksuohjelman aikana tule maksetuiksi (SksanL 47 §). Kaikilla saatavilla on lähtökohtaisesti samat oikeudet, ja velallisen maksut jakautuvat siten velkojille suhteessa saatavien suuruuteen (SksanL 37 §). Velkajärjestelyn pääperiaate on siten samanlainen kuin Suomessa. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvat eräin poikkeuksin kaikki ennen aloittamispäätöksen tiedoksiantoa syntyneet velat (SksanL 30 §). Suomen mallista poiketen velkajärjestelyn piiriin eivät kuulu elatusapusaatavat, vakuusvelat taikka eräännyttömät, ehdolliset ja riitaiset saatavat (SksanL 31 ja 32 §).

Koska vakuusvelat eivät edellä mainitulla tavalla kuulu Ruotsissa velkajärjestelyn piiriin, asunnon säilyttävä maksuohjelma ei ole lähtökohtaisesti mahdollinen. Ruotsissa velallinen ei nimittäin saa säilyttää velkajärjestelyssä mitään arvokasta omaisuutta, kuten autoa tai asuntoa¹⁹⁶, eli vaikka hakija kykenisi elinkustannuksistaan tinkimällä selviämään vakuusvelan lyhennyksestä, on tämän lähtökohtaisesti myytävä asuntonsa velkajärjestelyyn päästäkseen. Ruotsin ulosottoviranomainen on kuitenkin antanut linjauksen, jonka mukaan nettoarvoltaan alle 200.000 kruunun (n. 17.000 €) arvoinen kiinteistö olisi

---

¹⁹² Direktiivin (EU) 2019/1023 21 artikla edellyttää, että maksuohjelman pituus yrittäjien osalta on lähtökohtaisesti enintään kolme vuotta. 23 artiklassa säädetään poikkeuksista, jotka mahdollistavat pidemmän maksuohjelman määrittämisen. Ruotsissa yrittäjien velkajärjestelystä on säädetty erillisellä lailla (lag (2016:676) om skuldsanering för företagare), jonka 36 §:n mukaan maksuohjelman pituus on kolme vuotta. Ruotsissa yrittäjille myönnetyn maksuohjelman pituus on siten lähtökohtaisesti luonnollisille henkilöille myönnettyä maksuohjelmaa lyhempi.

¹⁹³ Prop. 2005/06:124, s. 52.

¹⁹⁴ Prop. 2015/16:125, s. 89 ja 222.

¹⁹⁵ Ks. NJA 2019, s. 43.

¹⁹⁶ Prop. 1993/94:123, s. 93.

mahdollista säilyttää velkajärjestelyssä, jos sitä pidetään velallisen kannalta kohtuullisena¹⁹⁷.

Mahdollisesti merkittävin ero järjestelmien välillä on ulosottoviranomaisen rooli velkajärjestelyprosessin aikana. Suomessa ulosottoviranomaisen rooli velkajärjestelyssä rajoittuu lähinnä täytäntöönpanoon tilanteissa, joissa velallinen laiminlyö maksuohjelman mukaiset maksunsa (VJL 42 §). Ruotsissa ulosottoviranomaisen rooli alkaa jo velvollisuudesta neuvoa vaikeasti velkaantuneita velkajärjestelyyn liittyvissä asioissa (SksanL 2 §). Suomessa tämä neuvontatehtävä kuuluu pääasiassa oikeusaputoimistoissa työskenteleville talous- ja velkaneuvojille (TvnL 1 §).

Siinä missä velkajärjestelyhakemus käsitellään Suomessa velallisen kotipaikan mukaan määräytyvässä tuomioistuimessa, Ruotsissa ulosottoviranomainen tutkii velkajärjestelyn edellytykset ja tekee päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta (SksanL 27 §). Asia siirtyy paikallisen käräjäoikeuden käsiteltäväksi ainoastaan, jos velallinen tekee valituksen ulosottoviranomaisen päätöksestä (SksanL 45 §). Edelleen huomattavana erona on mainittava, että Ruotsissa velallinen maksaa maksuohjelman mukaiset suoritukset kerran kuukaudessa ulosottoviranomaiselle (SksanL 38 §), eikä suoraan velkojille kuten Suomessa lähtökohtaisesti tehdään¹⁹⁸. Ulosottoviranomainen tilittää näin kertyneet varat kerran vuodessa velkojille jako-osuuksien mukaisesti (SksanL 41 §).

Vaikka Ruotsin järjestelmä ei tunne velkajärjestelyn yleisiä esteitä, sallii SksanL velkajärjestelyn aloituspäätöksen kumoamisen velkojan vaatimuksesta tietyissä tilanteissa, joissa voidaan nähdä piirteitä VJL 10.1 §:n 4, 5 ja 8 kohdassa tarkoitetuista esteperusteista. SksanL 48 § sisältää 7 kohdan luettelon, jonka mukaan aloituspäätös on mahdollista kumota jälkikäteen velkojan vaatimuksesta, jos velallinen on esim. antanut väärää tietoa velkajärjestelyä varten, suosinut jotakuta velkojaa tai velallisen tulot ovat nousseet merkittävästi velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen.

---

¹⁹⁷ Kronofogdemyndighetens ställningstagande dnr 840 24216-18/121, s. 1.

¹⁹⁸ Suomessakin on tuomioistuimen harkinnan mukaan mahdollista määrätä maksut osaksi tai kokonaan suoritettavaksi ulosottomiehelle (VJL 41 §).

Kaikki edellä todettu huomioiden suurin osa Suomessa velkajärjestelyn esteeksi säädettyistä seikoista tulee huomioiduksi myös Ruotsissa, vaikka niitä ei ole päätetty erikseen kirjata lakiin. Aiemmin mainitun Uiton jaon mukaiset itse velkaantumisen moitittavuuteen liittyvät esteperusteet tulevat Ruotsissa arvioiduiksi ulosottoviranomaisen toimesta osana SksanL 9 §:n kohtuullisuusarviointia. Velkaantumisen jälkeinen moitittava käyttäytyminen voi puolestaan kumota jo tehdyn myönteisen aloituspäätöksen SksanL 48 §:n nojalla, jos kyseiset seikat tulevat velkojien tietoon.

Koska VJL 10 §:ssä tarkoitetut esteperusteet tulevat Ruotsissa tutkituksi osana SksanL 9 §:n mukaista kohtuullisuusarviointia, on luontevaa, että VJL 10 a §:n tarkoittamat painavat syyt punnitaan samassa yhteydessä. Painavista syistä kaikki VJL 10 a §:ssä erikseen mainitut tulevat tarkemmin jäljempänä kuvatulla tavalla huomioiduksi SksanL 9 §:n kohtuullisuusarvioinnissa. Suomen ja Ruotsin järjestelmät ovat siten eroavaisuuksistaan huolimatta velkajärjestelyn henkilöpiirin rajaamisen osalta hyvinkin yhteneväiset.

4.2 Painavat syyt Ruotsissa

Edellä kuvatulla tavalla SksanL ei tunne velkajärjestelyn yleisiä esteitä eikä siten painavia syitä velkajärjestelyn myöntämiseksi esteestä huolimatta. VJL 10 a §:n tarkoittamia painavia syitä voidaan kuitenkin ainakin joiltain osin verrata SksanL 9 §:n mukaan kohtuullisuusarvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin. SksanL 9 § kattaakin nähdäkseni monelta osin sekä VJL 10 §:n mukaisten esteiden tutkimisen että VJL 10 a §:n painavien syiden arvioimisen. SksanL 9 §:n mukaan:

”Skuldsanering får beviljas om det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden.

Vid skälighetsbedömningen ska särskilt beaktas omständigheterna vid skuldernas tillkomst, de ansträngningar gäldenären har gjort för att fullgöra sina förpliktelser och det sätt på vilket gäldenären har medverkat under handläggningen av ärendet om skuldsanering.”

Ruotsissa velkajärjestely voidaan siis myöntää SksanL 9 §:n nojalla, jos se on velallisen henkilökohtaiset ja taloudelliset olosuhteet huomioiden kohtuullista.

Kohtuullisuusarvioinnissa on otettava erityisesti huomioon *velkaantumisen syy ja siihen vaikuttaneet olosuhteet, velallisen toimet veloitteidensa täyttämiseksi sekä velallisen myötävaikutus velkajärjestelyn toteuttamiseksi*.

Säännöksen ei sanamuotonsa perusteella ole tarkoitus olla tyhjentävä luettelo kohtuullisuusarvioinnissa huomioitavista seikoista. Alun perin säännöksessä nimettyjä huomioitavia seikkoja olivat edellä mainittujen ohella *velallisen pyrkimykset sovintoon pääsemiseksi sekä velkaantumisesta kulunut aika*. Lain esitöiden mukaan säännöksen sanamuodon muuttamisella ei kuitenkaan ollut tarkoitus, etteikö kyseisiä seikkoja tulisi enää ottaa arvioinnissa huomioon.¹⁹⁹ Edellä mainitun perusteella voidaan todeta, että SksanL 9 §:n mukaisessa kohtuullisuusarvioinnissa otetaan huomioon VJL 10 a §:n sanamuotoa mukailleen ainakin velallisen toimet velkojensa maksamiseksi, velkaantumisesta kulunut aika ja muut velallisen olosuhteet.

SksanL 9 §:n esitöiden mukaan velalliselta edellytetään lähtökohtaisesti, että tämä on tehnyt voitavansa velkojensa maksamiseksi. Velkojien välttely, omaisuuden luovuttaminen velkojien vahingoksi tai muut toimet maksuvelvollisuuden laiminlyömiseksi puhuvat kaikki velkajärjestelyn myöntämistä vastaan. Mitä pidempiaikaisemmin velallinen on pyrkinyt tekemään kaikkensa velkojen maksamiseksi ja esimerkiksi sovintoratkaisuun pääsemiseksi, sitä enemmän seikka puoltaa velkajärjestelyn myöntämistä²⁰⁰. Puoltavana seikkana pidetään myös velkojien tiedottamista talouden maksukyvyssä tapahtuvista muutoksista.²⁰¹

Oikeuskäytännössä toimien riittävyttä arvioitaessa on otettu huomioon esimerkiksi velallisen työkyvyttömyys²⁰² ja vankeustuomio²⁰³, joiden aikana velalliselta ei luonnollisesti voida edellyttää toimia velkojen lyhentämiseksi. Jo velkajärjestelyn edellytyksistä seuraa, että perusturvaan kuulumattoman omaisuuden realisointi voidaan etenkin vapaaehtoisesti toteutettuna katsoa puoltavan velkajärjestelyn myöntämistä. Puoltavina

---

¹⁹⁹ Prop. 2005/06:124, s. 74 ja Prop 2010/11:31, s. 23.

²⁰⁰ NJA 1996 s. 324.

²⁰¹ Prop. 1993/94:123, s. 98.

²⁰² Ks. NJA 2017 s. 741. Velallinen oli maksanut ulosoton kautta velkojaan siihen asti, että oli jäänyt työkyvyttömäksi.

²⁰³ Ks. RH 2019:8. Hovioikeus totesi, että velallinen ei ymmärrettävistä syistä ollut voinut maksaa velkojaan vankeusrangaistuksen aikana.

pidettävät velallisen toimet eivät juurikaan eroa Suomen ja Ruotsin välillä, mutta eroavaisuuden voi halutessaan havaita velallisen toimille annetussa merkityksessä. Siinä, missä Suomessa velallisen toimet korostuvat tärkeimpänä huomioitavana seikkana, ei vastaavaa ole havaittavissa Ruotsin oikeuskäytännössä.

Velkaantumisesta kuluneelle ajalle voidaan esitöiden mukaan antaa huomattava merkitys etenkin silloin, kun iso osa veloista on konkurssiin päätyneen elinkeinotoiminnan saattavia. Pääsääntöisesti voidaan edellyttää, että velkaantumisesta on kulunut 3–4 vuotta ennen kuin velkajärjestely voitaisiin myöntää. Poikkeuksellisen tuoreet velat puhuisivat lähtökohtaisesti velkajärjestelyn myöntämistä vastaan jo yleisen maksumoraalin ylläpitämisen vuoksi.²⁰⁴ Ajan kulumiselle ei kuitenkaan tule antaa ratkaisevaa merkitystä, jos muut velallisen olosuhteet puhuvat vahvasti velkajärjestelyn puolesta. Kuluneelle ajalle annettavaan merkitykseen vaikuttavat myös ennen kaikkea velkaantumisen syy ja siihen vaikuttaneet olosuhteet.²⁰⁵

HD:n oikeuskäytännössä viiden vuoden kulunutta aikaa elinkeinotoimintaan liittyneestä velkaantumisesta on pidetty velkajärjestelyä puoltavana seikkana, mutta noin vuoden kulunutta aikaa tappiollisen asuntokaupan jälkeen velkajärjestelyä vastaan puhuvana seikkana. Rikosperusteisen velkaantumisen osalta on edellytetty yli 10 vuoden ajan kulumista.²⁰⁶ SksanL:n – toisin kun VJL:n – esitöissä on poikkeuksellisen tarkasti otettu kantaa siihen, kauanko velkaantumisesta tulisi olla vähintään kulunut aikaa. Esitöissä todettu tai HD:n linjaukset eivät kuitenkaan juurikaan poikkea KKO:n tulkinnasta VJL 10 a §:n suhteen, joskin Ruotsissa linja vaikuttaisi olevan hiukan ankarampi. Merkittävin ero liittyy siihen, että Ruotsissa muutaman vuoden kulunut aika on lähtökohtaisesti velkajärjestelyn ehdoton edellytys ja Suomessa vain silloin, kun velkajärjestelylle katsotaan olevan VJL 10 §:n mukainen este.

SksanL 9 §:n kohtuullisuusarvioinnissa on kyse kokonaisarvioinnista, eli kaikki velallisen henkilökohtaisiin ja taloudellisiin olosuhteisiin vaikuttavat seikat tulee ottaa huomioon. Säännöksen muotoilulla on pyritty siihen, ettei yksikään velallinen rajaudu

---

²⁰⁴ Prop. 1993/94:123, s. 99.

²⁰⁵ Prop. 2010/11:31, s. 23.

²⁰⁶ Ks. ratkaisut NJA 1996 s. 324, NJA 1997 s. 341 ja NJA 2017 s. 741.

velkajärjestelyn henkilöpiirin ulkopuolelle vain yhden seikan nojalla. Samanaikaisesti arvioinnissa on huolehdittava siitä, että velkajärjestelyn myöntäminen ei vaaranna yleistä yhteiskuntamoraalia. Kaikkein painavimmaksi kokonaisarviointiin vaikuttavaksi seikaksi on esitöissä mainittu velallisen tarve rehabilitaatiolle, toisin sanoen *velkajärjestelyn merkitys velalliselle*.²⁰⁷

Esimerkiksi ratkaisussa NJA 1996 s. 548 velallinen oli raitistunut alkoholisti ja HD piti rehabilitaation kannalta tärkeänä, että tämä saisi myös taloudelliset ongelmansa ratkaisuun. Ero suhtautumisessa velkajärjestelyn merkitykseen velalliselle on Suomeen verrattuna huomattava. Suomen oikeuskäytännössä velkajärjestelyn merkitykselle velalliselle on annettu varsin vähäinen, lähes itsestään selvä ja korkeintaan muita puoltavia seikkoja tukeva painoarvo kokonaisarvioinnissa. Kyse ei kuitenkaan nähdäkseni ole siitä, että Suomessa olisi pyritty tietoisesti rajaamaan velkajärjestelyn henkilöpiiriä Ruotsia suppeammaksi, ottaen huomioon VJL:n ja SksanL:n samansuuntaiset taustat ja tavoitteet. Voidaan kuitenkin todeta, että SksanL 9 §:n sanamuoto joissain määrin ohjaa lainsoveltajaa vähemmän kaavamaiseen lainsoveltamiseen. Toisaalta Ruotsissakaan edes huomattava merkitys velalliselle ei riittänyt velkajärjestelyn myöntämiseksi ratkaisussa NJA 2017 s. 741, kun velallinen oli syyllistynyt vakaviin henkeä uhkaaviin rikoksiin.

Kokonaisarvioinnissa voidaan myös ottaa huomioon velkajärjestelyn merkitys velkojille silloin, kun velkojalla on rikokseen perustuva vahingonkorvaussaatava velalliselta. Lähtökohtaisesti tällainen velka puhuu velkajärjestelyn myöntämistä vastaan, mutta lieventävinä seikkoina voidaan pitää esimerkiksi vahingonkäräjän myönteistä suhtautumista velkajärjestelyn myöntämiseen tai velan osittaista maksamista.²⁰⁸ Vastaavasti KKO on linjannut, että merkitystä velkojalle ei voida pitää vähäisenä silloin, kun tämän saatava perustuu vahingonkorvaukseen, johon hakija on tuomittu rikoksen johdosta. Kaikki edellä mainittu huomioiden voidaan todeta, että SksanL 9 §:n tarkoittamassa kohtuullisuusarvioinnissa otetaan huomioon samat seikat, kuin VJL 10 a §:n mukaisessa kokonaisarvioinnissa. Merkittävimpänä erona on eri seikkojen välinen painoarvo. Ruotsissa korostetaan velkajärjestelyn merkitystä velalliselle ja Suomessa velallisen toimia velkojen maksamiseksi.

---

²⁰⁷ Prop. 2005/06:124, s. 41.

²⁰⁸ Prop. 1993/94:123, s. 102.

5 Lopuksi

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että VJL 10 a § on avoimesta sanamuodostaan huolimatta käytännössä tyhjentävä luettelo velkajärjestelyn aloitusharkinnassa huomioitavista seikoista silloin, kun velkajärjestelylle on todettu VJL 10 §:n mukainen este. Oikeuskäytännössä VJL 10 a §:n soveltaminen on muodostunut lähes *kaavamaiseksi prosessiksi*, vaikka säännöksen esitöissä korostetaankin tapauskohtaista kokonaisharkintaa. Vertailu Ruotsiin osoittaa, että kohtuullisuusharkintaa korostavalla säännöksen muotoilulla olisi mahdollista ohjata myös tuomioistuinten harkintaa vähemmän kaavamaiseen suuntaan. VJL 10 a §:n sanamuoto ei kuitenkaan nähdäkseni ole johtanut velallisten kannalta huonoihin tai kohtuuttomiin ratkaisuihin.

VJL 10 a §:ssä mainitut seikat on nähdäkseni esitetty tärkeysjärjestyksessä siten, että säännöksessä ensiksi mainittu velallisen toimet velkojen maksamiseksi on tärkein kokonaisarviointiin vaikuttava seikka, kunhan velkaantumisesta kulunut aika ei ole huomattavan lyhyt. Velallisen *riittäväksi katsotut toimet* velkojensa maksamiseksi ovat siten tutkimusaineiston perusteella yhdessä *tarpeeksi pitkään kuluneen ajan* kanssa ehdoton kriteeri velkajärjestelyn myöntämiseksi VJL 10 a §:n nojalla. Tärkeimpänä VJL 10 a §:n tarkoittamana velallisen toimena on pidetty velkojen maksua ulosottoperinnän kautta. Pääsääntöisesti velkajärjestelyn myöntämisen edellytyksenä VJL 10 a §:n nojalla on pidetty vähintään *kaksi vuotta* säännöllistä tulojen ulosmittausta.

Pääsääntönä VJL 10 a §:ää sovellettaessa voidaan pitää, että *mitä moitittavampaa velallisen käyttäytyminen on ollut, sitä painavampia syitä velkajärjestelyn myöntäminen edellyttää*. Moitittavuuden arvioinnista seuraa, että jokaisen VJL 10 a §:ssä mainitun seikan merkityksellisyys tulee punnita erikseen kunkin velallisen kohdalla. Merkitystä annetaan sekä varsinaiselle esteperusteelle että muille velallisen olosuhteille, jotka ovat vaikuttaneet tämän velkaantumiseen. Edellä olen esittänyt yleistetyn oikeusohjeen velallisen toimia ja velkaantumisesta kulunutta aikaa koskien, mutta kaikkiin tapauksiin sellaisenaan soveltuvia oikeusohjeita muiden VJL 10 a §:n nojalla huomioitavien seikkojen osalta ei aineiston pohjalta ole mielekästä esittää.

Oikeustila koskien velkajärjestelyn myöntämistä yleisestä esteestä huolimatta on pysynyt varsin muuttumattomana ajan kulumisesta huolimatta. Painavien syiden tulkintaan yhä vahvasti vaikuttavat linjaukset muotoutuivat pääosin jo 1990-luvulla. VJL 10 a § säädettiin alun perin vastaamaan ja vahvistamaan jo yhdenmukaiseksi muodostunutta oikeuskäytäntöä. Säännöksellä haluttiin kuitenkin korostaa velkaantumisen kuluneelle ajalle annettavaa merkitystä, mutta se ei juurikaan näkynyt korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä. Sittemmin velkaantumisen kuluneen ajan merkitystä kokonaisarviointiin vaikuttavana seikkana pyrittiin vähentämään säännöksen sanajärjestystä muuttamalla. Nähdäkseni säännöksen kulloisestakin sanamuodosta riippumatta tärkeimpänä seikkana on pidetty *velallisen vastuuntunnon osoittamista velkojaan kohtaan*.

Aika voisi jälleen olla kypsä VJL 10 a §:n sanamuodon muuttamiselle nykyistä oikeuskäytäntöä vastaavaksi. Oikeuskäytännön perusteella on ilmeistä, että tärkeimmät painavien syiden kokonaisarviointiin vaikuttavat seikat ovat *velkaantumisen moitittavuus, velallisen toimet velkojensa maksamiseksi ja velkaumisesta kulunut aika*. Sen sijaan muihin VJL 10 a §:ssä mainittuihin seikkoihin liittyy nähdäkseni sellaista problematiikkaa, joka ei ole ratkaistavissa pelkästään oikeuskirjallisuudessa esitetyin tulkintakannanotoin.

Oikeuskäytännössä velallisen muut olosuhteet on irrotettu lainsäätäjän tarkoittamasta alkuperäisestä asiayhteydestään velallisen maksukyvyttömyyttä selittävinä seikkoina. Sen sijaan muita olosuhteita on arvioitu muista VJL 10 a §:n mukaan huomioitavista seikoista irrallisina, mikä johtaa nähdäkseni epätarkoituksenmukaiseen toistoon samojen olosuhteiden tullessa huomioituiksi velallisen hyväksi ensin toimien riittämättömyyttä selittävinä tekijöinä, ja sitten vielä itsenäisesti velkajärjestelyä puoltavina seikkoina. Tapauskohtaisesti velallisen muut olosuhteet on myös kytketty velkajärjestelyn merkitykseen velalliselle, mikä korostaa oikeustilan epäselvyyttä seikkojen välisen rajanvedon suhteen. VJL 10 a §:n sanamuotoa tulisi siis muuttaa siten, että velallisen muut olosuhteet kytkeytyisivät nimenomaisesti velallisen toimiin velkojensa maksamiseksi, tai vaihtoehtoisesti jättää seikka kokonaan mainitsematta.

Toinen problemaattinen VJL 10 a §:n mukaan huomioitava seikka on velkajärjestelyn merkitys velalliselle. Ensinnäkin oikeuskäytännössä ilmeni edellä kuvatulla tavalla päällekkäisyyttä kyseisen seikan ja velallisen muiden olosuhteiden välillä. Aineistossa

merkitystä velalliselle esimerkiksi saatettiin korostaa velallisen muihin olosuhteisiin vedoten. Kriteeriksi muodostui useammassa tapauksessa velallisen *maksukyvyttömyyden* syvyys, jota mitattiin velkojen määrän ja velallisen maksukyvyn välisellä suhteella²⁰⁹. Ottaen huomioon, että velkajärjestelyn edellytyksenä on velallisen maksukyvyttömyys, tällaisilla seikoilla ei VJL 10 a §:n tulkinnassa tulisi enää olla merkitystä. Aineistossa toistui myös velkajärjestelyn merkityksen korostaminen kehäpäätelmän tavoin velkajärjestelyn jo lakiin kirjatun tarkoituksen avulla. Näin toimiminen ei tuota kokonaisarviointiin lisäarvoa, sillä velkajärjestelyn merkitystä velalliselle voidaan lähtökohtaisesti pitää itseltään selvänä ja joissain määrin jopa velkajärjestelyn edellytyksenä. Velkajärjestelyn merkitys velalliselle tulisi siten poistaa nimetyistä VJL 10 a §:n mukaan kokonaisarvioinnissa huomioitavista seikoista.

Kolmas ongelmallisena pidettävä VJL 10 a §:n mukaan huomioitava seikka on velkajärjestelyn merkitys velkojalle. Velkojat ovat monesti pääosin luottolaitoksia ja viranomaisia, joiden taloudelle velkajärjestelyn myöntämisellä ei ole vähäistä suurempaa merkitystä. Näissä tilanteissa merkityksen arvioiminen esiintyy oikeuskäytännössä loogisesti kestäättömänä vastakohtaispäätelmänä, jonka mukaan merkityksen vähäisyys velkojille voidaan nähdä velkajärjestelyä puoltavana seikkana. Merkitys velkojalle voi kuitenkin nähdäkseni puhua ainoastaan velkajärjestelyä vastaan, ja siksi seikan kytkeminen kiinteämmin osaksi velkaantumisen moitittavuuden ja esteperusteiden arviointia olisi perusteltua. VJL 10 a §:n tarkoittamina seikkoina tulisi siten huomioiduksi ainoastaan esteperustetta hyvittävä tai velkaantumisen moitittavuutta lieventävät seikat.

Merkitystä velkojalle ei voida lähtökohtaisesti pitää vähäisenä, kun velkojalla on hakijan tekemään rikokseen perustuva vahingonkorvaussaatava tai velkojana on yksityishenkilö. Avainsana on *yksityishenkilö*, sillä oikeuskäytännössä esimerkiksi Verohallinnon vahingonkorvaussaatavan järjestelyllä ei katsottu olevan velkojalle mainittavaa taloudellista merkitystä. Merkitys velkojan talouteen korostuu siten yksityisvelkojien osalta. Muu kuin taloudellinen merkitys tulee puolestaan ilmi jo esteperusteen soveltamisen myötä – hakijalle ei tällöin lähtökohtaisesti voida edes myöntää velkajärjestelyä. Olisi

---

²⁰⁹ Ansiotason huomioiminen on jossain määrin ymmärrettävää, jos velallisen maksuvara on pienempi kuin hänen tuloistaan ulosmitattava määrä. Nähdäkseni tämä seikka tulisi kuitenkin ottaa huomioon jo ulosmittauksessa, eli ulosmittauksen määrän tulisi olla enintään maksuvaran verran.

luontevaa, että rikoksen uhrin asema huomioitaisiin arvioitaessa varsinaisen esteperusteen moitittavuutta. Moitittavuutta voisi tällöin lisätä seikka, että uhrina on luonnollinen henkilö.

Yksityisvelkojien taloudellista etua taas voisi turvata tehokkaammin *laajentamalla VJL 10.1 §:n 11 kohdan esteperustetta koskemaan kaikkia vähäistä suurempia yksityishenkilöiden välisiä saatavia*. Näin velkajärjestelyn merkitystä velkojille ei olisi enää tarpeen mainita VJL 10 a §:ssä lainkaan. Esteperusteen laajentaminen tarkoittaisi, että jos yksityisvelkojalla olisi hakijan tekemään rikokseen perustuva vahingonkorvaussaatava, velkajärjestelylle olisi lähtökohtaisesti kaksi estettä. On vakiintunut käytäntö, että useampi esteperuste edellyttää aivan erityisen painavia syitä velkajärjestelyn myöntämiseksi. Yksityisvelkojien taloudellinen etu voisi siten esittämälläni tavalla tulla huomioiduksi nykyistä paremmin.

Jatkotutkimuksissa voisi myös olla perusteltua vertailla tarkemmin Suomen ja Ruotsin velkajärjestelymallien eroja ja esimerkiksi velallisten rehabilitaation toteutumista. Tämän työn tutkimustuloksena järjestelmien keskeisinä eroina näyttäytyivät *ulosottoviranomaisen rooli, asunnon säilyttävän velkajärjestelyn mahdollisuus sekä velkajärjestelyn esteiden tutkiminen viran puolesta*. Erojen syihin perehtymiselle tai muutoinkaan aiheen syvällisemmälle tarkastelulle ei tutkimuksen rajausten myötä ollut mahdollisuutta. Oikeusvertailevan osion tutkimustuloksena on tämän työn osalta siten tyydyttävä ainoastaan eroavaisuuksien esille tuomiseen.